

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Navnestudier udg. af Institut for Navneforskning. Nr. 4

Eva Villarsen Meldgaard

Sydvestjysk navneskik gennem 300 år

G· E· C Gads forlag · København
1965

Sydvestjysk navneskik gennem 300 år

Navnestudier udg. af Institut for Navneforskning nr. 4

Eva Villarsen Meldgaard

Sydvestjysk navneskik gennem 300 år

With an English Summary

København

G·E·C Gads forlag

1965

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning VII

Frekvenstabel
1. Indledning 1
2. Frekvenstabel 2

De enkelte perioders navnestof
Periode I. T 1636 14
a. Kilde 14
b. Opstilling af navnestoffet 16
c. Beskrivelse af navnestoffet 17
Tillæg. Adelens fornavne 1655 28
Periode II. K 1656–60 30
a. Kilde 30
b. Opstilling af navnestoffet 30
c. Beskrivelse af navnestoffet 31
d. To fornavne 33
Tillæg 1. Pesten 1659 og dens indflydelse på navnestoffet. 35
Tillæg 2. Bøndernavne i Vendsyssel 1688 40
Periode III. K 1706–10 41
a. Kilde 41
b. Opstilling af navnestoffet 42
c. Beskrivelse af navnestoffet 43
d. To fornavne 47
Periode IV. K 1756–60 48
a. Kilde 48
b. Opstilling af navnestoffet 48
c. Beskrivelse af navnestoffet 49
d. To fornavne 54
Periode V. K 1806–10 54
a. Kilde 54

b. Opstilling af navnestoffet ... 55
c. Beskrivelse af navnestoffet ... 56
d. Flere fornavne ... 62
Periode VI. K 1856–60 ... 64
a. Kilde ... 64
b. Opstilling af navnestoffet ... 64
c. Beskrivelse af navnestoffet ... 66
d. Flere fornavne ... 74
Periode VII. K 1906–10 ... 76
a. Kilde ... 76
b. Opstilling af navnestoffet ... 76
c. Beskrivelse af navnestoffet ... 79
d. Flere fornavne ... 89
Periode VIII. K 1956–60 ... 93
a. Kilde ... 93
b. Opstilling af navnestoffet ... 94
c. Beskrivelse af navnestoffet ... 96
d. Flere fornavne ... 104

Konklusion ... 108

Tillæg
Tillæg I. Efternavne ... 112
1. Tingbogen 1636 ... 112
2. Kirkebøgerne indtil 1856 ... 115
3. Tiden efter 1856 ... 118
Tillæg II. Tvillingenavne ... 121
Tillæg III. Fortegnelse over navnenes former i de forskellige perioder ... 124

Litteraturforkortelser ... 132

Summary (oversat af Gillian Fellows Jensen) ... 133

INDLEDNING

»Der er endnu adskilligt vedrørende disse navne (de danske personnavne), der kunde trænge til at opklares. Dersom mange skolelærere vilde gøre et lille arbejde, kunde der nås en hel del. Navnenes *geografi* fortjænte nok en undersøgelse. Det er allerede efter løse optællinger klart, at Ole er meget udbredt på Sjælland, Anders og Rasmus på Fyn, Søren og Laurids i Østjylland, Jens i Nordjylland, men der må kunne findes meget bestemtere afgrænsninger endnu. Ligeledes er det klart, at navneforrådet har ændret sig meget i årenes løb, men hvad år den første *Hjalmar* eller *Nanna* eller *Tyra* blev døbt i et vestjysk sogn, ved vi endnu ikke. Endelig kan der godt i krogene skjule sig enkelte mærkelige gamle navne, som gærne måtte komme for en dag. Skolelærere eller præster, som ligger inde med kirkebøger, kunde her samle oplysninger om, hvor mange der i hvert tiår er døbt med hvert fornavn, og blot nogle hundrede af den slags lister vilde give en god grundvold for opbygningen af hele huset.«

Med disse ord slutter Marius Kristensen sin afhandling »Danske Fornavne« (Fortid og Nutid 1914 p. 10). Citatet er sat som motto for denne undersøgelse, fordi det antyder en hel del af de spørgsmål, som i det følgende er søgt besvaret. Hensigten med den følgende afhandling er at give en oversigt over fornavne blandt bondestanden fra 1636 til nutiden i et vestjysk landdistrikt, Skast herred, Ribe amt. Hovedformålet er at undersøge tradition og fornyelse indenfor bondestandens navneforråd. Hvilke fornavne vil bønderne i dette område bære op gennem tiden? Hvorledes vil forholdet ved undersøgelsens begyndelse, 1636, være mellem de gamle, nordiske personnavne og de med kristendommen indkomne religiøse navne? Hvor stabilt vil bondestandens navnestof være mod påvirkninger udefra? På forhånd vil man antage, at bondestanden i særlig grad har været konservativ og gennem et ubrydeligt opkaldelsessystem har bevaret sine gamle navne i utallige generationer, men vil denne opfattelse holde stik? Med et overfladisk kendskab til vestjysk personnavneskik synes man, at vestjyder i dag har de samme fornavne som for 300 år siden, f. eks.

Hans, *Mads*, *Karen*, *Kirsten*, men betyder dette, at intet nyt personnavnestof er trængt ud i bondestanden i de forløbne århundreder? Og endelig, hvorledes vil forholdet være i vore dage, hvor den gamle bondekultur er ved at uddø, og landbefolkningen gennem de moderne kommunikationsmidler er udsat for de samme påvirkninger som bybefolkningen? Døber folk i 1960 deres børn ved de samme navne i København som i Vestjylland?

Materialet, hvormed jeg vil søge at skabe klarhed over de ovenstående problemer, består af personnavnestof fra 8 forskellige perioder, hvoraf den første udgøres af navneforrådet i Skast herreds tingbog for året 1636. De øvrige syv perioder udgøres af det samlede antal navne i dåbslisterne fra de 5 sogne i Skast herred, Næsbjerg, Øse, Fåborg, Grimstrup og Årre i 7 femårsperioder, lagt således:

(Periode	I	T 1636)
»	II	K 1656–60
»	III	K 1706–10
»	IV	K 1756–60
»	V	K 1806–10
»	VI	K 1856–60
»	VII	K 1906–10
»	VIII	K 1956–60

(T = tingbog, K = kirkebøger)

Som det ses, falder periode II, K 1656–60, ret hurtigt efter periode I, T 1636. Men da de i T 1636 nævnte personer for størstedelen er herredets voksne jordbrugere, hvis dåb antagelig har ligget ca. 1580–1600, vil tingbogens personnavnestof som hovedregel være 50–60 år ældre end navnestoffet i periode II, K 1656–60 (der jo består af navnene på de i dette tidsrum døbte børn).

Tidsmæssigt indgår T 1636 altså udmærket i materialet som periode I. Den væsentligste indvending mod at stille en kilde som tingbogen sammen med kirkebøgerne må være, at de i T 1636 optrædende personer er et vilkårligt udsnit af hele herredets befolkning, hvorimod kirkebøgerne er en fuldstændig fortegnelse over alle døbte børn i de valgte femårsperioder, og i kun 5 sogne i den østlige del af Skast herred. Når jeg alligevel har vovet at sammenligne materialet fra disse fundamentalt forskellige kilder, skyldes det flere grunde: Tingbogen er den eneste, nogenlunde udtømmende kilde for Skast herred, der går længere tilbage i tiden end kirkebøgerne. I T 1636 nævnes 1.129 personer i herredet, i en kilde som Riberhus lens jordebøger nævnes der f.eks. i året 1619 773 bønder, der i egnen fra Varde til

Øster-Horne herred
Slavs herred
Vester-Horne herred
Øse
Vester-Starup
VARDE
Næsbjerg
Alslev
Fåborg
Hostrup
Grim-strup
Årre
Ve-ster-Nebel
Brøn-dum
Guldager
Skast
Vester-Nykirke
Malt herred
Jerne
Tjære-borg
Gørding herred
ESBJERG
Fanø
Vesterhavet
Ribe herred
RIBE
Mandø
herredsgrænse
grænse for de fem sogne Næsbjerg, Øse, Fåborg, Årre og Grimstrup

syd for Ribe dyrker kronens jord (Niels Cl. Hansen (Lukman): Bøndernavne i Ribe Amt i 16 Aarhundrede. Fra Ribe Amt VIII p. 219ff.). Af disse 773 bønder kan jo kun en mindre del være hjemmehørende i Skast herred. En kilde som matriklen af 1688 ville indeholde navnene på alle voksne landbrugere i Skast herred, men for det første er denne kilde yngre end de ældste kirkebøger, for det andet indeholder matriklen – ligesom Riberhus lens jordebøger – udelukkende mandsnavne, og jeg har netop lagt vægt på at få både kvindenavne og mandsnavne med i denne undersøgelse for at erfare, om kvindenavne følger de samme »navnelove« som mandsnavnene, eller om de i højere grad end disse følger moder og strømninger i tiden. T 1636 indeholder derimod en del kvindenavne, om end de langtfra når antallet af mandsnavne (972 mandsnavne, 157 kvindenavne). Tingbogen er taget med som periode I på grund af dens rige personnavnestof og store menneskeantal, der muliggør nøjagtigere slutninger end f. eks. de folkefattige perioder K 1656–60 og K 1706–10.

Tingbogen nævner på et år *1.129* mennesker og *96* forskellige personnavne, og skønt de 5 sogne, der udgør de senere perioder, hører til de tættest befolkede i Skast herred, når de først i K 1856–60 op mod halvdelen af dette antal personer: *468*. I K 1806–10 findes *71* forskellige personnavne, i K 1856–60 *121* forskellige navne. Tingbogen indeholder bondestandens rige, gamle personnavneskat, af den grund er den medtaget som periode I.

Kirkebøgernes værdi som personnavnekilde er hævet over enhver diskussion. Ingen andre steder finder man i ældre tid en fuldstændig fortegnelse over døde eller døbte i et sogn.

Derimod kan den valgte metode nok diskuteres. I stedet for at gennemgå hele personnavnestoffet i et mindre områdes dåbslister fra kirkebøgernes første bevarede årgange og op til nutiden (som Peter Jørgensen for tiden 1845–1945 har gjort det i Brede sogn. Fornavne i Brede sogn gennem 100 år. Sprog og Kultur 18.) har jeg valgt i et større område, 5 sogne, med ca. 50 års mellemrum at give en oversigt over de fornavne, der i en periode på fem år anvendtes som døbenavne i området [1]. Med den valgte metode er det altså ikke muligt

[1] En fuldstændig undersøgelse af navnestoffet i så langt et tidsrum som 300 år var heller ikke mulig, da der er ret mange lakuner i kirkebøgerne i ældre tid, således er:

Årre sogns kirkebøger bevaret 1655–1705 og 1709–nutiden,
Fåborg sogns kirkebøger 1716–30, 1733–35 og 1739–nutiden,
Grimstrup sogns kirkebøger 1655–nutiden og
Næsbjerg og *Øse* sognes kirkebøger 1645–53, 1656–63 og 1669–nutiden.

Nøje sammen med disse lakuner hænger valget af femårsperiodernes årstal, da det jo gjaldt

at afgøre, hvad år den første *Hjalmar* eller *Tyra* blev døbt i området, man kan kun notere, at navnene i en vis periode for første gang forekommer i *materialet*. Man kan heller ikke med sikkerhed udtale, at et navn aldrig har eksisteret i områdets navnestof, fordi det ikke forekommer i materialet. – I ældre tid kan man ikke engang postulere, at navnet må være uhyre sjældent i området, fordi det ikke forekommer i materialet. Som eksempel på materialets begrænsning kan nævnes mandsnavnene *Sillas* og *Bened*. *Sillas* skal ifølge mundtlig meddelelse fra pastor Holdt i Fåborg og Årre være et navn helt særegent for Skast herred (se dog p. 60); at navnet har været almindeligt i området, er uomtvisteligt, da materialet op gennem tiden har adskillige eksempler på *Sillas*, men vel at mærke som fornavn eller i efternavn hos fædre til de døbte børn. Som døbenavn findes *Sillas* kun 1 gang i materialet, i K 1706–10. Navnet *Bened* findes 11 gange i T 1636 i formerne *Bened* og *Benet*, men forekommer ikke siden i materialet. Derimod hedder adskillige børnefædre op gennem tiden *Benned* og *Bennedsen* (*Bennitzen*). Man ville her komme til helt forkerte resultater, hvis man ud fra materialet sluttede, at Sillas var forsvundet ud af navneforrådet efter K 1706–10, og at Bened havde været populært i 1636, men var forsvundet mellen T 1636 og K 1656–60. Selvom Sillas sletikke havde været repræsenteret i materialet, havde det alligevel været et almindeligt navn i Skast herred helt op til nutiden. Muligvis findes der navne i området, der sletikke er kommet med i materialet. Materialet giver altså ikke en fuldstændig fortegnelse over navneforrådet i de 5 sogne op gennem tiden. Først med perioden K 1756–60 (247 døbte) kan man tillade sig at tale om sjældne og almindelige navne, og fra K 1856–60 kan man sige med sikkerhed, at et navn, der ikke forekommer i materialet, må være meget sjældent i området. Materialet giver derimod en beskrivelse af *navnevalget* i de 8 perioder, og det er muligt at påvise forskelle i navnestoffet fra periode til periode og skildre *udviklingen i navneforrådet* op gennem tiden.

En anden svaghed ved den valgte metode er, at antallet af døbte (i tingbogen *nævnte*) personer i perioderne, efter et brat fald i antal fra T 1636 til K 1656–60, stiger stærkt op gennem tiden. En over-

om at finde perioder med 50 års mellemrum, hvor alle 5 sognes kirkebøger var bevaret. Helt er det ikke lykkedes, således mangler Fåborg sogns kirkebog i K 1656–60, og femårsperioden i K 1706–10 udgøres for Fåborg sogns vedkommende af årgangene 1717–21 og for Årre sogns vedkommende af årgangene 1709–13.

Medvirkende til valget af periodernes årstal var også ønsket om at få den nyeste tid med (K 1956–60).

sigt over det samlede antal personer og det samlede antal forskellige personnavne i de enkelte perioder vil vise dette:

periode	antal døbte	heraf mænd	kvinder	antal navne	heraf mandsn.	kvinde-navne
1636 [1]	1.129	972	157	96	71	25
1656–60	162	77	85	43	25	18
1706–10	215	117	98	60	31	29
1756–60	247	143	104	68	38	30
1806–10	242	129	113	71	30	41
1856–60	468	236	232	121	57	64
1906–10	697	370	327	262	118	144
1956–60	680	344	336	251	117	134
ialt	3.840	2.388	1.452			

Perioderne K 1656–60 og K 1706–10 bringer med deres ringe antal døbte og hermed følgende ringe antal navne ikke mange pålidelige resultater. Bedre havde det sikkert været at forlænge de ældste kirkebogsperioder og muligvis afkorte de yngste, således at man kom op på nogenlunde samme antal døbte i alle 7 perioder. Men denne skævhed var først iøjnefaldende, da materialet var indsamlet, og en omarbejdelse ville støde på store praktiske vanskeligheder.

Den væsentligste grund til at vælge Skast herred som område for undersøgelsen var tingbogens eksistens (Skast herreds tingbøger 1636–40, udgivet af Poul Rasmussen for Udvalget for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie, 1954 ff.). Men området er i alle henseender velegnet til en undersøgelse af bondestandens navneskik fra 1636 til nutiden. Af større byer findes i Skast herred kun Esbjerg, der ikke har haft mulighed for at påvirke bøndernes navnevalg før K 1906–10, da byen først blev grundlagt i 1868. Herredet er et ufordærvet bondemilieu. Ribe-Vardevej går midt gennem Skast herred og deler det i en østlig del (hvortil de 5 sogne Næsbjerg, Øse, Fåborg, Årre og Grimstrup hører) og en vestlig del, men endnu på tingbogens affattelsestid havde de to byer Ribe og Varde ingen indflydelse på bøndernes navnevalg, da de personer fra Ribe og Varde, der nævnes i T 1636 (et ikke ubetydeligt antal), bærer helt andre navne end bønderne i herredet.

De eneste fremmede i dette bondemilieu udgøres i ældre tid af nogle

[1] I T 1636 gælder tallene som nævnt ikke antal døbte, men det samlede antal personer fra Skast herred, der nævnes i tingbogen dette år.

få adelige [1], sognepræsterne og nogle håndværkere, der drev landbrug ved siden af håndværket. I nyere tid bliver forholdet selvfølgelig ikke så enkelt, men langt de fleste af områdets indbyggere er stadig landmænd.

En anden svaghed ved materialet er, at det ikke indeholder dialektoptegnelser af navnene. Men dels beskæftiger undersøgelsen sig for en stor del med ældre personnavne, hvis udtaleform ikke mere lader sig konstatere, dels er det min opfattelse, at dialekten i dette område af Jylland er stærkt på retur. Således har jeg hørt gode dialekttalende i området (ca. 60–70 år) udtale *Anna* med tydeligt a i endelsen, og børnefædre i K 1956–60 vil for størstedelens vedkommende udtale barnets navn, som det skrives i kirkebogen, altså den rigsdanske form. Hvor udtaleformer af personnavnene er anvendt for at kaste lys over kirkebøgernes navneformer, stammer disse dialektformer som regel fra Feilberg [2].

Materialet er indsamlet på forskellig måde: Personnavnene fra Skast herreds tingbog 1636 er udskrevet efter Poul Rasmussens ovenfor citerede udgave af tingbøgerne. Navnene fra kirkebøgernes dåbslister er for perioderne K 1656–60 til med K 1856–60 udskrevet på landsarkivet for Nørrejylland i Viborg. Navnestoffet i K 1906–10 og K 1956–60 er hentet rundt om i Skast herreds præstegårde, hvor den nyeste tids kirkebøger befinder sig.

Udenfor det egentlige materiale står efternavne i T 1636, fornavne i andre årgange af Skast herreds tingbøger, det samlede antal døbte i Grimstrup sogns kirkebøger 1661–75 og for- og efternavne på fædrene til de i materialet forekommende døbte børn. Til alle disse navnekilder er der taget hensyn i den følgende undersøgelse.

Det indsamlede materiale, navnene på 3.840 personer, 498 forskellige personnavne, er i afsnit I opstillet i en frekvenstabel (se videre p. 1). Der er ikke, som i Peter Jørgensens ovennævnte afhandling, taget hensyn til, om navnene i de forskellige perioder står som første, andet eller tredje fornavn. Disse forhold behandles i afsnit II under gennemgangen af de enkelte perioders navnestof.

---

[1] De eneste adelige i hele materialet er, så vidt jeg kan skønne, Fru *Christendtz Krag* til Ølluſgård, velbårne *Godske Raatlou* til Kroggård, velbårne *Jørgen von Allefeld* til Visselbjerg og velbårne *Jørgen Krag* til Endrupholm, alle i T 1636. I de 5 sogne Årre, Fåborg, Næsbjerg, Øse og Grimstrup findes ingen herregårde.

[2] Feilberg var præst i Darum sogn, der grænser op til Skast herred, og en stor del af samlingerne til hans jyske ordbog (1886–1914) stammer herfra. Feilbergs udtaleformer er her af trykkekniske grunde omsat til Danias lydskrift efter de samme regler som i K. J. Lyngby's Jyske Grammatik udg. af Anders Bjerrum, 1942, se dette værk p. 146 fodn. 5 og p. 147 fodn. 2.

I afsnit II gennemgås de enkelte perioders navnestof, således at der for hver af de 8 perioder først gives en kort beskrivelse af kilden, hvorefter periodens navnestof opstilles alfabetisk med angivelse af ethvert navns antal forekomster i perioden. Udgør dette tal over 1 % af periodens samlede antal mands- eller kvindenavne, angives denne procent (med 1 decimal) efter antallet af forekomster i perioden. Derpå følger en beskrivelse af navnestoffet, opdelt i mandsnavne og kvindenavne, og endelig et afsnit om to eller flere fornavne i perioden.

Undersøgelsen omfatter kun fornavne. Men da materialet, som perioderne er anlagt, egner sig godt til at belyse bøndernes gamle efternavneskik og dens forsvinden omkring 1856, er efternavneskik i T 1636, K 1756–60, K 1806–10 og K 1856–60 behandlet i tillæg I.

Som kuriosum er i tillæg II materialets mange tvillingenavne behandlet for sig.

I tillæg III er det samlede personnavnemateriale fra alle perioder opstillet alfabetisk med angivelse af alle varianter og antal forekomster i de forskellige perioder op gennem tiden. Dette tillæg er mit eneste forsøg på en 'navnebog', som den forekommer blandt andet hos Steenstrup (Johannes Steenstrup: Mænds og Kvinders Navne i Danmark gennem Tiderne. 1918) og Hornby (Rikard Hornby: Danske navne. 1951). Jeg har i min gennemgang af de enkelte perioders navnestof ikke lagt vægt på at meddele navnenes oprindelige betydning og gengive deres form på originalsproget, da dette i det væsentlige ville blive uselvstændig afskrivning af DgP og de to nævnte værker. Jeg har derimod lagt vægt på at oplyse, hvornår et bestemt navn er indkommet i dansk, hvornår det er nået ud til det vestjyske bondemilieu, og, hvor det er muligt, hvorfor det netop er nået ud til bondestanden på dette tidspunkt. Helt har jeg dog ikke kunnet undgå uselvstændig gengivelse, således har jeg under gennemgangen af tingbogens navnestof gjort en del ud af navnenes oprindelse, da personnavnene i T 1636 danner grundstammen i områdets personnavneforråd op gennem tiden.

Til belysning af bondestandens gamle opkaldelsesskikke egner materialet sig derimod så dårligt som vel tænkeligt. I tingbogen findes adskillige familiers slægtskabsforhold udredet i boopgørelser, hvorved man kan danne sig et vist overblik over navngivningen i en familie, dog sjældent mere end 3 generationer. I kirkebøgerne er det, som perioderne er lagt, umuligt at afgøre, hvorvidt den søn, der nævnes i dåbslisterne i en bestemt periode, er den førstefødte og derfor opkaldt efter farfaderen, eller hvorvidt en datter er opkaldt efter sin farmoder

eller mormoder. Den eneste opkaldelseslov materialet illustrerer, er reglen, at et afdødt barns navn gives videre til den næste af samme køn i børneflokken. Denne opkaldelseslov bevirker, at adskillige sjældne personnavne forekommer 2 gange i en bestemt periode.

Står man overfor at skulle opstille personnavne fra 3 århundreder i en frekvenstabel, er det nødvendigt først at foretage en identifikation af det samlede materiale, d.v.s. at afgøre, hvilke personnavne der skal have en selvstændig opslagsform, og hvilke der blot er varianter af andre personnavne. Denne opgave er ret vanskelig, når det som her drejer sig om navne fra så forskellige kilder og perioder. Personnavnene i T 1636 er stærkt dialektprægede, kirkebøgernes personnavne fremtræder som hovedregel i noget mere rigsdanske former, men der findes forøvrigt omtrent lige så mange former af et navn, som der har været præster i området! Peter Jørgensen identificerer i afhandlingen 'Fornavne i Brede sogn gennem 100 år' hovedsagelig personnavnene efter udtale, således at hvor der til to skriftformer (f.eks. *Peder* og *Peter*) kun svarer én udtaleform ([*pe'də*]), regnes disse to skriftformer for ét navn [1].

I den foreliggende undersøgelse, hvor de ældste eksempler går 200 år længere tilbage end Peter Jørgensens ældste, og hvor materialet som nævnt ikke indeholder udtaleformer, kan udtalen ikke benyttes som grundlag for en identifikation af personnavnene. En sådan identifikation kan kun ske ud fra skriftformerne.

Hovedreglen er, at to navneformer, der i moderne tid regnes for to selvstændige personnavne, holdes adskilt lige fra de ældste perioder (f.eks. *Anna* og *Anne*, *Maria* og *Marie*, *Oluf* og *Ole*, *Peder* og *Peter*), – også hvor disse navneformer tilfældigvis ikke forekommer i moderne tid (f.eks. *Christina* og *Christine*). Dialektformer regnes for varianter af rigsdanske former og opføres under disse (f.eks. *Thamiß* under *Thomas*, *Mergrette* under *Margrethe* etc.). Opslagsformen i frekvenstabellen er den i materialet yngst forekommende form af et navn. Hvor dialektformen er den yngst forekommende eller eneste forekommende form af et navn, anføres denne som opslagsform (f.eks. *Dyniß*, *Schariß*, *Wuße*). Det er et stort spørgsmål, under hvilken opslagsform man skal anbringe de i T 1636 frit vekslende former *Peder/Per*, *Olluff/Olle*, *Biritte/Bertte* etc. Disse navne er som regel henført til den form af navnet, der anvendes i de ældste kirkebogsperioder, K 1656–60 og K

[1] Peter Jørgensen bemærker, at hvor det drejer sig om navne fra ældre tid, hvis udtaleform ikke mere lader sig konstatere, kan denne identifikation kun foretages med nogenlunde sikkerhed, og sammenstillingen af to former til ét navn må i flere tilfælde bero på et skøn.

1706–10, da former som *Ole*, *Birthe* og *Per* først langt op i tiden bliver anerkendt som døbenavne (den første *Ole* findes i materialet i K 1756–60, den første *Birthe* i K 1806–10 og den første *Per* i K 1956–60).

I de fleste af materialets perioder er det ikke vanskeligt at skelne mellem for- og efternavne af den simple grund, at før 1828 indførtes kun døbenavnet (fornavnet) i kirkebøgerne (se tillæg I,2). Derimod har alle tingbogens personer mindst to navne, et fornavn og et efternavn (nogle af folkene i tingbogen har mere end ét efternavn, derimod har ingen mere end ét fornavn, se herom tillæg I,1), og fra K 1856–60 findes alle døbte børn indført ved deres fulde navn, altså mindst ét fornavn og ét efternavn. Angående definition af for- og efternavne slutter jeg mig til Peter Jørgensens definition (Fornavne i Brede sogn gennem 100 år p. 36), at i dansk er ethvert personnavn enten fornavn eller efternavn, og at kriteriet for henholdsvis fornavn og efternavn må være navnets optræden på første, henholdsvis sidste plads i kombinationen af fornavn(e) og efternavn(e). Ligesom Peter Jørgensen har jeg i mit materiale eksempler på deciderede efternavne, der ifølge denne definition må medregnes som fornavne (*Bartholin*, *Lyhne*, *Ellung*, se p. 69 og 85).

Med hensyn til den i undersøgelsen anvendte terminologi har jeg nogle ting at bemærke: 1. Om de i kirkebøgerne nævnte personer og deres navne anvender jeg næsten udelukkende betegnelserne mænd og kvinder, mandsnavne og kvindenavne, som det mest praktiske udtryk, skønt det jo drejer sig om nyfødte børn, der egentlig burde benævnes drengebørn og pigebørn, (– for ikke at tale om kirkebøgernes benævnelser: Mandkøn og kvindekøn). 2. Man vil i materialets ældste perioder finde betegnelserne folkelig og ufolkelig anvendt i en noget anden betydning end sædvanlig. Ved et folkeligt personnavn forstår jeg et navn, der (i ældre tid) var almindeligt i bondestanden, hvorimod et ufolkeligt navn i bondestanden var et navn, lånt fra adels-, og borger- eller præstestanden. Eksempler på folkelige navne er *Christen*, *Matthis*, på ufolkelige navne *Christian* og *Matthias*. Man kunne have benævnt disse ufolkelige personnavne skriftsprogformer eller litterære navne; men navnene har i det milieu, hvor de hørte hjemme, været levende navne og ikke skriftsprogsformer, og mod terminologien litterære navne taler, at de færreste af dem er blevet udbredt gennem litterære værker. Derfor er jeg blevet stående ved terminologien folkelig/ufolkelig. 3. Ved nordiske personnavne forstås alle navne, der fandtes i Danmark før kristendommens indførelse, således også enkelte navne af ikke-nordisk oprindelse, f. eks. Knud og muligvis Harald.

Tidligere behandling i litteraturen:

Peter Jørgensen har i sin ofte citerede afhandling »Fornavne i Brede sogn gennem 100 år«, Sprog og Kultur 18, opstillet det samlede antal fornavne i Brede sogns dåbslister 1846–1945 i en frekvenstabel med angivelse af navnenes antal forekomster som første, andet og tredje fornavn i fire perioder (I: 1846–1870, II: 1871–1895, III: 1896–1920 og IV: 1921–1945). Denne afhandling er den eneste gennemført systematisk-statistiske undersøgelse af de danske personnavne, og den er det direkte forbillede for den efterfølgende undersøgelses første del, frekvenstabellen.

Peter Jørgensens afhandling er også den eneste, der undersøger *udviklingen* i et bestemt områdes navneforråd gennem et længere tidsrum, 100 år. Adskillige forskere har derimod givet en oversigt over personnavnestoffet i en bestemt kilde, således har *Niels Cl. Hansen* (Lukman) i afhandlingen 'Bøndernavne i Ribe Amt i 16. Aarhundrede' (Fra Ribe Amt VIII p. 219ff.) opstillet personnavnestoffet i Riberhus lens jordebøger 1585 og 1619.

C. Klitgaard har i afhandlingen 'Personnavne og Slægtsnavne i Vendsyssel' (Sprog og Kultur 8) givet en oversigt over de fornavne, der for herrederne Børglum og Vennebjerg er nævnt i matriklen af 1688.

Alfred Thomsen har i 'Et Bidrag til dansk Navneskiks Historie' (Danske Studier 1926) fulgt Marius Kristensens opfordring i Fortid og Nutid I om at foretage en undersøgelse af navnenes geografiske fordeling. Han har undersøgt de i Christian III's danske kancelliregistranter 1536–50 forekommende danske bondenavne og giver på grundlag heraf en oversigt over de 10 hyppigste bondenavne i rigets forskellige stifter 1536–50.

Endvidere har *J. M. Jensen* i 'Om navnegivning i nutiden i Børglum herred, Hjørring amt' (Blandinger til Oplysning om dansk Sprog 1897) givet en oversigt over 'gammeldags' (d.v.s. gamle bondenavne) og nordiske personnavne i nogle sogne i Børglum herred fra 1877–96. Hvor fuldstændig denne oversigt er, fremgår ikke ganske klart af afhandlingen.

Marius Kristensen slutter citatet, der er sat som motto for denne undersøgelse, med ordene: »Skolelærere eller præster, som ligger inde med kirkebøger, kunde her samle oplysninger om, hvor mange der i hvert tiår er døbt med hvert fornavn, og blot nogle hundrede af den slags lister vilde give en god grundvold for opbygningen af hele huset.«

Jeg håber med den efterfølgende afhandling at have bidraget med nogle få mursten til huset.

Frekvenstabel

1. Indledning

I den efterfølgende frekvenstabel er materialets 498 forskellige personnavne, 228 mandsnavne og 270 kvindenavne, opstillet alfabetisk med angivelse af navnenes antal forekomster i de 8 perioder. Tabellen er opdelt i mandsnavne og kvindenavne.

Navneformerne i skemaet er de yngst forekommende. Findes et navn i den sidste periode, hvori det er repræsenteret, i flere forskellige former, er den almindeligste af disse som regel valgt.

Tallene (evt. tallet) udfor hvert navn angiver navnets antal forekomster i de perioder, hvorunder tallet er anbragt. Udgør navnet i en periode mere end 1 procent af det samlede antal mands- eller kvindenavne, er denne procent angivet i parentes under tallet. Da det samlede antal navne i en enkelt periode falder fra 1.129 i T 1636 til 166 i K 1656–60 for derefter jævnt at stige til 1.137 i K 1906–10, kan et navn udmærket (efter et brat fald i antal fra T 1636 til K 1656–60) stige i belæg op gennem tiden, skønt det i virkeligheden daler i popularitet. Her giver procenterne bedre oplysninger om de virkelige forhold. Procenterne er kun omtrentlige, da decimaler er udeladt af pladshensyn. Nøjagtigere procenter findes i afsnit II under gennemgangen af de enkelte perioders navnestof. Man må have opmærksomheden henvendt på, at i K 1656–60 vil ethvert navn på grund af det sparsomme materiale udgøre mere end 1 procent, blot det forekommer 1 gang. Dette gælder også for kvindenavnenes vedkommende i K 1706–10.

Navne, der i nutiden almindeligvis skrives med C-, men som sidste gang de er repræsenteret i materialet (som regel i K 1906–10) kun forekommer med K-, er, hvor der i forvejen findes etymologisk beslægtede navne med C-, opført under C (således Kresten, Karlo, Katharina og Kristiane under C, men Krista og Kristoffer under K).

Klammerne om to navne angiver, at disse navne i T 1636 veksler

frit. Hvor to i T 1636 frit vekslende navne i skemaet ikke står ved siden af hinanden, må forekomsterne i T 1636 henføres til ét af disse navne (således Biritte/Bertte under Birgitte).

K 1656 = K 1656–60, K 1706 = K 1706–10 etc.

2. Frekvenstabel

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Åge	–	–	–	–	–	–	7 (1)	4
Adolf	–	–	–	–	–	–	1	–
Adser	3	–	–	–	–	1	–	–
Aksel	–	–	–	–	–	–	4	1
Alex	–	–	–	–	–	–	–	1
Alf	–	–	–	–	–	–	–	1
Alfred	–	–	–	–	–	–	21 (4)	–
Amandus	–	–	–	–	–	–	1	–
Anders	32 (3)	2 (2)	11 (9)	2 (1)	4 (3)	9 (3)	4	5 (1)
Andreas	–	–	–	–	1	7 (2)	4	1
Ansgar	–	–	–	–	–	–	1	–
Anton	–	–	–	–	–	4 (1)	2	1
Antonius	2	–	–	–	–	–	1	–
Arild	–	–	–	–	–	–	–	1
Arne	–	–	–	–	–	–	2	8 (2)
Arnold	–	–	–	–	–	–	4	–
Arthur	–	–	–	–	–	–	2	–
Bachen	1	–	–	–	–	–	–	–
Balthasar	–	–	–	–	–	1	–	–
Bartholin	–	–	–	–	–	1	1	–
Bendix	–	–	–	–	–	–	1	2
Bened	11 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Benny	–	–	–	–	–	–	–	4
Bent	–	–	–	–	–	–	–	12 (3)
Bernhardt	–	–	–	–	–	1	1	–
Berthel	7	1 (1)	3 (3)	1	–	2	–	–
Bertram	–	–	–	–	–	–	1	1
Bjarne	–	–	–	–	–	–	–	4
Bo	–	–	–	–	–	–	–	1
Boje	–	–	–	–	–	–	1	–
Brix	4	–	–	–	–	–	–	–
Broder	–	–	–	–	–	–	1	–
Bruno	–	–	–	–	–	–	–	1
Børge	1	1 (1)	–	2 (1)	–	–	–	3
Carl	–	–	–	–	–	6 (2)	16 (3)	5 (1)
Karlo	–	–	–	–	–	–	4	1
Charles	–	–	–	–	–	–	1	–
Kresten	–	–	–	–	–	–	1	–

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Christen	72 (8)	7 (9)	7 (6)	16 (11)	13 (9)	16 (5)	7 (1)	2
Christian	–	–	2 (2)	4 (3)	10 (7)	32 (10)	58 (10)	28 (6)
Claus	8	1 (1)	1	–	1	–	–	–
Clemen	5	1 (1)	–	–	–	–	–	1
Ditlev	–	–	–	–	1	–	1	–
Dyniß	2	–	–	–	–	–	–	–
Ebbe	3	–	–	–	–	1	–	1
Ejler	–	–	–	–	–	–	2	–
Ejnar	–	–	–	–	–	–	14 (3)	1
Eli	–	–	–	–	–	–	–	1
Elias	–	–	–	–	–	1	2	–
Ellung	–	–	–	–	–	–	1	–
Elmer	–	–	–	–	–	–	–	1
Elvin	–	–	–	–	–	–	1	–
Emanuel	–	–	–	–	–	–	1	–
Emil	–	–	–	–	–	–	4	–
Enevold	6	1 (1)	–	1	1	–	–	–
Enghardt	–	–	–	–	–	–	–	1
Erhardt	–	–	–	–	–	–	2	–
Erik	5	–	–	–	1	–	4	18 (4)
Erling	–	–	–	–	–	–	–	1
Ernst	–	–	–	–	–	–	–	1
Eske	3	–	1	–	1	2	1	–
Eskild	1	–	–	–	–	1	–	–
Espen	1	–	–	–	–	–	–	–
Esra	–	–	–	–	–	–	1	–
Eyvind	–	–	–	–	–	–	–	3
Finn	–	–	–	–	–	–	–	7 (2)
Flemming	–	–	–	–	–	–	–	6 (1)
Frands	7	2 (2)	1	1	–	–	–	–
Frank	–	–	–	–	–	–	–	2
Freddy	–	–	–	–	–	–	–	4
Frede	–	–	–	–	–	–	1	–
Frederik	–	–	–	–	–	–	2	1
Frode	–	–	–	–	–	–	1	–
Georg	–	–	–	–	–	–	3	1
Gerhardt	–	–	–	–	–	–	1	–
Gierlou	3	–	–	–	–	–	–	–
German	–	–	–	–	–	1	–	–
Gert	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Giriel	1	–	–	–	–	–	–	–
Godske	1	–	–	–	–	–	–	–
Gothfred	–	–	–	–	–	–	2	–
Greger	–	–	–	–	–	1	–	–
Gregers	3	–	1	–	–	1	–	–
Gunde	–	–	1	1	–	–	–	–

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Gunner	–	–	–	–	–	–	2	1
Gjøde	–	–	–	1	–	–	–	–
Hans	130 (13)	14 (17)	10 (9)	23 (16)	18 (12)	35 (11)	41 (7)	17 (4)
Harald	–	–	–	–	–	–	6 (1)	1
Hardy	–	–	–	–	–	–	–	2
Hartvig	–	–	–	–	–	–	1	–
Hein	–	–	–	–	–	–	–	1
Heinrich	–	–	–	–	–	–	–	1
Helge	–	–	–	–	–	–	–	3
Henning	–	–	–	–	–	–	–	10 (2)
Henrik	–	–	–	1	–	–	1	2
Henry	–	–	–	–	–	–	9 (2)	2
Herluf	–	–	–	–	–	–	3	–
Herman	1	–	1	1	2 (1)	2	1	–
Holger	–	–	–	–	–	–	2	–
Ib	6	–	–	–	–	–	1	–
Ingvardt	3	–	–	–	–	–	4	–
Ivan	–	–	–	–	–	–	–	4
Iver	5	–	2 (2)	1	1	2	4	2
Jacob	6	–	2 (2)	2 (1)	2 (1)	3	5	1
Jan	–	–	–	–	–	–	–	6 (1)
Jens	51 (5)	6 (7)	8 (7)	11 (8)	9 (6)	27 (8)	26 (5)	23 (5)
Jeppe	26 (3)	3 (4)	5 (4)	3 (2)	3 (2)	2	1	–
Jes	11 (1)	1 (1)	1	1	–	2	–	1
Jesper	2	–	–	1	–	1	–	1
Jochum	–	–	–	–	–	3	1	–
Johan	2	–	–	–	–	4 (1)	2	1
Johannes	–	–	–	–	1	2	8 (1)	3
John	–	–	–	–	–	–	2	3
Johnny	–	–	–	–	–	–	–	1
Jon	1	–	–	–	–	–	–	–
Jørgen	26 (3)	3 (4)	6 (5)	3 (2)	1	12 (4)	7 (1)	15 (3)
Jørn	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Kaj	–	–	–	–	–	1	1	4
Karsten	–	–	–	–	–	–	1	8 (2)
Kenneth	–	–	–	–	–	–	–	2
Kim	–	–	–	–	–	–	–	4
Kjeld	1	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Knud	21 (2)	2 (2)	–	2 (1)	4 (3)	4 (1)	4	10 (2)
Kristoffer	1	–	–	–	–	–	1	–
Kurt	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Lambert	3	–	–	1	–	2	–	–
Lars	3	–	–	1	–	1	1	8 (2)
Laue	6	–	–	–	–	–	–	–
Laurids	27 (3)	2 (2)	1	2 (1)	–	7 (2)	15 (3)	1
Laurs	–	–	–	1	–	–	–	–

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Laust	–	–	3 (3)	2 (1)	4 (3)	3	–	–
Leif	–	–	–	–	–	–	–	10 (2)
Leo	–	–	–	–	–	–	2	–
Leonard	–	–	–	–	–	1	–	–
Leonel	–	–	–	–	–	–	1	–
Levien	–	–	–	–	–	–	1	–
Lorents	–	–	–	–	–	1	–	–
Lucas	–	–	–	–	–	1	–	–
Ludvig	–	–	–	–	–	1	–	–
Lyhne	–	–	–	–	–	–	1	–
Mads	28 (3)	1 (1)	1	2 (1)	6 (4)	8 (2)	6 (1)	1
Magnus	–	–	–	–	–	–	17 (3)	–
Marcur	–	–	–	1	–	–	–	–
Marcus	–	–	–	–	1	–	–	–
Marensius	–	–	–	–	–	–	1	–
Marianus	–	–	–	–	–	–	1	–
Marinus	–	–	–	–	–	–	21 (4)	1
Marius	–	–	–	–	1	3	4	1
Marten	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Martin		–	–	–	1	2	3	1
Martinus	–	–	–	–	–	–	4	–
Mathias	5	2 (2)	–	–	–	2	1	–
Michael	–	–	–	–	–	1	–	–
Mikkel	12 (1)	2 (2)	1	–	–	–	–	–
Mogens	1	–	–	–	–	–	–	2
Morten	16 (2)	–	3 (3)	2 (1)	3 (2)	2	1	1
Mourids	1	–	–	–	–	–	–	–
Niels	118 (12)	15 (16)	20 (17)	25 (17)	18 (12)	33 (10)	22 (4)	16 (4)
Nikolaj	–	–	1	–	–	–	2	–
Nis	20 (2)	–	–	1	–	1	–	–
Olav	–	–	–	–	–	–	1	2
Ole	–	–	–	3 (2)	–	4 (1)	2	11 (3)
Oluf	20 (2)	1 (1)	2 (2)	–	–	–	2	–
Orbon	1	–	–	–	–	–	–	–
Oskar	–	–	–	–	–	–	4	–
Otte	1	–	–	–	–	–	–	–
Otto	–	–	–	1	–	–	6 (1)	–
Ove	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Palle	1	–	1	–	–	–	1	–
Peder	101 (10)	7 (9)	11 (9)	14 (10)	17 (12)	36 (11)	42 (7)	7 (2)
Per	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Peter	–	–	–	–	1	6 (2)	6 (1)	12 (3)
Poul	10 (1)	–	–	1	3 (2)	2	–	8 (2)
Preben	–	–	–	–	–	–	–	9 (2)
Rask	–	–	–	–	–	–	1	–
Rasmus	2	–	–	1	–	–	–	1

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
René	–	–	–	–	–	–	–	1
Richard	–	–	–	–	–	–	4	–
Robert	–	–	–	–	–	–	–	2
Rudolf	–	–	–	–	–	–	2	–
Rudy	–	–	–	–	–	–	–	1
Schariß	2	–	–	–	–	–	–	–
Severin	–	–	–	–	–	1	–	–
Sigfred	–	–	–	–	–	–	2	–
Sigurd	–	–	–	–	–	–	1	2
Sigvald	–	–	–	–	–	–	1	–
Sillas	–	–	1	–	–	–	–	–
Simon	1	–	–	–	–	–	1	–
Sofus	–	–	–	–	–	–	3	–
Steen	–	–	–	–	–	–	–	3
Steffen	–	–	–	–	–	–	–	2
Stephan	–	–	1	–	–	–	–	–
Svend	2	–	–	–	–	–	6 (1)	3
Svenning	–	–	–	–	–	–	–	1
Søren	63 (7)	3 (4)	6 (5)	6 (4)	13 (9)	13 (4)	7 (1)	7 (2)
Tage	–	–	–	–	–	–	2	1
Terkel	11 (1)	–	–	–	–	–	1	–
Terman	–	–	–	–	–	1	–	–
Theodor	–	–	–	–	–	–	5	–
Thomas	21 (2)	2 (2)	3 (3)	2 (1)	3 (2)	9 (3)	8 (1)	4
Thonnis	7	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Thorkild	–	–	–	–	–	–	–	1
Thormod	–	–	–	–	–	–	2	–
Thorvald	–	–	–	–	–	–	7 (1)	1
Thøger	3	–	–	–	–	–	–	1
Thøste	5	–	–	–	–	–	–	–
Tjelle	–	–	–	–	–	–	–	1
Tommy	–	–	–	–	–	–	–	1
Tonny	–	–	–	–	–	–	–	1
Torben	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Torsten	2	–	–	–	–	–	–	–
Tule	–	–	1	–	–	–	–	–
Tyge	2	–	–	–	–	1	–	–
Uffe	–	–	–	–	–	–	–	1
Ulrik	–	–	–	–	–	–	–	1
Uve	–	–	–	–	–	–	–	1
Vagn	–	–	–	–	–	–	1	2
Vagner	–	–	–	–	–	–	3	–
Valdemar	–	–	–	–	–	–	4	–
Verner	–	–	–	–	–	–	1	6 (1)
Viggo	–	–	–	–	–	–	6 (1)	3
Viktor	–	–	–	–	–	–	1	–

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Vilfred	–	–	–	–	–	–	–	1
Vilhelm	–	–	–	–	–	–	3	–
Willands	1	–	–	–	–	–	–	–
Villads	–	–	–	–	–	–	1	–
Wille	1	–	–	–	–	–	–	–
Villiam	–	–	–	–	–	–	2	2
Villy	–	–	–	–	–	–	–	2

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Åse	–	–	–	–	–	–	–	4
Abelline	–	–	–	–	–	–	1	–
Abelone	7 (5)	–	4 (4)	2 (2)	1	1	1	–
Abrahamine	–	–	–	–	–	1	–	–
Agnes	–	–	–	–	–	–	9 (2)	1
Agnete	–	–	–	–	–	–	1	1
Alfrida	–	–	–	–	–	–	1	–
Alice	–	–	–	–	–	–	–	6 (1)
Alma	–	–	–	–	–	–	10 (2)	–
Alse	–	–	–	–	–	–	–	1
Amalia	–	–	–	–	1	1	1	–
Amalie	–	–	–	–	–	–	2	–
Ana	–	–	–	–	8 (5)	–	–	–
Andrea	–	–	–	–	–	3	7 (1)	1
Ane	1	–	–	–	–	53 (13)	9 (2)	–
Anelise	–	–	–	–	–	1	–	–
Anine	–	–	–	–	–	–	1	–
Anita	–	–	–	–	–	–	–	3
Anna	–	11 (13)	3 (3)	5 (4)	14 (9)	–	31 (5)	15 (3)
Anne	29 (19)	9 (7)	8 (8)	12 (9)	7 (4)	1	5	10 (2)
Annegrethe	–	–	–	–	–	–	–	1
Annette	–	–	–	–	–	–	–	7 (2)
Anninne	–	–	–	–	–	–	1	–
Anny	–	–	–	–	–	–	–	3
Asta	–	–	–	–	–	–	3	1
Astrid	–	–	–	–	–	–	3	2
Augusta	–	–	–	–	–	1	1	–
Barbara	–	–	1 (1)	–	–	–	–	1
Bastiane	–	–	–	–	–	–	1	–
Benedikte	–	–	–	–	–	–	1	–
Benny	–	–	–	–	–	–	2	–
Bente	–	–	–	–	–	–	–	10 (2)
Bertelsine	–	–	–	–	1	–	–	–
Bertha	–	–	–	–	–	–	1	–
Betty	–	–	–	–	–	–	2	1

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Birgit	–	–	–	–	–	–	–	11 (3)
Birgitte	7 (5)	–	–	2 (2)	–	–	1	10 (2)
Birtha	–	–	–	–	–	–	1	–
Birthe	–	–	–	–	1	2	–	10 (2)
Bodil	2 (1)	1 (1)	2 (2)	2 (2)	1	4 (1)	2	7 (2)
Bodilfine	–	–	–	–	–	–	1	–
Bolette	–	–	–	–	–	2	–	–
Bothilde	–	–	–	–	–	–	1	–
Britta	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Carolena	–	–	–	–	2 (1)	–	–	–
Karoline	–	–	–	–	–	3	3	–
Catarine	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Katharina	–	–	–	–	–	–	1	–
Cathrina	–	1 (1)	–	–	1	–	–	–
Kathrine	–	–	1 (1)	–	7 (4)	18 (5)	15 (3)	2
Christends	1	–	–	–	–	–	–	–
Christiana	–	–	–	1	–	–	–	–
Kristiane	–	–	–	–	–	4 (1)	7 (1)	3
Christina	–	–	–	1	1	–	–	–
Christine	–	–	1 (1)	–	3 (2)	14 (4)	18 (3)	–
Clara	–	–	–	–	–	–	7 (1)	–
Clauda	–	–	–	–	–	–	1	–
Klaudine	–	–	–	–	–	–	1	–
Connie	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Cecilia	–	–	–	–	–	–	2	–
Cecilie	–	–	–	–	–	–	2	–
Dagmar	–	–	–	–	–	–	6 (1)	1
Dagny	–	–	–	–	–	–	9 (2)	–
Ditte	–	–	–	–	–	–	–	2
Doris	–	–	–	–	–	–	–	3
Dorret	–	–	1 (1)	1	3 (2)	–	–	–
Dorothe	–	3 (4)	–	–	–	–	–	–
Dorothea	–	–	1 (1)	1	–	–	–	–
Dortha	–	–	–	–	–	–	1	–
Dorthe	9 (6)	–	–	–	3 (2)	–	–	–
Dorthea	–	–	–	–	1	9 (2)	5	1
Dusine	–	–	–	–	–	–	1	–
Ebba	–	–	–	–	–	–	1	–
Eleonore	–	–	–	–	–	1	–	–
Elfrida	–	–	–	–	–	–	2	–
Elin	–	–	–	–	–	–	–	2
Eline	1	–	–	–	–	1	3	–
Elinor	–	–	–	–	–	–	1	–
Elisabeth	–	–	–	–	–	1	2	6 (1)
Elise	–	–	–	–	–	2	1	–
Ellen	2 (1)	–	–	1	1	4 (1)	2	1

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Elly	–	–	–	–	–	–	2	–
Elna	–	–	–	–	–	–	5	1
Else	4 (3)	2 (2)	4 (4)	9 (7)	4 (2)	9 (2)	7 (1)	11 (3)
Elsebeth	–	–	–	–	–	–	–	1
Elva	–	–	–	–	–	–	–	1
Emilia	–	–	–	–	–	–	1	–
Emilie	–	–	–	–	–	1	1	–
Emma	–	–	–	–	–	–	3	–
Emmy	–	–	–	–	–	–	1	–
Erna	–	–	–	–	–	–	1	2
Esther	–	–	1 (1)	1	2 (1)	–	5	3
Eva	–	–	–	–	–	–	–	4
Evy	–	–	–	–	–	–	–	1
Florentine	–	–	–	–	–	–	1	–
Friderika	–	–	–	–	3 (2)	–	–	–
Frederikke	–	–	–	–	–	–	2	–
Gerda	–	–	–	–	–	–	1	1
Giertrud	1	1 (1)	2 (2)	–	–	–	–	–
Gitte	–	–	–	–	–	–	–	3
Grethe	–	–	–	–	–	–	–	9 (2)
Gudrun	–	–	–	–	–	–	5	–
Gunder	–	–	–	–	–	–	–	1
Gunhild	–	–	–	–	–	–	–	1
Gurli	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Gye	2 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Hanna	–	–	–	–	–	–	–	1
Hanne	–	1 (1)	–	1	–	1	–	9 (2)
Hanny	–	–	–	–	–	–	–	1
Hansine	–	–	–	–	–	4 (1)	9 (2)	–
Hedvig	–	–	1 (1)	–	–	–	1	1
Helena	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Helene	–	–	–	–	–	1	3	–
Helga	–	–	–	–	–	–	3	–
Helle	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Henny	–	–	–	–	–	–	1	1
Henriette	–	–	–	–	–	–	1	–
Herdis	–	–	–	–	–	–	1	1
Ida	–	–	–	–	–	2	–	–
Ina	–	–	–	–	–	–	–	1
Inga	–	–	–	–	–	–	1	2
Inge	1	–	–	3 (3)	–	–	–	8 (2)
Ingeborg	2 (1)	3 (4)	3 (3)	2 (2)	2 (1)	1	5	2
Ingelise	–	–	–	–	–	–	–	4
Inger	–	–	1 (1)	–	–	3	3	3
Ingrid	–	–	–	–	–	–	4	–
Inne	–	–	–	–	–	1	–	–

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Irena	–	–	–	–	–	–	–	1
Irene	–	–	–	–	–	–	–	9 (2)
Irma	–	–	–	–	–	–	–	1
Jakobine	–	–	–	–	–	1	1	–
Jenny	–	–	–	–	–	–	5	1
Jensine	–	–	–	–	–	3	6 (1)	–
Jette	–	–	–	–	–	–	–	6 (1)
Johanna	–	–	–	–	3 (2)	–	–	–
Johanne	7 (5)	3 (4)	5 (5)	2 (2)	2 (1)	17 (4)	19 (3)	3
Jonna	–	–	–	–	–	–	1	7 (2)
Juditte	–	–	–	–	–	–	1	–
Julia	–	–	–	–	–	–	1	–
Juliane	–	–	–	–	–	1	1	–
Julie	–	–	–	–	–	–	2	–
Jytte	–	–	–	–	–	–	–	8 (2)
Jørgine	–	–	–	–	–	–	1	–
Kaja	–	–	–	–	–	–	–	1
Kamilla	–	–	–	–	–	–	2	1
Karen	12 (8)	12 (14)	11 (11)	8 (7)	6 (4)	17 (4)	20 (4)	10 (2)
Karin	–	–	–	–	–	–	–	2
Karla	–	–	–	–	–	–	1	–
Ketty	–	–	–	–	–	–	–	2
Kirsten	9 (6)	4 (5)	9 (9)	8 (7)	12 (7)	9 (2)	7 (1)	11 (3)
Kirstin	–	–	–	–	–	–	–	1
Kjerstina	–	–	–	–	1	–	–	–
Kirstine	–	–	1 (1)	2 (2)	5 (3)	37 (9)	37 (6)	9 (2)
Kjeldine	–	–	–	–	–	–	1	–
Krista	–	–	–	–	–	–	–	2
Laila	–	–	–	–	–	–	–	2
Laura	–	–	–	–	–	1	3	–
Laurense	–	–	–	–	–	–	1	–
Laurette	–	–	–	–	–	2	2	–
Laurine	–	–	–	–	–	4 (1)	1	–
Lautruptine	–	–	–	–	–	–	1	–
Lena	–	–	–	–	2 (1)	–	–	2
Lene	2 (1)	1 (1)	1 (1)	1	–	–	–	4
Lilian	–	–	–	–	–	–	–	3
Linda	–	–	–	–	–	–	–	1
Lis	–	–	–	–	–	–	–	4
Lisbeth	–	–	–	–	–	–	–	4
Lise	–	–	–	–	–	–	–	8 (2)
Lissi	–	–	–	–	–	–	–	3
Liva	–	–	–	–	–	–	–	1
Lona	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Louise	–	–	–	–	–	–	1	–

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Madssine	–	–	–	–	–	–	2	–
Mae	4 (3)	–	–	–	–	–	–	–
Magda	–	–	–	–	–	–	2	–
Magdalena	–	–	–	1	1	–	–	–
Magdalene	–	2 (2)	–	–	–	1	2	–
Magny	–	–	–	–	–	–	2	–
Maja	–	–	–	–	–	–	–	1
Malena	–	–	–	–	1	–	–	–
Malene					1	1		
Maren	30 (19)	21 (25)	21 (21)	22 (18)	9 (6)	15 (4)	3	1
Margaretha	–	–	–	1	–	–	–	–
Margarete	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Margit	–	–	–	–	–	–	–	3
Margretha	–	–	–	1	1	–	–	–
Margrethe	5 (3)	–	2 (2)	1	3 (2)	7 (2)	15 (3)	3
Margurita	–	–	–	–	–	–	1	–
Maria	–	2 (2)	–	–	14 (9)	1	6 (1)	–
Marian	–	–	–	–	–	–	–	1
Marianne	–	–	–	–	2 (1)	2	2	6 (1)
Marie	–	–	2 (2)	6 (5)	13 (8)	81 (20)	61 (11)	29 (7)
Martha	–	–	–	–	–	1	3	2
Martine	–	–	–	–	–	–	1	–
Mary	–	–	–	–	–	–	5	1
Mathea	–	–	–	–	–	1	–	–
Mathilde	–	–	–	–	–	–	3	–
Meta	–	–	–	–	–	–	5	–
Mette	14 (9)	5 (6)	10 (10)	13 (11)	18 (11)	25 (6)	6 (1)	4
Michelly	–	–	–	–	–	–	–	1
Mikoline	–	–	–	–	–	–	1	–
Minna	–	–	–	–	–	–	2	–
Mona	–	–	–	–	–	–	–	7 (2)
Nancy	–	–	–	–	–	–	–	1
Nanna	–	–	–	–	–	–	2	1
Nathalie	–	–	–	–	–	–	1	–
Nelly	–	–	–	–	–	–	1	–
Nicoline	–	–	–	–	–	–	2	–
Nielsine	–	–	–	–	–	4 (1)	10 (2)	1
Ninna	–	–	–	–	–	–	2	–
Noomi	–	–	–	–	–	–	–	1
Nora	–	–	–	–	–	–	1	–
Olga	–	–	–	–	–	–	4	–
Oline	–	–	–	–	–	–	2	2
Olivia	–	–	–	–	–	–	2	–
Otilia	–	–	–	–	–	–	1	–
Ottilie	–	–	–	–	–	–	1	–

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Pauline	–	–	–	–	–	1	1	–
Penelle	–	–	–	1		–	–	–
Permine	–	–	–	–	–	1	–	–
Petra	–	–	–	–	–	–	7 (1)	1
Petrea	–	–	–	–	–	3	3	1
Petrine	–	–	–	–	–	5 (1)	–	–
Pia	–	–	–	–	–	–	–	1
Ragna	–	–	–	–	–	–	1	1
Rebekke	–	–	–	–	–	1	–	–
Regine	–	–	–	–	–	1	–	–
Rigitte	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Rigmor	–	–	–	–	–	–	1	–
Rita	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Rosa	–	–	–	–	–	–	–	1
Ruth	–	–	–	–	–	–	–	2
Sally	–	–	–	–	–	–	–	1
Sara	–	–	–	–	–	–	3	–
Selma	–	–	–	–	–	–	1	–
Semine	–	–	–	–	–	1	–	–
Severine	–	–	–	–	–	–	1	–
Sidtzel	3 (2)	2 (2)	–	1	–	–	–	–
Signe	–	–	–	–	–	–	4	–
Sigrid	–	–	–	–	–	–	5	1
Sine	–	–	–	–	–	–	1	–
Sofie	–	–	–	1	1	3	3	2
Sophia	–	–	2 (2)	–	1	–	–	–
Solveig	–	–	–	–	–	–	—	2
Sonja	–	–	–	–	–	–	–	3
Stine	–	–	–	–	–	1	–	–
Susanne	–	–	–	–	–	1	–	3
Sørine	–	–	–	–	–	–	3	1
Thea	–	–	–	–	–	1	–	1
Theodora	–	–	–	–	–	–	1	–
Thora	–	–	–	–	–	–	3	–
Thyra	–	–	–	–	–	–	3	–
Tove	–	–	–	–	–	–	–	5 (1)
Ulla	–	–	–	–	–	–	–	2
Ulle	–	–	–	–	–	–	–	1
Valborg	1	–	–	–	–	–	1	1
Vera	–	–	–	–	–	–	–	2
Vibeke	–	–	–	–	–	1	–	2
Vibekka	–	–	–	–	–	–	–	1
Vicki	–	–	–	–	–	–	–	1
Vilhelmine	–	–	–	–	–	1	3	–
Vina	–	–	–	–	1	–	–	–

	T 1636	K 1656	K 1706	K 1756	K 1806	K 1856	K 1906	K 1956
Vinni	–	–	–	–	–	–	–	2
Viola	–	–	–	–	–	–	1	2
Vita	–	–	–	–	–	–	–	1
Vivi	–	–	–	–	–	–	–	1
Vivian	–	–	–	–	–	–	–	1
Wuße	1	–	–	–	–	–	–	–
Yrsa	–	–	–	–	–	–	–	2
Yvonne	–	–	–	–	–	–	–	1

De enkelte perioders navnestof

Periode I. Skast herreds tingbog 1636

a. Kilde

Skats herreds tingbog for året 1636 indeholder navne på 1.129 i herredet bofaste personer, 972 mænd og 157 kvinder, og det samme antal fornavne, da ingen person har mere end ét fornavn. De 1.129 navne fordeler sig på 96 forskellige personnavne, 71 mandsnavne og 25 kvindenavne.

Kun helt sikre eksempler er medtaget. Udeladt er: Personer, hvis hjemsted mod sædvane ikke er oplyst i tingbogen, personer fra de omliggende herreder og andre egne af landet, som i ret stort tal optræder i tingbogen, personer fra Fanø og fra Varde landsogn [1] og personer fra Skast herred, der i T 1636 nævnes som afdøde. Derimod er adelige personer, som har fast ophold i herredet, medtaget.

Når disse udeladelser er foretaget, bliver tilbage 1.129 mennesker, som i 1636 levede i Skast herred. Står man overfor at skulle sammenligne tingbogen med så udtømmende en kilde som kirkebøgerne, kunne det være ønskeligt at vide, hvor stor en del af herredets befolkning der er repræsenteret i T 1636. Den almindelige opfattelse, at kun tyve og mordere er nævnt i tingbøgerne, kan man hurtigt forkaste. Rigtige forbrydelser er sjældne i tingbogen; som regel drejer sagerne sig om grænsestridigheder, injurier, småtyverier, udsættelse for gæld, boopgørelser, skatteopkrævninger etc. I nogle sager nævnes alle en landsbys voksne mænd som vidner, i skatteopkrævningssager nævnes ofte det samlede antal bønder under et bestemt gods. De 8 mænd og de 6 tinghørere, der nævnes forrest i hvert tingreferat, udgøres af herredets mest ansete bønder, som således nævnes i et stort antal, da ombudet går på skift mellem dem. Tingbogen er altså på disse områ-

[1] En mindre del af Varde landsogn hørte under Skast herred, men da personer i tingbogen herfra ikke betegnes som hørende til herredet, men som hjemmehørende i Varde, måtte man medtage alle folk fra Varde by for at få dem med, hvilket ville være uheldigt.

der ret udtømmende. Jeg har endvidere undersøgt begravelseslisterne for de to sogne Næsbjerg og Øse 1646 til 1660 for om muligt at identificere de i tingbogen nævnte personer fra disse sogne med afdøde i kirkebøgerne 1646–60 og således erfare, hvor stor en del af de afdøde, der ikke forekommer i T 1636, med andre ord: Hvor stor en del af de to sognes befolkning, der *ikke* er repræsenteret i T 1636. (En undersøgelse for hele herredet var umuligt, da kirkebøgerne kun for et fåtal af sogne er bevaret så langt tilbage.) Opgaven var af flere grunde temmelig håbløs. Mange navne fra begravelseslisterne 1646–60 kan genfindes i T 1636, det ser ud til, at en stor del af de afdøde er repræsenteret i T 1636, men er personerne de samme? En Niels Hansen, Skonager, der nævnes i T 1636, behøver ikke at være den samme Niels Hansen, der nævnes i begravelseslisterne. I realiteten kan det være hans sønnesøn af samme navn eller en helt tredje Niels Hansen i Skonager. Da den afdødes alder meget sjældent nævnes i kirkebøgerne, er det umuligt at afgøre, om personen i 1636 har været så gammel, at han har haft nogen rimelig mulighed for omtale i T 1636. Desuden må – datidens lave levealder taget i betragtning – en stor del af de i T 1636 forekommende personer være døde før 1646, hvorfra den første kirkebog er bevaret, og de i kirkebøgerne senere nævnte afdøde af samme navn være helt andre personer. Under pesten 1659 er antagelig de sidste folk, der er nævnt i T 1636 afgået ved døden, da den særligt ramte børn og gamle. (186 døde i Øse-Næsbjerg, se p. 35). Men her indskrænker omtalen af de afdøde sig til det absolutte minimum, hvilket yderligere vanskeliggør ethvert forsøg på identifikation. Hvor udtømmende en kilde T 1636 er, lader sig ikke mere dokumentere.

Oprindelig var det hensigten at udskille navnestoffet i tingbogens efternavne som en selvstændig periode. Næsten alle personer i T 1636 bærer som efternavn et ægte patronymikon, d.v.s. faderens fornavn + -søn eller -datter. Blandt disse mandsnavne findes adskillige, der ikke forekommer som fornavne i T 1636, f.eks.: *Bodßøn* (1 gang). *Fredrichßøn* (1), *Giødßøn* (1), *Grumßøn* (2), *Karlßøn* (3), *Marquorßøn* (2). *Sillußøn* (1), *Staffenßøn* (9). Mærkeligt er det, at *Staffen* ikke forekommer som fornavn i T 1636, da ingen af de 9 *Staffenßøn*'er synes at være brødre. Navnet har efter alt at dømme beskrevet en nedgang fra 9 eksempler i forrige generation til 0 eksempler i generationen, der nævnes ved fornavn i T 1636. *Karlßøn* er også interessant, da disse belæg på navnet *Karl* er de eneste i materialet før romantikkens genoplivelse af navnet (K 1856–60). Også med hensyn til de alleralmindeligste navne synes der at være forskel på navnenens hyppighed

som fornavn og som førsteled i et patronymikon. Navnene i denne periode ville for størstedelens vedkommende være en menneskealder ældre end de navne, der bruges som fornavne i T 1636. Men da man i forvejen må regne med en afvigelse på en menneskealder for hver navnebærer i tingbogen, d.v.s. om navnebæreren er et barn, en voksen mand eller en olding, kunne man komme til at stå overfor det paradox, at et fornavn (båret af en gammel mand) var ældre end et patronymikon (båret af et barn), hvorefter enhver rimelighed i at udskille efternavnene som en selvstændig periode bortfalder. Desuden ville denne første periode kun indeholde mandsnavne, og tingbogen er netop valgt som kilde (se indledningen p. IX), fordi den – om end i begrænset omfang – også indeholder kvindenavne.

Tingbogen er skrevet af herredsskriveren *Laurids Perβøn* eller *Perβøn* i *Allerup*. Han var selv søn af en skriver, altså i modsætning til præsterne, der førte kirkebøgerne, en mand uden akademisk dannelse, men opvokset i en gammel skrivertradition. Hans ortografi er et jysk rigssprog, stærkt præget af hans vestjyske dialekt, og personnavneformerne i tingbogen adskiller sig stærkt fra de senere navneformer i kirkebøgerne.

b. Opstilling af navnestoffet [1]

Adtzer	3		Espen	1	
Anderß, Anders	32	3,3 %	Frands, Franz (1 gang)	7	
Anthoniß, Antoniß	2		Gierlou, Gierloe	3	
Bachen, Backen	1		Giriel	1	
Bened, Benet	11	1,1	Godske, Godsche	1	
Bertel, Berttel	7		Gregerß	3	
Brix	4		Hansß, Hans, Hannß,		
Byrge	1		Hanns	130	13,4 %
Christen Christenn,			Hermand	1	
Chresten	72	7,5	Ib	6	
Christoffer, Christopher	1		Inguor, Inguord	3	
Clauß, Claus	8		Iffuer	5	
Clemend	5		Jacob	6	
Dyniß	2		Jenß, Jens, Jennß	51	5,2
Ebbe, Ebe	3		Jep	26	2,6
Eneuold, Enuold	6		Jesper	2	
Erick, Erich	5		Jeß	11	1,1
Esche	3		Jehan, Johan	2	
Eschel	1		Jon	1	

[1] Første talrække angiver, hvor mange personer navnet bæres af i perioden, anden talrække, hvor stor en procent dette tal udgør af periodens samlede antal mands- eller kvindenavne. Procenter under 1,0 er ikke medtaget.

Jørgen	26	2,6 %	Otte	1	
Kield	1		Palle	1	
Knud	21	2,1	Peder, Per	101	10,4 %
Lambert	3		Pouel	10	1
Laß	3		Raßmuß	2	
Laue, Laffue	6		Schariß	2	
Lauerß, Laurß, Laurs, Lauritz, Laurids	26	2,6	Simmen	1	
Mads, Madß, Maths, Madtz, Maz (1 gang)	28	2,8	Suend, Suen	2	
Mattis, Mattiß, Matis	5		Søren, Søffrin	63	6,5
Michel, Mickel, Michell, Mickell	12	1,2	Terchel, Therchel, Terckel, Therckel	11	1,1
Mogenß	1		Thamiß, Tamiß, Tamis (1 gang)	21	2,1
Mortten, Morten	16	1,6	Thøger, Tøger	3	
Mourids, Mouritz	1		Thøste, Tøste	5	
Nielß, Niels	118	12,1	Toniß, Thoniß, Tonniß, Thonniß	7	
Niß	20	2,1	Torsten	2	
Olluff, Oluff (1 gang), Olle (1 gang)	20	2,1	Tyge	2	
Orbon	1		Villanz, Willands, Villatz	1	
			Wille	1	

Ane	1		Jenge	1	
Anne	29	18,5	Ingeborg	2	1,3
Apelun	7	4,5	Johane, Johan	7	4,5
Biritte, Birette, Beritte, Bertte	7	4,5	Karin	12	7,6
Buoelde, Boelde	2	1,3	Kiersten	9	5,7
Christends, Christendtz	1		Liene	2	1,3
Doritte, Dorte, Dorite	9	5,7	Mae, Maë	4	2,6
Eliene	1		Marin, Marinne (1 gang)	30	19,1
Elle	2	1,3	Mergrette	5	3,2
Elße, Else	4	2,6	Mette, Mete (2 gange)	14	8,9
Giertrud	1		Sidtzel, Sidßel, Sidßell	3	1,9
Gye	2		Woldborg	1	
			Wuße, Wuß, Wueß	1	

c. Beskrivelse af navnestoffet

1. Mandsnavne

Periodens almindeligste mandsnavne ordnet efter hyppighed:

Hanß	130
Nielß	118
Peder, Per	101
Christen	72
Søren	63
Jenß	51
Anders	32
Madß	28
Lauritz, Jep, Jørgen	26
Thamis, Knud	21

De 71 forskellige mandsnavne i T 1636 kan deles i 2 grupper:

1. Nordiske navne.
2. Indlånte navne og deres nationale afledninger.

Til gruppe 1 hører 107 eksempler på mandsnavne af nordisk oprindelse, fordelt på 23 forskellige mandsnavne:

Adtzer (3), *Byrge* (1), *Ebbe, Ebe* (3), *Eneuold, Enuold* (6), *Erick, Erich* (5), *Esche* (3), *Eschel* (1), *Espen* (1), *Gierlou, Gierloe* (3), *Inguor, Inguord* (3), *Iffuer* (5), *Kield* (1), *Knud* (21), *Laue, Laffue* (6), *Olluff, Oluff, Olle* (20), *Otte* (1), *Palle* (1), *Suend, Suen* (2), *Terchel, Therchel, Terckel, Therckel* (11), *Thøste, Tøste* (5), *Torsten* (2), *Tyge* (2), *Wille* (1).

Gruppe 2 omfatter 865 belæg på 48 forskellige mandsnavne:

Anderß, Anders (32), *Anthoniß, Antoniß* (2), *Bachen, Backen* (1), *Bened, Benet* (11), *Bertel, Berttel* (7), *Brix* (4), *Christen, Christenn, Chresten* (72), *Christoffer, Christopher* (1), *Clauß, Claus* (8), *Clemend* (5), *Dyniß* (2), *Frands, Franz* (7), *Giriel* (1), *Godske, Godsche* (1), *Gregerß* (3), *Hanß, Hans, Hannß, Hanns* (130), *Hermand* (1), *Ib* (6), *Jacob* (6), *Jenß, Jens, Jennß* (51), *Jep* (26), *Jesper* (2), *Jeß* (11), *Jehan, Johan* (2), *Jon* (1), *Jørgen* (26), *Lambert* (3), *Laß* (3), *Lauerß, Laurß, Laurs, Lauritz, Laurids* (27), *Mads, Madß, Maths, Madtz, Maz* (28), *Mattis, Mattiß, Matis* (5), *Michel, Mickel, Michell, Mickell* (12), *Mogenß* (1), *Morten, Mortten* (16), *Mourids, Mouritz* (1), *Nielß, Niels* (118), *Niß* (20), *Orbon* (1), *Peder, Per* (101), *Pouel* (10), *Raßmus* (2), *Schariß* (2), *Simmen* (1), *Søren, Søffrin* (63), *Thamiß, Tamiß, Tamis* (21), *Toniß, Thoniß, Tonniß, Thonniß* (7), *Thøger, Tøger* (3), *Villanz, Willands, Villatz* (1).

Alfred Thomsen har i Bidrag til dansk Navneskiks Historie. Danske Studier 1926 p. 134ff. foretaget en lignende opdeling af de i Christian den III.s danske kancelliregistranter 1536–50 forekommende bøndernavne fra Ribe stift. Niels Cl. Hansen (Lukman) opdeler i sin afhandling Bøndernavne i Ribe Amt. Fra Ribe Amt VIII 1933 efter Alfred Thomsens forbillede navnestoffet hos de bønder, der i 1585 og 1619 findes opført i Riberhus Lens jordebøger som bønder under kronen, i tre grupper: 1. Nordiske navne. 2. Plattysk-frisiske navne indkommet uden kirkens hjælp og 3. Religiøse navne indkommet med kirken. De to sidste grupper kan i praksis ikke holdes ude fra hinanden, hvorfor de i det følgende skema er sammenfattet i gruppen Indlånte navne. Sammenligner man tallene fra disse tre perioder med tallene fra tingbogen, udgør de to navnegrupper følgende procenter af navneforrådet til de forskellige tider:

	Nordiske navne	Indlånte navne
1536–50	11,8 %	88,2 %
1585	12,9 %	87,1 %
1619	10,0 %	90,0 %
1636	11,0 %	89,0 %

Naturligvis må man tage alle forbehold mod en sådan sammenligning mellem 1. Et *vilkårligt* udsnit af bondestanden i hele det store Ribe *stift*, 2. Det *samlede* antal bønder under Riberhus *len* og 3. Et *vilkårligt* udsnit af et enkelt *herreds* befolkning. Men sammenligningen giver dog et interessant billede af de nordiske navnes standhaftighed overfor de indlånte gennem 100 år [1]. At forholdet i 1585 viser en ringe tilbagegang for de indlånte navne og en tilsvarende ringe fremgang for de nordiske, skyldes måske, at de navne, som bæres i 1585, er valgt efter reformationen i 1536 og i bevidst opposition mod den katolske kirke, (hvorimod de fleste navnebærere i Christian den III.s kancelliregistranter er døbt før 1536). Man har muligvis været bange for at døbe sine børn med udprægede helgennavne og er tyet til det gamle nordiske navnestof, som den nye kirkes mænd intet kunne have at indvende imod. (Marius Kristensen anfører i Fremmede personnavne i dansk indtil omtr. 1650. Blandinger til Oplysning om dansk Sprog 1897 dette som en tænkelig årsag til, at Marie er så sjældent et navn i Danmark i århundredet efter reformationen.) I 1619 går de indlånte navne dog igen frem på de nordiske navnes bekostning.

De nordiske navne udgør det ældste lag personnavne i tingbogen. De er ikke nogen stor gruppe, 11 % af det samlede antal mandsnavne, alligevel må man forbavses over, at de i det hele taget har kunnet holde stand overfor katolicismens stadige strøm af helgennavne og krav om navnedage [2].

Ligeså populære som de indlånte navne er i T 1636 kun 2 navne af nordisk oprindelse, *Knud* (21 gange) og *Olluff* (20 gange). *Knud* er det eneste nordiske navn blandt periodens ti hyppigste navne, *Olluff* følger dog ikke langt efter. Med den stærke dyrkelse af *Skt. Knud Hertug*, der middelalderen igennem udgår fra Sønderjylland (Skt. Knuds gilde i Slesvig), er det ikke mærkeligt, at *Knud* er populært i

[1] For hele landet har Alfred Thomsen 1536–50 tallene: Nordiske navne 16%, tyske navne 4% og kirkelige navne 80%. Antallet af nordiske navne aftager forholdsmæssigt i retningen øst til vest. Skåne og Halland har de højeste bevaringsprocenter for nordiske navne. Som grund angives, at kristendommen fra fastlandet trængte frem op gennem Jylland og kom sidst til Halland og Skåne.

[2] I begyndelsen forlangte kirken ikke kristne navne, og mange gejstlige bar selv nordiske navne, men ca. 1050 forbød paven kristne mennesker at bære hedenske navne. Dette forbud blev dog langtfra overholdt. Rikard Hornby: Danske Navne. 1951 p. 39.

Ribe amt. Om *Ole* bemærker Alfred Thomsen, at navnet, – som øst for Store Bælt 1536–50 er det hyppigste olddanske navn –, i Jylland kun forekommer spredt, bortset fra netop Ribe stift. Nogen indlysende grund til, at Olaf den helliges navn skulle vinde særlig udbredelse i Ribe stift, er svær at finde. I T 1636 forekommer navnet i formerne *Olluff*, *Oluff* og *Olle*. De to sidste former findes dog kun 1 gang hver. Det tilsvarende patronymikon *Olluffßøn* findes 26 gange i tingbogen, og her er 3 eksempler på, at *Olluffßøn* veksler frit med *Olleßøn*. Formerne *Olle* og *Olleßøn* viser, at *Olle* nu anses for fint nok til brug i officielle aktstykker. *Olluff* har navnebærerne sikkert kun heddet i kirkebøgernes dåbslister og i officielle dokumenter. Udtaleformen har uden tvivl som i resten af Nørrejylland været *Wolle*, men denne form findes ikke i tingbogen.

Andre helgennavne af nordisk oprindelse er *Kjeld* (Viborgs helgen, kanoniseret 1188) og *Erik* (den svenske konge Erik den hellige og den danske folkehelgen Erik Plovpenning). *Kield* findes kun 1 gang i T 1636, antagelig har det aldrig været så populært i Ribe amt som længere nordpå i Jylland. *Erik* forekommer 5 gange i formerne *Erich* og *Erick*. Navnet var populært i den sønderjyske hertugslægt og derigennem også i de holstenske adelsslægter (DgP I 253). Muligvis har navnet ad denne vej vundet udbredelse i Ribe amt.

Også navnene *Adtzer* og *Eschel* skylder muligvis kirken deres udbredelse. Det er ikke helgennavne, men navnene på Danmarks to første ærkebiskopper. *Adtzer* findes 3 gange i T 1636, *Eschel* 1 gang. *Eschel* sammenblandes aldrig med det mere populære *Esche* (3 gange), således som det er tilfældet flere steder i landet [1].

Laue (Laffue), som Niels Cl. Hansen i 1585 og 1619 har som det tredjehyppigste navn af nordisk oprindelse, findes i tingbogen kun 6 gange, og er således distanceret af *Therchel*, der forekommer 11 gange [2]. Glda. *Thorkil* findes 11 gange i T 1636 i den almindelige vestdanske, delabialiserede form *Terchel* (*Terckel*, *Therchel*, *Therckel*).

Ret almindelig er endvidere *Eneuold*, *Enuold* (6 gange), *Iffuer* (5 gange) og *Thøste*, *Tøste* (5 gange). Denne specielle jyske kortform af glda. *Thorsten* sammenblandes ikke med *Thorsten* der forekommer 2 gange.

3 gange findes *Ebbe*, *Ebe*, *Gierlou*, *Gierloe* [3] og *Inguor*, *Inguord*.

[1] *Esche* (af *Esger*) opfattes som kortform af Eschel og veksler frit med dette. DgP I 272 ff.
[2] Navnet *Laue* har muligvis været populært i andre egne af Ribe amt.
[3] Niels Cl. Hansen regner *Gierløf* for at være af plattysk-frisisk oprindelse. Der er dog ingen grund til at antage dette, da glsv. har formerne *Gerlef* og *Gerlauus* og vn. formen *Geirleifr* (DgP I 356 ff.)

Endvidere findes *Suend*, *Suen* (2 gange) og *Byrge*, *Eschel*, *Espen*, *Otte*, *Palle* og *Wille*, alle 1 gang.

Gruppen af nordiske navne er ikke stor, og den skal blive endnu mindre i de næste perioder. En del af de i T 1636 forekommende navne forsvinder enten for stedse eller for at blive genoptaget i romantikkens århundrede (*Laue*, *Terchel*, *Gierloe*, *Inguord*, *Adtzer*, *Suen*), men blandt de nordiske navne findes også nogle særdeles levedygtige navne, som ned gennem tiden vedbliver at være repræsenteret i herredets kirkebøger, navne som *Knud*, *Olluff*, *Byrge*, *Eneuold*, *Iffuer og Esche*.

Gruppen af indlånte navne er som venteligt ikke nogen ensartet gruppe. Fælles for de fleste navne er, at de er indkommet med kirken, som regel i latiniseret form, men derudover stammer de fra vidt forskellige lande og sprog. Nogle få navne er indkommet direkte fra tysk uden kirkens medvirken, således *Bachen* (1 gang), *Bertel* (7), *Godske* (1), *Hermand* (1). Men en så skarp skillelinje, som Niels Cl. Hansen drager mellem tyske låneord af plattysk-frisisk oprindelse og religiøse navne indkommet med kristendommen, kan ikke trækkes.

Blandt de indlånte navne befinder sig (bortset fra *Knud* og *Olluff*) alle tingbogens almindeligste navne. De fleste indlånte navne er helgennavne. Som regel er selve helgennavnet dog ikke så populært som dets nationale afledninger.

Johannes, middelalderens populæreste mandsnavn, findes ikke i denne form i T 1636. Derimod forekommer følgende udviklinger af navnet: *Jenß*, *Jeß*, *Jon*, *Johan*, *Jehan* og *Hanß*. *Jon* er den ældste form, udviklet af *Johannes* > *Joan* > *Jon*. Navnet findes kun 1 gang i tingbogen og ikke senere i materialet, skønt det i nyere tid er genoptaget i dansk fra vestnordisk [1]. *Jenß* forekommer 51 gange i T 1636 (5,2%). Denne udvikling af *Johannes* på dansk grund er så gammel, at navnet indgår som forled i stednavne på -torp [2]. I 1536–50 var *Jens* det hyppigste navn i Ribe stift, men dette høje tal skyldes sikkert dets popularitet i de nordlige dele af stiftet. Niels Cl. Hansen har tallet 5,5% for *Jens* i årene 1585 og 1619, hvilket stemmer godt med tingbogens 5,2%. Formen *Jeß* (oprindelig en svagtryksudvikling), som er særlig udbredt i Sønderjylland, findes 11 gange i T 1636. Det forveksles aldrig med *Jenß*. Den nyere tyske form *Hans* er tingbogens hyppigste mandsnavn, 130 eksempler; 13,4% af tingbogens mænd er døbt med dette navn. Denne form af *Johannes* kom til Danmark via

[1] *Jon* blev særlig udbredt på Island, hvor nu hver 5. mand hedder Jon. Rikard Hornby: Danske Navne 1951 p. 101.

[2] Således f. eks. *Jenstrup* i Øster Flakkebjerg herred.

hanseaterne; den vandt særlig udbredelse ved at blive brugt som kongenavn af *Kong Hans* (1481–1513), der jo var døbt *Johannes*. Også i de holstenske adelsslægter er *Hans* et populært fornavn. I kancelliregistranterne 1536–50 er *Hans* hyppigt på øerne, i Sønderjylland og i Ribe stift. I Riberhus Lens jordebøger 1585 og 1619 udgør *Hans* 1585 14,6% og 1619 14,2% af det samlede antal mandsnavne. I T 1636 udgør det som nævnt 13,4%. *Hans* er altså øjensynlig et modenavn på retur. *Johan/Jehan* findes 2 gange i T 1636. Det er navnet på en bonde i Fåborg, *Jehan Knudßøn* og på fogeden på Kroggård med det tyskklingende navn *Johan Sturck*, – senere borger i Ribe. Der skelnes mellem de to former, Johan Sturck skrives altid *Johan*, hvorimod Jehan Knudßøn skrives både *Johan* og *Jehan*. Muligvis ville det være en fornærmelse mod Johan Sturck at skrive hans navn i den jyske form *Jehan*. *Johan* er ifølge DgP meget usædvanligt på denne tid.

Niels er tingbogens næsthyppigste navn, 118 belæg, 12,1% af det samlede antal mandsnavne. I middelalderen var det uhyre almindeligt i Danmark. *Skt. Nikolaus* var de søfarendes helgen og havde stor betydning i en søfartsnation som den danske. Utallige kirker var indviet til ham, blandt andet Skt. Nikolaj kirke i Kolding, hvilket kan have styrket navnets popularitet i det sydlige Nørrejylland. Formen *Niß* (oprindelig udviklet i svagtryk, siden også brugt som selvstændigt navn i trykstærk stilling) findes 20 gange. Formen er især populær i Sønderjylland, men også almindelig i det sydlige Nørrejylland. En enkelt gang sammenblandes *Nielß* og *Niß*: *Niß Grumßøn* i Forum, tinghører og blandt de »8 mænd«, skrives 1 gang *Nielß Grumßøn*. Men da dette er den eneste sammenblanding af de to navne, må det regnes for en skrivefejl af den ellers så omhyggelige Laurids Perßøn. Den nyere tyske form af *Nikolaus*, *Clauß*, har aldrig taget et opsving i Danmark som den tilsvarende form af *Johannes*, *Hans*. *Clauß* findes i tingbogen i 8 eksempler.

Tæt efter *Hanß* og *Nielß* følger *Peder* med 101 belæg i T 1636 (10,4%). Det findes i formerne *Peder* og *Per*, der veksler frit. (Niels Cl. Hansen har formerne *Pe* og *Pede* og som efternavn *Pessen*). Formen *Per* angiver, at udtalen ikke som i nutiden har været [*Pe'dər*], men snarest den af Feilberg oplyste vestjyske form [*Pæj'ər*].

Christen var allerede 1536–50 et meget populært navn i Ribe stift, hvor ikke mindre end 12% af de i kancelliregistranterne nævnte bønder hed således. Alfred Thomsen noterer, ar *Christens* hyppighed aftager mod nord, øst for Lille Bælt forekommer det kun spredt, og i Skåne er det helt forsvundet. Han mener ikke, at *Christen* skylder konge-

navnet *Christian* sin popularitet, men denne opfattelse kan diskuteres [1]. *Christen* er ikke noget helgennavn, men adjektivet »kristen« (lat. *Christianus*). I T 1636 er navnet det fjerdehyppigste, 72 eksempler, 7,5%.

Ikke meget under *Christen* ligger *Søren*, *Søffrin*, 63 eksempler, 6,5%. *Skt. Severinus* blev dyrket i Ry, Tyrsting herred, »*Skt. Søren i Ry*«, og var en overmåde populær helgen i Jylland.

Disse seks navne, *Hanß*, *Nielß*, *Peder*, *Christen*, *Søren* og *Jenß* udgør tilsammen 55,1% af tingbogens samlede antal mandsnavne. Der er et stort spring i hyppighed fra disse navne til de næste, *Anderß*, *Mads* etc.

Omtrent lige hyppige er helgennavnene *Anderß*, 32 eksempler, 3,3%, (i 1536–50 lige populært i hele Danmark) og *Madß*, *Mads* plus nogle sjældnere former, 28 eksempler, 2,8%. Formen *Mattiß* findes 5 gange, men sammenblandes aldrig med *Madß*. – 26 gange forekommer de 3 navne *Lauritz*, *Jep* og *Jørgen*. *Lauritz* findes i fem forskellige, frit vekslende former i T 1636, *Laurß*, *Laurs*, *Lauerß*, *Lauritz*, *Laurids*. Af *Jacob* (pilgrimmenes helgen *Skt. Jacob*) findes foruden det populære navn *Jep*, formen *Ib* (6 gange) og selve helgennavnet *Jacob* (også 6 gange). (Alfred Thomsen finder *Jep* udpræget østdansk, men navnet forekommer dog i Ribe stift i et ikke helt ringe antal).

21 gange forekommer helgennavnet *Thomas* i formerne *Thamiß*, *Tamiß* og *Tamis* i T 1636. *Skt. Thomas* dyrkedes fortrinsvis i Jylland. Hos Alfred Thomsen er navnet almindeligst i Vendelbo stift.

At opregne alle de mere eller mindre kendte helgener, hvis dyrkelse i middelalderen har afsat spor i tingbogens navnestof, ville være formålsløst. Oversigter over populære helgennavne i middelalderens Danmark findes hos Alfred Thomsen og hos Marius Kristensen: Fremmede personnavne i dansk indtil omtr. 1650. Blandinger til Oplysning om dansk Sprog 1897 p. 65 ff. Nævnes kan dog endnu: *Skt. Lamberthus*, biskop i Flandern, Ribe stifts skytspatron. Hans navn forekommer dog kun 3 gange i T 1636 i formen *Lambert*. *Skt. Briccius*, biskop af Tours, populær helgen i Jylland. Hans navn indgår måske i stednavnet *Briksbøl*, Skast sogn, og har således måske gammel hævd i

[1] Som grund til denne opfattelse nævner han, at *Christen* burde være lige populært i hele landet, dersom dets popularitet skyldtes kongenavnet, men glemmer, at *Hans* ikke er lige populært i hele landet, skønt det netop skylder et kongenavn sin popularitet. Endvidere, at han ikke har fundet en eneste *Frederik* i sit materiale. Den eneste *Frederik*, der 1536–50 havde været konge i Danmark, var den upopulære *Frederik I*, der kun regerede i 10 år, hvorimod både *Christian II* og *Christian III* kunne friste til opkaldelse. Især kan Christian II's popularitet blandt borgere og bønder vel ikke vurderes højt nok. Den danske senmiddelalderlige form af *Christian* var netop *Christen*; således benævner Arild Huitfeld Christian I og Christian II. Først med Christian III genindføres den latinske form *Christian*.

herredet. Det findes 4 gange i tingbogen i formen *Brix*, alle eksempler lokaliseret til den vestlige del af Skast herred ligesom forekomsterne af navnet som efternavn. Den hellige *Thøger* fra Thy. Navnet forekommer i formen *Thøger* og *Tøger* 3 gange i T 1636. *Skt. Willehadus*, frisernes engelske apostel. Dette navn bæres i formen *Villatz* kun af 1 person i tingbogen, men da navnet også skrives *Willands* og *Villantz*, ser det ud til, at skriveren i dette navn har sammenblandet to forskellige personnavne: Det i Vestjylland almindelige *Villatz* (af *Willehadus*) og det kun i Sønderjylland almindelige *Willands*, *Villantz* (af lat. *Vigilantius* »årvågen«). *Gregorius*, kirkefader og pave. 1536–50 er navnet kun hyppigt i Ribe stift. T 1636 har 3 eksempler på navnet, skrevet *Gregerß*. Den vestjyske form *Graffuers* findes hos Niels Cl. Hansen, men ikke så hyppigt som *Gregers* og *Greigers*. *Benedikt*, stifter af benediktinerordenen. Af dette navn findes i T 1636 den vestjyske tostavelsesform *Bened*, *Benet* 11 gange. Denne form findes ikke senere i materialet, men at den har eksisteret indtil allernyeste tid fremgår af, at mange fædre bærer dette navn enten som fornavn eller som patronymikon. *Zacharias*, Johannes Døberens fader. Navnet findes 2 gange i T 1636 i den særlig jyske eftermiddelalderlige form *Schariß* (1 gang som efternavn *Schareßøn*). Alle eksempler er fra den nordvestlige del af herredet, hvilket muligvis er grunden til, at det ikke findes senere i materialet, muligvis er det uddødt. Niels Cl. Hansen har ingen eksempler på navnet.

Andre helgennavne, som Alfred Thomsen i kancelliregistranterne 1536–50 ene eller fortrinsvis har fundet i Ribe stift, men i så ringe antal, at han intet tør slutte om deres tilknytning til Ribe stift, er *Dines* (*Dionysius*), *Simmen* (*Skt. Simon*) og *Tonnes* (*Anthonius*). Tingbogens navnestof bekræfter, at disse navne 1636 stadig findes i Ribe amt. *Dyniß* findes 2 gange, som efternavn *Dyneßøn* 3 gange. *Anthonius* findes hyppigst i formen *Thonniß*, *Tonniß*, *Thoniß*, *Toniß*, ialt 7 gange, men desuden findes helgennavnet i formen *Anthoniß*, *Antoniß* 2 gange. De to navne sammenblandes ikke. *Simmen* findes 1 gang i denne form i T 1636.

De få tyske navne, der uden kirkens medvirken er indlånt, har for et par stykkers vedkommende ikke sat sig varige spor i navneforrådet. *Bachen* og *Godske* findes ikke senere i materialet. – *Godske* er navnet på den holstenske adelsmand *Godske Raatlou*, ejer af Kroggård i Tjæreborg sogn. Derimod hører *Berthel* og *Hermand* til det faste navnestof i de følgende perioder, *Hermand* helt op til vor tid, hvorimod *Bertel* ikke genfindes efter K 1856–60.

2. Kvindenavne

Periodens hyppigste kvindenavne ordnet efter hyppighed:

Marin	30 gange	Biritte, Apelun, Johan	7 gange
Anne	29	Mergrette	5
Mette	14	Mae, Elße	4
Karin	12	Sidtzel	3
Kiersten, Doritte	9		

I T 1636 findes kun 157 kvindenavne (mod 972 mandsnavne). Kvinder nævnes i tingbogen kun som vidner samt i de få tilfælde, hvor de (som regel efter mandens død) selv driver en gård.

Deler man kvindenavnene op på samme måde som mandsnavnene, får man i den første gruppe, personnavne af nordisk oprindelse, 8 eksempler på kun 5 kvindenavne:

Buoelde, Boelde (2), Gye (2), Ingeborg (2), Jenge (1) og Wuße, Wueß, Wuß (1).

Gruppe to, indlånte navne, indeholder 149 eksempler fordelt på 20 navne:

Ane (1), Anne (29), Apelun (7), Bertte, Biritte, Birette, Beritte (7), Christends, Christendtz (1), Doritte, Dorte, Dorite (9), Eliene (1), Elle (2), Elße, Else (4), Giertrud (1), Johane, Johan (7), Karin (12), Kiersten (9), Liene (2), Mae, Maë (4), Marin, Marinne (30), Mergrette (5), Mette, Mete (14), Sidtzel, Sidßel, Sidßell (3), Woldborg (1).

Kvindenavnene fordeler sig anderledes end mandsnavnene, da de er mere modeprægede. F.eks. bærer 19,1 % af kvinderne det hyppigste kvindenavn *Marin*, hvorimod *Hanß*, det hyppigste mandsnavn i T 1636, ikke når mere end 13,4% af det samlede antal mandsnavne. Marius Kristensen (se tillægget p. 28) har gjort den samme erfaring med hensyn til adelens kvindenavne fra omtrent samme tid: Udvalget af kvindenavne er langt mindre end udvalget af mandsnavne, men til gengæld er disse navne for nogle fås vedkommende meget stærkere repræsenteret end mandsnavnene. De mangler, som han udtrykker sig, »den solide middelstand«.

Ingen navne i den nordiske gruppe kan kaldes hyppige. Til gengæld hører to af dem til områdets faste navneforråd, som vil være at træffe i næsten enhver periode op gennem tiden. Det gælder således glda. *Bothild* i den jyske form *Buoelde*, *Boelde* (2 gange) og *Ingeborg* (2 gange). *Gye* (af glda. *Gytha*. Former med bortfald af th træffes fra

sidste halvdel af 1400-tallet i Jylland, DgP I 437ff.) findes 2 gange i T 1636 og ikke senere i materialet, skønt navnet ifølge DgP skulle have holdt sig ind i nyere tid, vistnok særlig i Jylland. Glda. *Inga* findes i den rene dialektform *Jenge* (1 gang), (Feilberg har formen [*Jeŋ*] fra det tilgrænsende Malt herred). I skriftsproget er denne jyske form middelalderen igennem meget sjælden. DgP har kun 1 eksempel på den: Folkeviseformen *Ienngelild* i DgF 224 B. De andre manuskripter af samme vise har formerne *Inngelil* og *Ingelild*. Navnet *Wuße* (*Wueß*, *Wuß*) findes kun 1 gang. Formen i tingbogen er den jyske dialektform af glda. *Osa*, en fra det 14. århundrede optrædende sideform til *Asa* (DgP I 1052). Antagelig har ordets oprindelse ikke stået klart for skriveren af tingbogen, som ellers ikke bruger de jyske kortdiftonger i sine personnavne (eks.: *Eneuold*, *Erich*, *Olle*).

Blandt de indlånte navne træffes tingbogens almindeligste kvindenavne: *Marin*, *Anne*, *Mette*, *Karin*, *Kiersten*, *Doritte* etc. Hyppigst er *Maren*, navnet på den temmelig ukendte helgeninde *Marina*. I middelalderen blev det populært i hele den katolske verden, da det klangligt mindede om *Maria*, som man anså for for helligt til at døbe sine børn med. I T 1636 findes det 30 gange, (19,1%). Næsten ligeså hyppigt er *Anne* (navnet på Jomfru Marias mor *Anna*. Hun blev først i det 15. århundrede anerkendt som helgen og navnet følgelig ret sent populært. DgP I 47), 29 eksempler, 18,5% af tingbogens samlede antal kvindenavne. Formen *Ane* (1 gang) er muligvis en fejlskrivning for *Anne*. DgP har dog allerede 1490 et eksempel på *Ane*: *Fru Ane Laursd:*. Desværre nævnes *Ane Gierloßdater*, Tulsmark, kun denne ene gang, hvorfor det er umuligt at se, om navnet holdes ude fra *Anne* eller sammenblandes med dette. Det tredjehyppigste kvindenavn *Mette* er ikke noget helgenindenavn, men et navn af tysk oprindelse, kortform af navnet *Mechtildis*. Det er det eneste navn af tysk oprindelse i T 1636, der når op over 1%, navnet forekommer 14 gange og udgør 8,9% af tingbogens kvindenavne. I folkevisen var *Mette/Mettelil* et af de populæreste heltindenavne. Meget tyder på, at navnet i middelalderen ikke er blevet opfattet som afledt af tysk *Mechtildis*, men som kortform af helgenindenavnet *Margaretha*. DgP har flere eksempler på, at den samme person kaldes både *Margaretha* og *Mette*, (således: *Margareta* 1415, *Mette* 1436, og *Merte Thordes* 1407 (*Merte* kortform af *Margaretha*), *Mette Tordes* 1420. DgP I 954ff.). *Mette* i T 1636 sammenblandes aldrig med *Mergrette*, der forekommer 5 gange (3,2%). *Mettes* popularitet i Skast herred skyldes antagelig beliggenheden nær Sønderjylland, hvor navnet var meget populært i adelsslægterne. De øvrige navne af tysk

oprindelse, *Giertrud* og *Woldborg*, forekommer kun 1 gang hver. 12 gange findes *Karin*, den almindelige jyske og fynske form af helgenindenavnet *Katharina* (sjællandsk *Karne*). *Kiersten* forekommer 9 gange i T 1636 i den almindelige vestdanske form af navnet på Christinalegendens populære heltinde: *Kiersten*. Metatesen fra *Christine* til *Kirstine* skulle navnlig finde sted ved grænsen mod tysk (mnty. *Kerstine*), DgP I 802. Tostavelsesformen er den almindelige i vestdansk, hvorimod østdansk har trestavelsesformen og i ældre tid formen uden metatese: *Christine* (senere *Kirstine*).

Ligeså almindeligt som *Kiersten* er de mange frit vekslende former af helgenindenavnet *Dorothea*: *Doritte*, *Dorte*, *Dorite*, 9 eksempler i T 1636, 5,7%. Formen *Dorte* tyder på, at de øvrige former er traditionelle skriverformer. Antagelig har alle tingbogens *Doritter* og *Dorter* været døbt *Dorothea* [1]. 7 gange forekommer navnene *Biritte*, *Apelun* og *Johan/Johane*. Helgenindenavnet *Birgitta* (Brigitta) vandt gennem *den hellige Birgitta* af *Vadstena* særlig udbredelse i Norden. Det findes i T 1636 i formerne *Biritte*, *Birette*, *Beritte*, *Bertte*, der veksler frit. *Apelun* er udviklet af det ret ukendte helgenindenavn *Apollonia*. (Ifølge DgP er navnet *Apelun* ret hyppigt i bondebefolkningen i Vestdanmark i det 17. århundrede, hvilket T 1636 bekræfter). *Johanne* var i middelalderen uhyre populært som hunkønsform til middelalderens almindeligste mandsnavn *Johannes*. Der findes i T 1636 ingen eksempler med Je- som ved det tilsvarende mandsnavn *Johan/Jehan* (se p. 22). Former med og uden apokope veksler frit. *Mae*, *Mäe*, en svagtryksudvikling af *Maren*, forekommer 4 gange i T 1636. Da det aldrig sammenblandes med *Maren*, er det regnet for et selvstændigt navn. 4 gange forekommer *Elße*, *Else*. Navnet er udviklet af helgenindenavnet *Elizabeth*, enten indlånt i formen *Else* eller udviklet på hjemlig grund (DgP I 236). Af helgenindenavnet *Helena* har vi tre former i T 1636: Den ældste danske form *Elle* (2 gange), den på tysk udviklede form *Lene* (T 1636: Liene (2 gange)) og *Eliene*. *Lene* kan dog også være kortform af navnet *Magdalene*, der findes 2 gange i næste periode, K 1656–60. 3 gange forekommer *Sidtzel*, *Sidßel*, *Sidßell* i disse tre frit vekslende former. Senmiddelalderlig form af helgenindenavnet *Cæcilia*.

[1] Det kunne være interessant at undersøge, hvad tingbogens *Dorite*, *Biritte*, *Gye* og *Wuße* har heddet, når de nævntes i kirkebøgerne. Dette kunne undersøges ved at gennemgå begravelseslisterne fra de ældste bevarede årgange af kirkebøgerne. Men Grimstrup sogns kirkebog (bevaret fra 1655) indeholder i begravelslisterne kun almindelige navne som *Maren* og *Mette*, og Næsbjerg-Øses begravelseslister (fra 1646) indeholder ingen kvindenavne. Muligvis har der været ført specielle lister herover, som senere er gået tabt. Dette ville imidlertid være et brud med sædvanen i de gamle kirkebøger, hvor alle indførsler (dåb, bryllup, begravelse) sker mellem hinanden i kronologisk rækkefølge.

Endelig kan nævnes *Christends, Christendtz* (1 gang). Det er navnet på velbårne *Fru Christends Krag* til Øllufgård, Vester Nebel sogn. Hun og *Godske Raatlou* til Kroggård er de eneste af de i T 1636 forekommende 4 adelige personer, der bærer fornavne forskellige fra bøndernes. Navnet findes kun denne ene gang i materialet. Det har således ikke givet anledning til opkaldelse. Dette ville muligvis være tilfældet i Vester Nebel sogn, men dette sogn hører ikke til blandt de senere behandlede fem sogne. I T 1636 kunne der i realiteten godt findes personer, der var opkaldt efter hende, da hun ejede Øllufgård helt fra 1607, men kvinder er jo som nævnt i undertal i tingbogen. Man kan ikke udelukke den mulighed, at nogle af tingbogens 72 *Christen*'er er opkaldt efter hende.

Tillæg

Adelens fornavne 1655

Som afslutning på gennemgangen af tingbogens navnestof skal her foretages en lille sammenligning med navneforrådet hos adelen på omtrent samme tid. Marius Kristensen slutter sin førnævnte afhandling: Fremmede personnavne i dansk indtil omtr. 1650 [1] med en oversigt over personnavnestoffet i det i Suhms Samlinger 2. bind, 2. stykke optrykte mandtal over adelen i Danmark og Norge 1655. Da de fleste i listen optagne personer må antages at være folk i deres bedste alder, lader denne kilde sig tidsmæssigt udmærket sammenligne med T 1636.

Rækkefølgen af de almindeligste navne er en helt anden end i tingbogen:

Mandsnavne	Kvindenavne
Jørgen (28)	Anne (59)
Henrik (25)	Margrete (27)
Kristen, Kristian (24)	Sofie (23)
Erik (23)	Lisabet (Elisabeth) (23)
Kristoffer (22)	Birgitte (Birte) (23)
Niels (21)	Karen (22)
Hans (19)	Dorte (Dortea) (16)
Frederik (17)	Kirsten (Kirstine) (16)
Knud (16)	Ide (10)
Ove (13)	Maren (10)
Otte (13)	Helvig (9)
Klavs (12)	Kristense (9)

[1] Blandinger til Oplysning om dansk Sprog. 1897 p. 65 ff.

Interessant er det, at ingen af listens mandsnavne når så høje procenter som de hyppigste mandsnavne i T 1636. Det almindeligste adelsnavn 1655 *Jørgen* udgør kun lidt over 5%, hvorimod det almindeligste bondefornavn i T 1636 *Hanß* udgjorde 13,4%. *Henrik*, der i mandtalslisten er det næsthyppigste fornavn, fandtes overhovedet ikke i T 1636. Heller ikke formen *Kristian* (nr. 3), *Frederik* (nr. 8) og *Ove* (nr. 10) fandtes i T 1636. *Kristoffer* og *Otte* fandtes 1 gang hver. *Clauß* fandtes 8 gange i T 1636. *Kristen* indtager omtrent samme plads som i tingbogen, men dette skyldes antagelig formen *Kristian*. Kristian IV regerede 1588–1648, altså i hele 60 år, og en mængde af de i mandtalslisten nævnte personer af navnet *Kristen/Kristian* er sikkert opkaldt efter ham. *Hans* kommer ind på en beskeden 7. plads, hvilket er mærkeligt i betragtning af det stærke tyske islæt i adelen på denne tid. Det mærkes jo også i navnene *Henrik*, *Jørgen*, *Otte* og *Klavs*. Også kongenavnet *Frederik* spiller en stor rolle i mandtalslisten. Antagelig må det være opkaldelse efter Frederik II, da Frederik III i 1655 kun havde regeret i 7 år. Andre almindelige fornavne blandt adelen, som ikke forekommer i T 1636, er: *Aksel*, *Sten*, *Jokum*, *Korfids* og *Ejler*, alle over 1% af det samlede antal mandsnavne i listen. Det i T 1636 populære navn *Peder* (10,4%) har kun 2% af adelen i 1655.

Af de 12 hyppigste kvindenavne i mandtalslisten fandtes *Anne*, *Margrete*, *Birgitte*, *Karen*, *Dorte*, *Kirsten*, *Maren* og *Kristense* i T 1636. De er alle med undtagelse af *Maren* og *Kristense* ret populære, *Anne* og *Margrete* endog de to hyppigste kvindenavne blandt adelen 1655. *Kristense*, der i T 1636 fandtes 1 gang, netop som navn på en adelsdame, udgør i 1655 2%. *Maren*, der var tingbogens hyppigste kvindenavn (19,1%), er blandt adelen dalet til 2%. Også *Mette* (T 1636: 8,9%) er dalet i anseelse: 1% i 1655. Også blandt kvindenavnene synes man at kunne spore opkaldelse efter kongehuset i dronningenavnene *Lisabet* (*Elisabeth*), *Sofie* og *Dortea* (*Dorte*). Navnene *Sidsel* og *Else* har bevaret deres popularitet uændret fra T 1636. Navne, der ikke forekommer i T 1636, men er populære blandt adelsdamerne 1655, er endvidere: *Helvig* 2%, *Edel*, *Regisse*, *Katarine*, *Beate*, *Hilleborg*, *Øllegaard*, *Riborg*, *Helle* og *Viveke*, alle 1%.

Adelsstandens navngivning er altså domineret af helt andre faktorer end bondestandens. Tidens strømninger afsætter spor deri, hvorimod de går upåagtede hen over hovedet på bondestanden. Men først og sidst er det interessant at læse ud af listen, hvilke af bondestandens foretrukne navne der i 1655 blandt adelen har været anset for helt umulige og bondske.

Periode II. K 1656–60

a. Kilde

Der er i perioden 1656–60 i de fire sogne Næsbjerg, Øse, Grimstrup og Årre døbt 162 personer, 77 mænd og 85 kvinder, med ialt 166 navne, 82 mandsnavne og 84 kvindenavne, fordelt på 43 forskellige personnavne, 25 mandsnavne og 18 kvindenavne.

Navnestoffet fra denne periode er det mindst omfattende i de 8 perioder, undersøgelsen dækker, og også af den grund (se p. VIII) uegnet til sammenligning med forrige periode, T 1636. Det lave antal døbte og dermed følgende lave antal navne skyldes for en del svenskekrigene (1657–60) og den i deres spor følgende pest (se tillæg I). 1656 døbtes der 39 børn i området, 1657 44 børn. Endnu selve peståret 1659 døbes der 35 børn i de fire sogne, men 1660 er nedgangen katastrofal: 19 døbte. Desuden mangler det femte sogn i materialet, det store Fåborg sogn, endnu, da kirkebøgerne for dette sogn først er bevaret fra 1716. På grund af det ringe antal navne er det endnu ikke tydeligt, at kirkebøgerne i modsætning til T 1636 er skrevet af mænd med en akademisk uddannelse bag sig. Nogle jyske former fra tingbogen er dog allerede i K 1656–60 forsvundet, f. eks.:

T 1636	K 1656–60
Doritte, Dorte	Dorothe
Anne	Anna, Anne
Morten	Marten
Thamiß	Thomas

Men eksemplerne er ikke mange. Formen *Marin* og *Karin* er forsvundet til fordel for *Maren* og *Karen*, hvorimod *Thonnis* endnu har i bevaret. I denne periode findes de første kvindenavne med endelsen *-a*, men navnene er bortset fra *Anna* ufolkelige navne, der ikke forekom i tingbogen. Også *ß*, der i T 1636 var den almindelige variant af *s* i udlyd i personnavne: *Hanß*, *Gregersß* etc. (undertiden også i indlyd: *Raßmuß*, *Sidßell*), er forsvundet. Den benyttes i K 1656–60 kun i patronymika: *Claußøn* etc., men også her er den på retur, og endelsen *-søn* er den almindeligste.

b. Opstilling af navnestoffet

Anders	2	2,4 %	Christen	7	8,5 %
Bertil	1	1,2	Claus	1	1,2
Byrre	1	1,2	Clement	1	1,2

Ennevold	1	1,2 %	Marten	1	1,2 %
Frantz	2	2,4	Matthis	2	2,4
Hans	14	17,1	Mickel, Michel	2	2,4
Jens	6	3,2	Niels	15	18,3
Jep	3	3,7	Oluff	1	1,2
Jes	1	1,2	Peder	7	8,5
Jørgen	3	3,7	Søren	3	3,7
Knud	2	2,4	Thomas	2	2,4
Lauritz, Lauridtz	2	2,4	Thonnis	1	1,2
Maatz	1	1,2			
Anna	11	13,1	Johanne, Jehanne	3	3,6
Anne	9	10,8	Karen	12	14,3
Bolde	1	1,2	Kiersten, Kirsten	4	4,8
Chatrina	1	1,2	Leene	1	1,2
Dorothe	3	3,6	Magdalene, Magd.	2	2,4
Else	2	2,4	Maren	21	25,0
Giertrud	1	1,2	Maria	2	2,4
Hanne	1	1,2	Mette	5	6,0
Ingeborg	3	3,6	Sitzel, Sidsel	2	2,4

c. Beskrivelse af navnestoffet

1. Mandsnavne

Periodens hyppigste mandsnavne ordnet efter hyppighed. – Vedføjet til sammenligning er de almindeligste navne fra T 1636:

K 1656–60		T 1636	
Niels	15	Hanß	130
Hans	14	Nielß	118
Christen, Peder	7	Peder, Per	101
		Christen	72
Jens	6	Søren	63
		Jenß	51
Jep, Jørgen, Søren	3	Anderß	32
		Madß	28
Anders, Frantz, Knud, Lauritz, Matthis, Mickel, Thomas	2	Lauritz, Jep, Jørgen	26
		Thamiß, Knud	21

Sammenligner man de to rækker, vil man se, at der næsten ingen forandringer er sket i rækkefølgen af de hyppigste navne. Niels er til-

syneladende hyppigere end Hans i de fire sogne, men det begrænsede materiale tillader ingen kategoriske slutninger. Et større materiale ville muligvis afsløre helt andre tal og forhold mellem navnene.

Der er ikke kommet ét nyt personnavn til blandt denne periodes mandsnavne. At slutte, at de mange navne fra T 1636, der ikke findes i K 1656–60, er gået ud af sproget, ville være meget forhastet. De gamle nordiske navne udgør i denne periode kun 6,1 % af det samlede antal mandsnavne: *Byrre* (1 gang) *Ennevold* (1 gang), *Knud* (2 gange) og *Oluff* (1 gang).

Marten er enten den sønderjyske form af *Morten* eller et forsøg – antagelig fra præstens side – på at forfine en *Morten*.

2. Kvindenavne

Periodens almindeligste kvindenavne ordnet efter hyppighed:

K 1656–60		T 1636	
Maren	21	Marin	30
Karen	12	Anne	29
Anna	11	Mette	14
Anne	9	Karin	12
Mette	5	Kiersten, Doritte	9
Kiersten	4		
Dorothe, Ingeborg, Johanne	3	Biritte, Apelun, Johan	7
Else, Magdalene, Maria, Sitzel	2	Mergrette	5
		Mae, Elße	4
		Sidtzel	3

Kvindenavnene udviser større variation end mandsnavnene. I denne periode findes 3 kvindenavne, som ikke forekom i T 1636: *Chatrina*, *Magdalene* og *Maria*. *Dorothe* kan ikke kaldes et nyt navn, da det tydeligt er tingbogens *Doritte/Dorte*, der optræder i denne form i kirkebogen. Navnet er dalet en smule i hyppighed (T 1636: 5,7 %, K 1656–60: 3,6 %). Rækkefølgen af de almindeligste navne er næsten som i T 1636. *Karen* er i K 1656–60 hyppigere end både *Anne* og *Mette*. *Mette* er virkelig gået tilbage fra 8,9 % i forrige periode til 6 % i denne, men faldet i *Annes* popularitet skyldes opdelingen i *Anna* og *Anne* (om denne opdelings begrundelse se p. XVI). Formen *Anna* bruges i Grim-

strup og Årres kirkebøger, hvorimod præsten i Øse og Næsbjerg (disse sogne har samme præst og indførslerne for begge sogne sker mellem hinanden i den fælles kirkebog) bruger formen *Anne*. Det er mærkeligt, at netop præsten i Grimstrup bruger formen *Anna*, da han er bondesøn fra sognet, og *Anne* således må være den form han har hørt og kendt i sin barndom. Men netop fordi de jyske navneformer har været ham så velkendte, kan han have været ivrig efter at bringe navnene i sit sogn i overensstemmelse med de navneformer, han under sit studium har lært at kende som de korrekte. Det er i Grimstrup kirkebog, at navnene *Maria*, *Magdalene* og *Chatrina* findes. Formerne i Næsbjerg-Øse kirkebog har et mere folkeligt præg. Her findes døbenavnene *Leene*, *Hanne* og som nævnt *Anne*. Desværre findes tingbogens *Doritte*/*Dorte* ikke i Næsbjerg-Øse kirkebog. Det kunne være interessant at se, hvad form navnet ville have haft her.

Af nordiske kvindenavne findes i K 1656–60 *Ingeborg* og *Bolde*; *Ingeborg* er hyppigere end i T 1636. En del navne fra T 1636 genfindes ikke i denne periode, således *Apelun*, *Biritte*, *Christends*, *Elle*, *Gye*, *Jenge*, *Mae*, *Mergrette*, *Woldborg* og *Wuße* [1]. Om *Apelun*, *Biritte*, *Jenge*, og *Elle* se tillæg 1. *Mergrette* var i T 1636 et hyppigt navn og er repræsenteret i alle andre perioder, hvorfor dets fraværelse i K 1656–60 må skyldes materialets ringe omfang. *Christends* var i T 1636 et adelsnavn, der ikke fandtes i bondestanden. *Gye*, *Woldborg* og *Wuße* var i tingbogen så sjældne navne, at deres fravær i denne periode ikke kan vække forundring. *Mae* er sikkert af præsterne blevet anset for en folkelig variant af *Maren* og erstattet med dette (dog begraver præsten i Grimstrup 1659 en kvinde ved navn *May Matzdaater*).

d. To fornavne

I K 1656–60 træffes de første eksempler i materialet på to fornavne. Alle eksemplerne er fra Grimstrup kirkebog 1659 (4 på hinanden følgende navne på døbte børn) og 1660:

Hans Jørgen (2 gange)
Anna Chatrina
Anna Maria
Maria Magd. (sic)

Skikken at give børn mere end ét fornavn blev i Danmark indført af

[1] En sådan sammenligning er ikke foretaget for mandsnavnenes vedkommende, da forholdet er så ulige (972 mænd i T 1636, 77 i K 1656–60), at mange af tingbogens mindre almindelige mandsnavne *måtte* mangle i K 1656–60.

Christian IV, der gav 13 af sine børn to fornavne [1]: *Leonora Christine, Sophie Elisabeth, Ulrik Christian* etc. Det er uden tvivl efterligning af tysk navneskik; her var to fornavne i tiden omkring 1600 uhyre almindelige i fyrsteslægterne [2].

I T 1636 havde ingen person mere end ét fornavn. Dette kan naturligvis skyldes, at tingskriveren kun har kendt folk ved det navn, de brugte til hverdag og ikke ved døbenavnet. Men da navneskikken først langsomt trænger frem i kirkebøgerne i de følgende perioder, kan det ikke dreje sig om ret mange personer. Af de fem børn, der i K 1656–60 er døbt med to fornavne, er det ene, *Hans Jørgen*, søn af Matthis Ængels., »afdanket korporal«. De øvrige synes at være bønderbørn. Da navnene kun findes i dette ene sogn, gætter man på præstens medvirken, men herimod taler, at hans egen datter (1657) er døbt Maren. – Dette kan skyldes, at hun *skulle* opkaldes efter præstens mor Maren, der samme år er opført i begravelseslisten[3]. Hans børn af andet ægteskab (se tillæg 1) får nok ufolkelige navne, men ikke mere end ét fornavn. Rækkefølgen af navnene i kirkebogen er: 1659 *Hans Jørgen, Anna Chatrina, Maria Magd., Anna Maria* og 1660: *Hans Jørgen.* Fædrene er ikke hjemmehørende i samme landsby i sognet, men alligevel må den første navngivning have forårsaget de øvrige; ellers ville navnene vel ikke findes lige efter hinanden, men spredt rundt om i kirkebogen. Her er antagelig tale om et veritabelt modelune i Grimstrup sogn. I sognets kirkebog 1661–75 findes ingen eksempler på to fornavne. Skikken er af ukendte grunde ikke slået an. Muligvis har pesten 1659 ansvaret for den brudte kontinuitet. De 4 navnekombinationer har ikke meget tilfælles. *Anna Chatrina* er et dronningenavn, *Maria Magd.* et bibelsk navn. *Hans Jørgen* og *Anna Maria* er derimod sammensætninger af hjemlig oprindelse og dannede af populære bøndernavne. Interessant er det, at *Hans* og *Anna* (*Anne*), der senere i materialet (K 1806–10, K 1856–60, K 1906–10 og K 1956–60) er de mest yndede førsteled i navnekombinationer, også i de ældste belæg på to fornavne findes som 1. fornavn.

---

[1] Her forbigås den middelalderlige skik med *dobbelte fornavne*, et hedensk og et kristent, f.eks. Svend Estridsøns datter »*Helene* qve et *Gvnhild* vocat(vr)«. Gunhildkorset, Danmarks Runeindskrifter 1942, spalte 484. Se om denne type: Johannes Steenstrup: Dobbelte Navne, Historisk Tidsskrift 6 R. IV, 1892–94.

[2] Således Christian IV's svigerfar *Joachim Friedrich* af Brandenburg, hans første hustru *Anna Cathrine*, hans to svogre *Heinrich Julius* af Braunschweig Wolfenbüttel og *Johan Adolf* af Gottorp, hans svigerdatter *Magdalene Sibylle* og hendes fader *Johan Georg* af Sachsen. Christian IV's børn af første ægteskab har ikke (som antaget af Rikard Hornby p. 54) to fornavne. Denne skik påbegynder han først 1611 med den »naturlige« søn *Christian Ulrik Gyldenløve.*

[3] Om opkaldelseslove se V. A. Secher: Opkaldelsesskikke i østjyske Bondeslægter fra 17de og 18de Århundrede. Meddelelser fra det danske Rigsarkiv I 1906–18 p. 471 ff.

Tillæg 1

Pesten 1659 og dens indflydelse på personnavnestoffet

I 1659 hærgedes Skast herred af pesten, der i svenskekrigenes spor hjemsøgte store dele af Syd- og Sønderjylland. Den ramte især den østlige del af Skast herred, hvorimod sognene vest for Ribe-Vardevejen synes at være sluppet lettere på nær et par enkelte sogne. Øse, Næsbjerg, Grimstrup og Årre sogne hører til de hårdest ramte. De er endvidere de eneste sogne i herredet, for hvilke kirkebøgerne er bevaret så langt tilbage, at man kan få nøjagtige oplysninger om antallet af dødsofre. For de fire sogne tager dødstallene sig således ud:

	Indbyggere	Døde 1659	Dødsprocent 1659
Øse-Næsbjerg	520	186	36
Grimstrup	401	168	42
Årre	243	94	39

Indbyggerantallet er omtrentligt og beregnet af Aksel Lassen i hans bog »Skæbneåret 1659« 1958, hvorfra de fleste oplysninger er hentet.

I det følgende er undersøgt, hvorvidt affolkningen under pesten og den deraf følgende tilgang af nye agerdyrkere udefra har medført en forskydning i personnavnestoffet i Grimstrup sogn de første 15 år efter pesten, 1661–75. Grimstrup sogn er det hårdest ramte under pesten (168 døde, dødsprocent 42). I sognets kirkebog er der ingen vielser indført i de to krigs- og pestår 1658 og 1659. Derimod findes der ikke mindre end 14 vielser indført i 1660, 6 i 1661, hvorefter tallet igen falder til det normale før pesten, mellem 1 og 5 vielser om året [1]. Hvorfra stammer de mænd, der overtager de øde gårde for at føre den livsnødvendige agerdyrkning videre? Og kalder de deres børn ved andre navne end dem, der brugtes i sognet før pesten? I Grimstrup sogn er brudeparrene, så vidt det kan ses af kirkebøgerne, i 1660 enker og enkemænd fra sognet, der slår sig sammen for at klare den hårde hverdag. Men der må også være kommet folk til udefra, som tilfældet er i Øse sogn, hvor størstedelen af brudgommene i 1660 var »mandfolk fra andre sogne, der rimeligvis således har giftet sig til de øde gårde« (Oluf Nielsen: Historiske Efterretninger om Skadst Herred. 1862 p. 169).

I tidsrummet 1661–75 er der i Grimstrup sogn døbt 196 personer, 96 mænd og 100 kvinder, og navnestoffet består af 52 forskellige per-

[1] Næsbjerg-Øse havde før pesten 1–3 vielser årligt, 1658: 0, 1659: 2 (i begyndelsen af året), 1660: 17, 1661: 1, 1662: 6, hvorefter tallet igen falder til det normale før pesten.

sonnavne, 28 mandsnavne og 24 kvindenavne. Ingen person har mere end 1 fornavn. For at undersøge, om pesten har medført en forandring af personnavnestoffet i Grimstrup sogn, ville det være naturligst at sammenligne navnene 1661–75 med navnestoffet fra Grimstrup sogn i perioden 1656–60. Men da der i denne periode kun er døbt 62 personer i sognet, har jeg i stedet valgt at sammenligne materialet fra Grimstrup 1661–75 med hele K 1656–60 (162 døbte). Dette kan godt forsvares, da de 4 sogne, der udgør K 1656–60, grænser op til hinanden og danner et hele.

Der findes i Grimstrup sogn 1661–75 følgende personnavne i dåbslisterne:

Anders	4	Niels	17	Dorothe	1
Andreis	1	Nis	1	Dorothea	1
Bertel, Bertil	3	Oluff	3	Eline, Elline	2
Christen	11	Peder	8	Elizabeth	1
Claus	2	Stafen	1	Else	6
Frantz	3	Søren	6	Ester	2
Hans	9	Thomas	2	Giertrud	1
Henrich	1	Terchel	2	Ingeborg	2
Jens	4	Thonnis	1	Johanne	4
Jep	1	Uifar	1	Karen	10
Jes, Jeß	2			Kierstin	9
Jesper	1			Liene	1
Johannes	1	Appelon	3	Lißabeth	1
Jon	2	Anna	16	Maren	18
Jørgen	3	Berrethe	2	Margret	1
Lauritz	3	Birgitte	1	Margreta	1
Mickel	1	Birrithe	1	Mette	12
Morten	2	Bolde, Bodel	2	Sitzel	2

De almindeligste personnavne i K 1661–75, Grimstrup, og K 1656–60 ordnet efter hyppighed angives i tabellen næste side.

Christen er i 1661–75 rykket op på andepladsen, og *Hans* er distanceret til tredjepladsen. *Niels* er i denne periode omtrent dobbelt så hyppigt som *Hans*. *Søren* og *Anders* er hyppigere end *Jens*, men i T 1636 var *Søren* også hyppigere end *Jens*, så muligvis skyldes *Jenses* forspring i K 1656–60 kun det utilstrækkelige materiale. *Oluff* og *Bertel* er noget højere placeret end i K 1656–60, hvor de kun forekom 1 gang hver. *Jørgen* er gået tilbage fra en femteplads til en syvendeplads. I kvindenavnene er *Mette* og *Anna* ligesom i T 1636 hyppigere end *Karen*. *Appelon* genfindes i K 1661–75 og er igen, ligesom i T 1636, blandt de populæreste kvindenavne. Nye blandt de populæreste

Mandsnavne				Kvindenavne			
K 1661–75		K 1656–60		K 1661–75		K 1656–60	
Niels	17	Niels	15	Maren	18	Maren	21
Christen	11	Hans	14	Anna	16	Karen	12
Hans	9	Christen	7	Mette	12	Anna	11
Peder	8	Peder		Karen	10	Anne	9
Søren	6	Jens	6	Kierstin	9	Mette	5
Anders	4	Jep		Else	6	Kiersten	4
Jens		Jørgen	3	Johanne	4	Dorothe	3
Bertel	3	Søren		Appelon	3	Ingeborg	
Frantz		Anders	2	Berrethe	2	Johanne	
Jørgen		Frantz		Bolde		Else	2
Lauritz		Knud		Eline		Magdalene	
Oluff		Lauritz		Ester		Maria	
		Matthis		Ingeborg		Sitzel	
		Mickel		Sitzel			
		Thomas					

kvindenavne er desuden *Berrethe*, *Bolde*, der begge fandtes i K 1656–60 og *Eline* og *Ester*, der ikke fandtes i K 1656–60. Men som det ses af skemaet, er der ikke sket radikale forskydninger i de almindeligste navnes popularitet efter pesten 1659.

Men kan pestens eftervirkninger således ikke spores i forskydninger indenfor navneforrådets populæreste navne, kan de muligvis spores i enkelte i området usædvanlige navne, som de nye bønder i Grimstrup sogn har bragt med sig fra deres hjemegn, og nu døber deres børn med. Følgende personnavne i K 1661–75 fandtes ikke i K 1656–60.

Andreis, *Henrich*, *Jesper*, *Johannes*, *Jon*, *Stafen*, *Uifar*, *Appelon*, *Berrethe*, *Birgitte*, *Birrithe*, *Dorothea*, *Eline*, *Elizabeth*, *Ester*, *Liβabeth*, *Margret* og *Margreta*.

Af disse er *Jesper*, *Johannes*, *Dorothea* og *Elizabeth* navnene på præstens børn, men indirekte er disse navne indkommet efter pesten, da præsten Hr. Anders Hansen Rovst mistede sin første hustru under pesten og året efter giftede sig med en borgmesterdatter fra Vejle, som antagelig har æren af børnenes lidet folkelige navne. Præsten var jo som nævnt søn af fattige bønder i Grimstrup sogn, og hans datter med sin første hustru, en bondedatter fra Bølling, bar det gode bondenavn *Maren* (ligesom hans første datter af andet ægteskab, opkaldt efter den under pesten døde datter).

Andreis er det eneste eksempel på navnet *Andreas* før K 1856–60, hvor dette navn antager et stort opsving som en finere form af det før så populære *Anders*. Den eneste form i området i ældre tid er *Anders*.

Muligvis kan *Andreis* være kommet til sognet med en barnefader fra Ribe eller Varde. Men navnet kan ligeså godt være et forsøg fra præstens side på at give navnet *Anders* den bibelske form.

Henrich bliver aldrig noget populært navn i de fem sogne Næsbjerg, Øse, Grimstrup, Årre og Fåborg; Forekomsten i K 1661–75 kunne muligvis pege på indvandring sydfra, da *Henrik* var meget almindeligt i Sønderjylland i ældre tid.

Den eneste forekomst af navnet *Jon* i materialet bortset fra K 1661–75, Grimstrup sogn, er i T 1636 og stammer fra Gesing, Brøndum sogn, i den vestlige del af herredet. Man kunne forestille sig en indvandring fra de uskadte vestlige sogne til de menneskefattige sogne i den østlige del af herredet. Men det bliver kun en hypotese.

Også *Stafen* kunne tyde på en indvandring fra vest. Navnet findes i T 1636, men kun som efternavn: *Staffenβøn* (8 gange). Alle eksemplerne er lokaliseret til den vestlige del af herredet.

Uifar findes kun denne ene gang i materialet. Navnet er ret sjældent udenfor den adelige slægt *Wiffert*. DgP har dog et eksempel på navnet brugt som bondenavn i nyere tid: *Per Weffers*:, 1505, bonde i Tyrstrup herred (DgP I 1567).

Appelon var i T 1636 et almindeligt kvindenavn (*Apelun*). At navnet ikke findes i K 1656–60, kan skyldes det ringe materiale i denne periode, men alle tingbogens belæg på navnet er med undtagelse af ét lokaliseret til den vestlige del af herredet. Muligvis er navnet først blevet udbredt i Grimstrup sogn med folk, der efter pesten er kommet til sognet fra den vestlige del af Skast herred.

Ester findes ikke i materialet før 1661–75, men bliver fra K 1706–10 et populært navn i de 5 sogne og er repræsenteret i de fleste perioder op gennem tiden. Om navnet er kommet til området med indvandrere efter pesten, kan ikke afgøres.

Liβabeth og *Elizabeth* er de eneste belæg på navnet *Elizabeth* før K 1856–60. *Elizabeth* er som nævnt navnet på præstens datter. *Liβabeth* er datter af »*Anders Wævers af Rødding*, nu Blagsmark«. Her er for en gangs skyld dokumenteret i kirkebogen, at barnefaderen er flyttet til sognet sydfra. Spørgsmålet er så blot, om Anders Wævers flytning fra Rødding til Blagsmark skyldes, at den gamle væver i Grimstrup sogn var død under pesten. Navnet findes indført i 1667.

Margret og *Margreta* fandtes i formen *Mergrette* 5 gange i T 1636. Da de 5 belæg er fordelt over hele herredet, er der ingen grund til (som muligvis ved *Appelon*) at antage, at navnets fraværelse i K 1656–60

skyldes, at navnet først er blevet populært i Grimstrup sogn med indvandrere fra andre dele af herredet efter pesten.

Følgende navne fra K 1656–60 genfindes *ikke* i Grimstrup sogns kirkebøger 1661–75:

Byrre, Clement, Ennevold, Knud, Maatz, Matthis, Hanne, Magdalene, Maria, Chatrina.

At *Maatz* ikke findes i K 1661–75 må skyldes tilfældigheder. Derimod forsvinder *Clement* og *Matthis* efter K 1656–60 ud af navneforrådet de næste århundreder. *Matthis* genoptages i K 1856–60 i den ufolkelige form *Matthias*. K 1956 har navnet *Clemen*, men på en tvivlsom plads som 2. fornavn, hvor navnet ligeså godt kan være en form for mellemnavn. Interessant er det, at navnene *Byrre, Ennevold* og *Knud*, som ikke forsvinder ud af navneforrådet, dog netop i perioden K 1706–10 ikke er repræsenterede i de 5 sogne. Det kan være et tilfælde, men det kan også skyldes, at navnene i Grimstrup sogn er forsvundet, da deres bærere døde under pesten, og senere indkommet udefra. I K 1756–60 er disse navne igen almindelige i de 5 sogne.

Kvindenavnene *Chatrina* og *Hanne* var i K 1656–60 så sjældne (1 gang hver), at deres fraværelse i 1661–75 ikke beviser, at navnene er uddøde med pesten. *Maria* fandtes 2 gange, men indgik begge gange som led i navnekombinationen to fornavne, hvorfor dets fraværelse i Grimstrup sogns kirkebøger 1661–75 intet behøver at have med pesten at gøre. *Magdalene* findes i formerne *Magdalene* og *Magdalena* i alle perioder til og med K 1906–10 med undtagelse af netop perioden K 1706–10. Det kan i realiteten ligesom *Byrre, Ennevold* og *Knud* være forsvundet efter pesten og senere være indkommet udefra.

Konklusionen af denne undersøgelse må blive, at man *ved*, at op mod halvdelen af Grimstrup sogns indbyggere er døde under pesten 1659. Nye folk *må* være kommet til udefra, men sporene, dette befolkningsskifte har sat i sognets personnavnestof, er få og usikre. Alle ovenfor fremsatte formodninger er kun gisninger. At personnavnestoffet ikke har ændret sig meget, kan skyldes, at navnestoffet har været ens over et meget stort område i Sydvestjylland, således at indvandrere i Grimstrup sogn fra dette store område ville bære de samme navne som sognets afdøde indbyggere. Den mulighed eksisterer også, at de afdøde indbyggeres navne gennem opkaldelse er blevet bevaret i sognet. Der var jo desværre afdøde slægtninge nok at opkalde børnene efter, og det var en uskreven lov, at døde slægtninge blev opkaldt før

levende [1]. En undersøgelse over et større område ville muligvis give andre resultater, men da kirkebøgerne sjældent er bevaret så langt tilbage, er en sådan undersøgelse for de fleste pestramte sogne umulig.

Tillæg 2

Bøndernavne i Vendsyssel 1688

C. Klitgaard har undersøgt personnavnene i matriklen af 1688 for de to herreder Børglum og Vennebjerg [2]. De mænd, der i matriklen af 1688 nævnes som voksne jordbrugere, vil jo for en stor dels vedkommende være døbt omkring 1650–60, hvorfor kilden tidsmæssigt godt kan sammenlignes med K 1656–60. Rækkefølgen af de almindeligste bøndernavne er en helt anden i Vendsyssel end i de fire sogne i Skast herred. Der findes ialt 1.221 mandlige landbrugere nævnt fra de to herreder i matriklen. De hyppigste mandsnavne fordeler sig således:

Christen	357 eksempler	Ole	72
Jens	285	Hans	60
Niels	259	Mads	47
Peder	183	Mikkel	27
Lars (Laurs)	144	Poul	27
Anders	131	Jakob	22
Søren	128	Jørgen	21
Thomas	73		

Christen, der også i Skast herred er et populært navn, er det hyppigste navn i de to herreder. *Jens* er det næsthyppigste, men betydeligt lavere i antal. I Skast herred indtog Jens jo en beskeden femteplads i K 1656–60. – Klitgaard nævner, at *Jens* og *Niels* brugtes i flæng om den samme person i det 17. århundrede, men at *Niels* ansås for finere end *Jens*. Det giver tallene fra matriklen ikke indtryk af, da *Niels* ikke er så hyppigt som *Jens*. *Thomas*, der også fandtes sydpå, om end som regel på en beskeden sidsteplads på listen over de almindeligste navne, er i Vendsyssel 1688 hyppigere end *Hans* (*Thomas* nr. 9, *Hans* nr. 10). Endnu lavere end *Hans* er det i Skast herred populære *Jørgen* placeret (nr. 15). *Jeppe/Jep* mangler helt på listen over de almindeligste navne, hvorimod formen *Jakob* findes som nr. 14.

De to fra tysk indlånte navne *Hans* og *Jørgen* er altså ikke alminde-

[1] V. A. Secher: Opkaldelsesskikke i østjyske Bondeslægter fra 17de og 18de Århundrede. Meddelelser fra det danske Rigsarkiv I 1906–18 p. 475.

[2] Person- og Slægtsnavne i Vendsyssel. Sprog og Kultur 8 p. 77 ff.

lige i Vennebjerg og Børglum herred 1688, og den almindelige form i dette område af middelalderens *Johannes* er *Jens*.

I øvrigt har Klitgaard gjort den erfaring, at en del gamle mandsnavne, der endnu 1600–1650 var hyppige i Vendsyssel: *Biriel*, *Hjare*, *Jelle*, *Spend*, *Tyri* m.m., slet ikke forekommer 1688. Dette kunne tyde på, at de i T 1636 forekommende mandsnavne *Brix*, *Espen*, *Gierlou*, *Giriel*, *Laue*, *Orbon*, *Schariß* og *Wille*, der ikke siden forekommer i navneforrådet i de fem sogne, i løbet af det 17. århundrede, som de ovennævnte navne i Vendsyssel, er forsvundet ud af personnavneforrådet i Skast herred.

Periode III. K 1706–10

a. Kilde

Der er i perioden 1706–10 døbt 215 personer, 117 mænd og 98 kvinder, i de fem sogne Næsbjerg, Øse, Fåborg, Årre og Grimstrup med ialt 220 navne, 118 mandsnavne og 102 kvindenavne, fordelt på 60 forskellige personnavne, 31 mandsnavne og 29 kvindenavne.

I denne periode er navnestoffet fra det store Fåborg sogn for første gang medtaget. Kirkebøgerne fra dette sogn er dog først bevaret fra 1716, og da den første årgang ikke er intakt, bliver femårsperioden, der indgår i K 1706–10, for Fåborg sogn årgangene 1717–21. Men heller ikke for Årre sogn ligger femårsperioden lige 1706–10, da årgangene 1705–08 mangler i sognets kirkebøger, hvorfor perioden for dette sogns vedkommende bliver årgangene 1709–13. Disse afvigelser i K 1706–10 er nødvendige på grund af den valgte metode (se p. IX). Da navnestoffet i disse første perioder næsten ikke forandres fra periode til periode, kan en afvigelse på højst 11 år indenfor K 1706–10 godt forsvares.

Antallet af døbte er noget højere end i foregående periode (K 1656–60: 162 døbte), men det skyldes kun, at undersøgelsen nu omfatter 5 sogne. Fødselstallet er ikke steget. Udskiller man af K 1706–10 de 4 sogne, der udgjorde K 1656–60, får man følgende antal døbte pr. år i de 4 sogne: 1656: 39, 1657: 44, 1706: 38 og 1707: 29. I Grimstrup sogn var antallet af døbte pr. år endnu 1684 (med undtagelse af enkelte år) under det normale for sognet før pesten 1659, men om det er eftervirkningerne af pesten, der endnu ca. 50 år efter bevirker det lave antal døbte i sognene, er tvivlsomt. Også landmilitsen kan have andel i det lave antal døbte. Denne værnepligt for bønderne indførtes 1701, og til landmilitsen valgtes netop unge bønderkarle, der før i tiden ville

have giftet sig og sat børn i verden i stedet for som nu at springe soldat i 6 år og muligvis aldrig mere vende tilbage til hjemegnen. Militsen kan dog også have sat sig mere positive spor i områdets navnestof: Under den store nordiske krig (1700–1720) kom de danske soldater langt omkring, blandt andet blev de af Frederik IV udlejet til at gøre tjeneste i den spanske arvefølgekrig. I mange tilfælde må de have medbragt erindringen om fremmed personnavneskik, når de efter endt tjeneste vendte hjem for at figurere som fædre i fødesognets kirkebøger. Men mulige spor af soldaternes ophold i udlandet vil først kunne findes i næste periodes navnestof.

b. Opstilling af navnestoffet

Anders	11	9,3%	Lauridtz	1	
Bertel, Berthel	3	2,6	Laust (Launtz)	3	2,6%
Christen	7	6,0	Madtz	1	
Christian	2	1,7	Michel	1	
Claus	1		Morten	3	2,6
Esche	1		Nicolaj	1	
Frands	1		Niels	20	17,1
Gunde	1		Oluf	2	1,7
Hans	10	8,5	Palle	1	
Herman	1		Peder	11	9,3
Ifver	2	1,7	Sillas	1	
Jacob	2	1,7	Stephan	1	
Jens	8	6,9	Søren	6	5,1
Jep, Jeppe	5	4,2	Thomas	3	2,6
Jes	1		Tule	1	
Jørgen	6	5,1			

Anna	3	3	Helena	1	1
Anne	8	8	Ingeborg	3	3
Appelon, Apelone, Appellone	4	4	Inger	1	1
Barbara	1	1	Johanne	5	5
Boeld	2	2	Karen	11	11
Catarine	1	1	Kirsten	9	9
Cathrine	1	1	Kierstine	1	1
Christine	1	1	Leene	1	1
Doreth(e)	1	1	Maren	21	21
Dorothea	1	1	Margarete	1	1
Else	4	4	Margrete, Magr(..)	2	2
Esther	1	1	Marie	2	2
Giertrud	2	2	Mette	10	10
Hedevig	1	1	Rigitte	1	1
			Sophia	2	2

c. Beskrivelse af navnestoffet

1. Mandsnavne

Periodens almindeligste mandsnavne ordnet efter hyppighed:

K 1706–10		K 1656–60	
Niels	20	Niels	15
Peder, Anders	11	Hans	14
Hans	10	Christen, Peder	7
Jens	8	Jens	6
Christen	7	Jep, Jørgen, Søren	3
Jørgen, Søren	6	Anders, Frantz, Knud, Lauritz, Matthis, Mickel, Thomas	2
Jeppe, Jep	5		
Berthel, Laust, Morten, Thomas	3		

Niels er i denne periode dobbelt så hyppigt som *Hans*. Denne udvikling var allerede sket i Grimstrup sogns kirkebog 1661–75, hvor *Niels* fandtes 17 gange, *Hans* kun 9. Man ville ønske, det var muligt at finde en grund til, at et navn således pludselig stiger i popularitet, men man opererer med for mange ukendte faktorer. *Nielses* popularitet i denne periode kan simpelthen skyldes, at der er 17 *Nielser*, der skal opkaldes i dette tidsrum. Nogen populær *Niels* – adelsmand eller præst –, der kunne friste til opkaldelse, synes der ikke at have været i området og den nærmeste omegn. Endelig kan navnet være blevet populært i området med indvandrere fra andre områder efter pesten 1659.

Anders er steget i hyppighed fra 2 belæg i K 1656–60 til 11 belæg i denne periode. Det er endog hyppigere end *Hans* og ligeså hyppigt som *Peder*. *Christen* indtager ikke i K 1706–10 den høje plads som i Grimstrup sogns kirkebog 1661–75, hvor det kom mellem *Niels* og *Hans* (*Niels* 17 gange, *Christen* 11, *Hans* 9). I denne periode er det kun nr. 6 i antallet af hyppige navne. *Jens* ligger stadig som i T 1636 og K 1656–60 på en femteplads, dets popularitet har altså været den samme i snart 100 år i Skast herred (hvis man regner de i T 1636 forekommende personer for at være døbt omkring 1600).

Nye blandt de hyppigste navne er *Berthel*, der forekommer 3 gange (1 gang i K 1656–60), og *Laust*. Denne i senmiddelalderlig tid i jyske

egne udviklede form af *Laurids* fandtes hverken i T 1636 (hvor Lauridtz vekslede frit med *Laurß*) eller i K 1656–60. I denne periode findes *Lauridtz* kun én gang, men *Laust* 3 gange. Da navnet findes både i Grimstrup, Næsbjerg og Øse, er det ikke en enkelt præsts specielle skrivemåde. *Thomas* og *Jep* findes stadig blandt de hyppigste navne, *Jep* findes for første gang i den ikke jyske form *Jeppe*.

2 gange forekommer *Oluf*, *Christian*, *Ifver* og *Jacob*. Den genindførte latinske form *Christian* [1] har endnu ikke vundet udbredelse i bondestanden, *Christian* er dels navnet på en søn af 'Corporal Rudolph', dels navnet på en præstesøn *Nicolaj Christian*.

Jacob og *Ifver* var repræsenteret henholdsvis 5 og 6 gange i T 1636. Navnene fandtes ikke i forrige periode, hvilket antagelig skyldtes det begrænsede materiale. *Oluf* fandtes 1 gang i K 1656–60.

1 gang forekommer i K 1706–10 følgende navne: *Claus*, *Esche*, *Frands*, *Gunde*, *Herman*, *Jes*, *Lauridz*, *Madtz*, *Michel*, *Nicolaj*, *Palle*, *Sillas*, *Stephan* og *Tule* (de to sidste bogstaver næsten ulæselige). Af disse fandtes i forrige periode K 1656–60 *Claus* (1 gang), *Frands* (2 gange), *Jes* (1 gang), *Lauridtz* (2 gange) og *Madtz* (1 gang). Navnene *Esche*, *Herman*, *Michel* og *Palle* fandtes ikke i K 1656–60, men derimod i T 1636, hvorimod *Gunde*, *Nicolaj*, *Sillas*, *Stephan* og *Tule* for første gang forekommer i materialet i K 1706–10. *Hermans* forekomst igen i denne periode modbeviser i nogen grad Hornbys påstand (Danske Navne 1951 p. 47): »*Herman* er overvejende et borgernavn« og p. 57: »Et navn som *Herman* kan i dansk have vundet udbredelse, styrket ved dets forekomst i Klopstock, Goethe og Kleist«. *Herman* findes i alle perioder op gennem tiden med undtagelse af K 1656–60 og K 1956–60 og må følgelig regnes for et almindeligt bondenavn i Skast herred. *Gunde* og *Tule* er gamle nordiske navne, *Gunde* kortform til personnavne på *Gun-*, *Tule* en sideform til *Toli*, kortform til *Thorlef* og *Thorlak*. Navnet er almindeligst i Skåne i middelalderen, men DgP har en del eksempler på navnet i det sydlige Vestjylland (DgP I 1463 og 1489). *Nicolaj* og *Stephan* er ufolkelige former af det i området uhyre populære *Niels* og af *Staffen*, der forekom 1 gang i Grimstrup sogns kirkebog 1661–75 (se p. 36) og 8 gange som efternavn i T 1636.

Det interessanteste navn i K 1706–10 er uden tvivl *Sillas*. Navnet findes kun denne ene gang i materialet, men fra T 1636's eksempel på navnet som patronymikon, *Sillußøn* (1 gang), og op gennem tiden

[1] Den på dansk grund af latinsk *Christianus* (i Danmark dog *Christiarnus*) udviklede form var i senmiddelalderlig og eftermiddelalderlig tid *Kristen*. Først med Christian III genindføres den latinske form. DgP spalte 794.

findes det talrige gange som for- og efternavn hos børnefædre og faddere i kirkebøgerne. Så sent som i K 1956–60 bærer en af fædrene fornavnet *Sillas*. DgP har ingen eksempler på navnet. Steenstrup antager, at navnet *Silas* er en efter græsk brug sammentrukket kortform af latinsk *Silvanus* (apostlen Paulus' hjælper *Silas*). Ifølge Steenstrup er navnet endnu (1918) i brug i Jylland. Man kunne også antage en udvikling på hjemlig grund af navnet *Silfast* (med lv > ll og tab af t). Men da DgP ingen eksempler har på assimilation af lv > ll i navne som *Silfast* og *Silvester*, er det nok rimeligst at antage, at navnet er indlånt i dansk i formen *Sillas*.

Når navnestoffet udvides, dukker en del gamle nordiske navne op igen. I K 1706–10 findes følgende navne af nordisk oprindelse: *Esche*, *Gunde*, *Ifver*, *Oluf*, *Palle* og *Tule*. Navnene af nordisk oprindelse udgør 7% af det samlede antal mandsnavne i K 1706–10 (mod 6,1% i K 1656–60). Ingen af de nordiske navne er dog populære i området, Oluf og Ifver forekommer som nævnt 2 gange i denne periode, de øvrige 1 gang.

Om en tænkelig årsag til, at *Byrre*, *Clement*, *Ennevold*, *Knud* og *Matthis* ikke findes i K 1706–10, se p. 39.

2. Kvindenavne

Periodens almindeligste kvindenavne, ordnet efter hyppighed:

K 1706–10		K 1656–60	
Maren	21	Maren	21
Karen	11	Karen	12
Mette	10	Anna	11
Kirsten	9	Anne	9
Anne	8	Mette	5
Johanne	5	Kiersten	4
Appellon	4	Dorothe	3
Else		Ingeborg	
Anna	3	Johanne	
Ingeborg		Else	2
Boeld	2	Magdalene	
Giertrud		Maria	
Margrete		Sitzel	
Marie			
Sophia			

Maren er stadig det hyppigste navn i området, og *Karen* det næsthyppigste, men de er begge gået en smule tilbage fra forrige periode.

Både *Mette* og *Kirsten* er nu hyppigere end *Anna* og *Anne*. *Anna* er gået tilbage fra 13,1% til 3%, en ret betydelig tilbagegang, -a-formen går mere og mere af brug i kirkebøgerne. Også *Anne* er gået tilbage, men er dog stadig det femtehyppigste navn i området. *Ingeborg*, *Johanne* og *Else* er placeret omtrent som i K 1656–60. *Appelon*, der ikke fandtes i forrige periode, men i T 1636 udgjorde 4,5% af det samlede antal kvindenavne, udgør her 4%. (Om en tænkelig grund til navnets fraværelse i K 1656–60 se p. 38). *Boeld* og *Giertrud* fandtes 1 gang i forrige periode, *Marie* 2 gange i formen *Maria*, begge gange dog i kombinationen 2 fornavne (*Anna Maria* og *Maria Magd.*). I K 1706–10 forekommer *Marie* for første gang i materialet som eneste fornavn, øjensynlig som navn på et bondebarn. Navnet, der senere skal blive det almindeligste kvindenavn i området, er altså nu nået ud til bondestanden. *Sophia* findes for første gang i materialet i denne periode, hvorimod *Margrete* også i T 1636 var et almindeligt navn (*Mergrette*). Af de i forrige periode hyppigste navne er *Sidtzel* og *Magdalene* forsvundet, *Sidtzel* findes 1 gang i K 1706–10, *Magdalene* slet ikke (om en tænkelig årsag hertil se p. 39).

1 gang findes i K 1706–10 følgende kvindenavne: *Barbara*, *Catarine*, *Cathrine*, *Christine*, *Doreth(e)*, *Dorothea*, *Esther*, *Hedevig*, *Helena*, *Inger*, *Kierstine*, *Leene*, *Margarete*, *Margrete* og *Rigitte*. Af disse fandtes *Catarine* og *Cathrine* i forrige periode i formen *Chatrina* (dog som led i sammensætningen *Anna Chatrina*). De to ret afvigende former, *Catarine* og *Cathrine* findes hos samme præst, i Fåborg sogns kirkebog. *Doreth* og *Dorothea* fandtes i K 1656–60 i formen *Dorothe*; *Dorothea* er formen i Årre kirkebog, *Doreth(e)* i Næsbjerg-Øse kirkebog. Også *Leene* fandtes i forrige periode i samme form, som her 1 gang. *Margarete* og *Margrete* er Grimstruppræstens og Øsepræstens former af tingbogens populære *Mergrette* (3,2% af det samlede antal kvindenavne i T 1636). Derimod findes *Barbara*, *Christine*, *Esther*, *Hedevig*, *Helena*, *Inger*, *Kierstine* og *Rigitte* i denne periode for første gang i materialet. *Barbara* fandtes som navn i Skast herreds tingbog 1637, men i materialet forekommer det foruden eksemplet i denne periode kun i K 1956–60. Også *Inger* fandtes i en anden årgang af tingbogen i formen *Ingier* (1638). *Esther* fandtes i Grimstrup sogns kirkebøger 1661–75 (se p. 37). *Hedevig*, *Helena* og *Kierstine* indgår i navnekombinationen 2 fornavne, se nedenfor. *Rigitte* er tilsyneladende navnet på et almindeligt bondebarn. Navnet findes kun denne ene gang i materialet. Den almindelige danske form af slavisk *Rikiza* (indkommet i Danmark med hustruen til den fra Knud Lavards historie sørgeligt berømte Magnus) er *Regisse*. Formen

Rigitte må være udgået fra Formen *Rigitze* eller kan skyldes analogi fra navnet *Brigitte*. Med formerne *Kierstine* og *Christine* findes der ialt 3 forskellige udviklinger af helgenindenavnet *Christina* i K 1706–10: Først den i vestdansk almindelige form *Kirsten*, der udgør ikke mindre end 9% af periodens samlede antal kvindenavne, dernæst trestavelsesformen *Kierstine*, der navnlig skulle findes i Jylland ved grænsen mod tysk og endelig *Christine*, den østdanske form. I dette område er det snarere den latinske form end den østdanske, der findes i K 1706–10.

Det nordiske navneforråd udgøres af navnene *Inger*, *Boeld* og *Ingeborg*, 5,9% af periodens samlede antal kvindenavne.

d. To fornavne

Der findes i K 1706–10 5 eksempler på to fornavne, altså det samme antal som i K 1656–60. De 5 navnekombinationer er:

Nicolaj Christian
Else Sophia
Giertrud Marie
Helena Kierstine
Sophia Hedevig

Nicolaj Christian og *Sophia Hedevig* er præstebørn, *Sophia Hedevig* opkaldt efter sin mor *Agnes Hedevig*. *Giertrud Marie* er datter af degnen Niels Bonum i Grimstrup. *Else Sophia* er (ligesom den førnævnte *Christian*) datter af 'Corporal Rudolph'. Man kan vel af dennes navn og af den oplysning, at mange af underofficererne på den tid var tyskere, slutte, at Rudolph har været det samme, og skikken med 2 fornavne er så i dette tilfælde tysk. (Både *Else* og *Sophia* var populære navne i datidens Tyskland). *Helena Kierstine* er antagelig et bondebarn, men hele herregården Endrupholms domestikstab har stået fadder til barnet, uden at der dog i kirkebogen kan ses nogen grund hertil. Muligvis har moderen før sit giftermål tjent der. Der findes ikke blandt fadderne og ikke blandt Endrupholms herskab på denne tid kvinder ved navne *Helena* og *Kierstine*.

Skikken at give sine børn 2 fornavne er altså langtfra populær i bondestanden endnu. Skønt antallet af døbte er steget fra 162 i K 1656–60 til 215 i denne periode, er antallet af døbte med 2 fornavne det samme som i forrige periode. Og som nævnt kun ét af eksemplerne henføres til bondestanden.

Periode IV. K 1756–60

a. Kilde

Der er i perioden 1756–60 i de 5 sogne Næsbjerg, Øse, Årre, Fåborg og Grimstrup døbt 247 personer, 143 mænd og 104 kvinder, med ialt 268 navne, 145 mandsnavne og 123 kvindenavne, fordelt på 68 forskellige personnavne, 38 mandsnavne og 30 kvindenavne.

Antallet af døbte er steget fra 216 i forrige periode til 247 i denne. Det er dog især antallet af døbte drengebørn, der er steget (fra 117 til 143), hvorimod antallet af pigebørn kun er steget fra 98 til 104. Antallet af forskellige kvindenavne er da også næsten det samme som i K 1706–10, 30 i denne periode mod 29 i forrige. Ellers er der intet at bemærke med hensyn til kilderne udover, at årgang 1760 i Fåborg sogns kirkebog ikke synes at være intakt, da der kun er indført 2 døbte i dette år mod normalt 15-16 pr. år i resten af perioden.

b. Opstilling af navnestoffet

Anders	2	1,4 %	Jørgen, Jürgen	3	2,1 %
Bertel	1		Knud	2	1,4
Byrrhe, Børre	2	1,4	Lambert	1	
Christen	16	11,0	Lars	1	
Christian	4	2,8	Laurids	2	1,4
Enevold	1		Laurs	1	
Frands	1		Laust	2	1,4
Giøde	1		Mads	2	1,4
Gregers	1		Marchur	1	
Gunde	1		Morten	2	1,4
Hans	23	15,9	Niels	25	17,2
Henric	1		Nis	1	
Hermann	1		Ole	3	2,1
Iver	1		Ottho	1	
Jacob	2	1,4	Peder	14	9,7
Jens	11	7,6	Povel	1	
Jeppe, Jep	3	2,1	Rasmus	1	
Jes	1		Søren, Sørren	6	4,1
Jesper	1		Thomas	2	1,4

Anna	5	4,1	Christiana	1	
Anne	12	9,8	Christina	1	
Appelone	2	1,6	Dorethea	1	
Birgithe, Birgethe	2	1,6	Dorret	1	
Bodild, Bodil	2	1,6	Ellen	1	

Else	9	7,4 %	Magdalena	1	
Esther	1		Maren	22	18,1 %
Hanne	1		Margaretha	1	
Iing, Ing	3	2,5	Margreta	1	
Ingeborg	2	1,6	Margrethe	1	
Johanne	2	1,6	Marie	6	4,9
Karen	8	6,6	Mette, Metthe	13	10,7
Kirsten, Kiersten	8	6,6	Penelle	1	
Kirstine, Kierstine	2	1,6	Sidtzel	1	
Leene	1		Sophie	1	

c. Beskrivelse af navnestoffet

1. Mandsnavne

Periodens hyppigste mandsnavne ordnet efter hyppighed:

K 1756–60		K 1706–10	
Niels	25	Niels	20
Hans	23	Peder, Anders	11
Christen	16	Hans	10
Peder	14	Jens	8
Jens	11	Christen	7
Søren	6	Jørgen, Søren	6
Christian	4	Jeppe, Jep	5
Jeppe, Jep, Jørgen, Ole	3	Berthel, Laust, Morten, Thomas	3

Hans er i denne periode igen nær ved *Niels* i popularitet (*Niels* 17,2 %, *Hans* 15,9 %). *Anders*, der i forrige periode lå på andenpladsen foran *Hans* sammen med *Peder*, er slet ikke blandt denne periodes hyppigste navne. Navnet har beskrevet en interessant kurve fra 2,4 % i K 1656–60 til 9,3 % i K 1706–10, hvorefter det i denne periode er dalet til 1,4 %. Et tilsvarende opsving som i K 1706–10 vil navnet *Anders* aldrig mere få, højeste procent i de kommende perioder bliver 2,8 % i næste periode, K 1806–10. *Peder* har holdt sig uændret i popularitet, men er nu kun nr. 4 på listen over de hyppigste navne efter *Christen*, der er gået frem siden forrige periode fra 6 % til 11 %. *Jens* ligger stadig som nr. 5 blandt de hyppigste navne, således som det nu har gjort i 4

perioder og 150 år. Nyt blandt de hyppigste navne er *Christian*. Dette ufolkelige navn er nu endelig nået ud til bønderne. I forrige periode fandtes navnet ganske vist to gange, men ikke som navn på bønderbørn. Af de 4 belæg på navnet i denne periode er de 3 som andet fornavn i kombination med *Peder* og *Hans*. Også navnene *Jørgen* og *Jeppe/Jep* er gået tilbage i denne periode. Nyt blandt de hyppigste navne er også *Ole*, for første gang i materialet skrevet i kirkebøgerne i denne form, i formen *Oluf* forekom det 1 gang i K 1656–60 og 2 gange i K 1706–10. Formen *Olle* fandtes allerede i T 1636, men kun 1 gang som variant af *Olluff*, der forekom 20 gange.

2 gange findes i K 1756–60 følgende navne: *Anders*, *Byrrhe/Børre*, *Jacob*, *Knud*, *Laurids*, *Laust*, *Mads*, *Morten* og *Thomas*. Om *Anders* se ovenfor. *Laust*, *Morten* og *Thomas* fandtes i forrige periode 3 gange. *Laust* er ikke mere den foretrukne form af *Laurids*, i denne periode findes ikke mindre end 4 former, der – i det mindste i kirkebøgerne – holdes ude fra hinanden: *Laurids* 2 gange, *Laust* 2 gange, *Laurs* (der i T 1636 vekslede frit med *Lauridtz*) 1 gang og *Lars* 1 gang. Denne sidste form fandtes 3 gange i T 1636 (*Laß*), men ikke i de to mellemliggende perioder og har i modsætning til formen *Laurids* aldrig været populær i området. Om *Laurs* og *Laust* har været udtalt ens, er ikke mere til at bedømme. Feilberg har fra Vestjylland både udtaleformen [*Law'st*] og [*Law's*] af *Laust*, hvorimod *Laurids* udtales [*Law'ris*]. *Byrrhe/Børre* og *Knud* genfindes i denne periode i navnestoffet. *Byrrhe/Børre* forsvinder derefter i 200 år ud af områdets navnestof, indtil det i moderne tid genoptages udefra (3 gange i K 1956–60). *Knud* derimod forbliver op gennem tiden blandt områdets faste skat af bondenavne.

1 gang forekommer *Bertel*, *Enevold*, *Frands*, *Giøde*, *Gregers*, *Gunde*, *Henric*, *Hermann*, *Iver*, *Jes*, *Jesper*, *Lambert*, *Lars*, *Laurs*, *Marchur*, *Nis*, *Ottho*, *Povel* og *Rasmus*. Som i forrige periode er der flere gamle nordiske navne blandt disse sparsomt repræsenterede personnavne, således *Enevold*, *Giøde*, *Gunde* og *Iver*. Af disse har *Enevold* og *Iver* været almindelige i de forløbne perioder, skønt de sjældent når op på mere end 1 eller 2 belæg. *Gunde* fandtes 1 gang i forrige periode, hvorimod *Giøde* er et nyt navn i materialet. Det forekommer kun denne ene gang, men fandtes som efternavn (*Giødßøn*) i T 1636, ligesom det forekommer som navn på børnefædre op gennem tiden, hvorfor det ville være forkert at slutte ud fra materialet, at navnet forsvinder ud af områdets personnavneforråd efter K 1756–60. Navnet er ret populært i Jylland i ældre tid. Af de ikke nordiske navne hører *Bertel*, *Frands*, *Hermann*, *Jes*, *Laurs* og *Nis* til den faste gruppe af personnavne, vi nu efterhånden

kan udskille, navne der forekommer i næsten enhver periode og udgør områdets faste skat af personnavne. Sådanne navne er selvfølgelig først og fremmest *Niels*, *Hans*, *Peder*, *Christen*, *Jens* etc., som i kraft af deres store mængde vil præge enhver periode, men også navne som *Jes*, *Nis* og *Hermann*, der kun forekommer 1 gang eller 2 i en periode, og som følge heraf kan mangle i en enkelt periode. *Gregers*, *Lambert*, *Povel* og *Rasmus* findes i for få perioder til at kunne medregnes til denne gruppe. Navnene fandtes i T 1636 i ret få eksempler og ikke i de mellemliggende perioder. Om den *Ottho*, der nævnes i Fåborg sogn K 1756–60, er et i nyere tid fra tysk indkommet navn *Otto* eller et forsøg fra præstens eller forældrenes side på at »forfine« en *Otte*, kan ikke afgøres. Navnet *Otte* fandtes 1 gang i T 1636. Ifølge DgP har det aldrig været almindeligt i bondestanden. *Marchur*, en svækket form af mnty. *Marquart*, findes kun denne ene gang i materialet. I T 1636 fandtes navnet 2 gange som efternavn: *Marquordtzøn*, *Marquorßøn*. *Jesper* fandtes 2 gange i T 1636, men bliver aldrig populært som bondenavn. I denne periode er det navnet på en præstesøn *Jesper Jacob*. Endelig har vi for første gang i materialet en *Henric*. Man kunne fristes til at antage, at Holbergs komedier havde givet anledning til dette navn helt ovre i det mørkeste Vestjylland, især da der findes en *Penelle* blandt kvindenavnene. Desværre findes de 2 navne ikke i samme kirkebog, i modsat fald ville man have præsten stærkt mistænkt. Rimeligst er det nok at antage, at det populære adelsnavn *Henrik* (i mandtalslisten 1655 var *Henrik* det næsthyppigste navn blandt adelen) nu endelig er trængt ned til bondestanden[1]. Navnet bliver dog aldrig populært i området; den næste *Henrik* findes i K 1906–10. I K 1956–60 findes navnet 2 gange.

Af nordiske navne findes i denne periode *Byrrhe/Børre*, *Enevold*, *Giøde*, *Gunde*, *Iver*, *Knud* og *Ole*, de udgør 7,6% af periodens samlede antal mandsnavne (mod 7% i K 1706–10).

2. Kvindenavne

(Tabel over periodens almindeligste kvindenavne ordnet efter hyppighed øverst på næste side).

Maren er stadig det hyppigste kvindenavn i de fem sogne, men i tilbagegang. Det er dog ikke truet af navnet *Marie*, da dette endnu

[1] I Danske Studier 1962, p. 115 nævner Carl Lindberg Nielsen dog et eksempel på, at Jeppe på Bjerget allerede 1735 var så bekendt i Vestjylland, at man i officielle aktstykker kunne henvise dertil, således skriver en forpagter i Nysogn om sin modpart i en retssag: »Det befrygtes, at dend kongelig Naade og Embede, der er lagt paa ham, har giordt hans honieur saa ambitionerit som Jeppes paa Biergets.

K 1756–60		K 1706–10	
Maren	22	Maren	20
Mette	13	Karen	11
Anne	12	Mette	10
Else	9	Kirsten	9
Karen, Kirsten	8	Anne	8
		Johanne	5
Marie	6	Appelon, Else	4
Anna	5	Anna, Ingeborg, Boeld, Giertrud	3
Iing, Ing	3	Margrete, Marie, Sophia	2

kun findes som andet fornavn. I denne periode findes 6 eksempler på *Marie*, der trænger frem på bekostning af gamle navne som *Ingeborg* og *Appelon*. En mængde navne kan sættes foran *Marie* (i denne periode for eksempel *Anna*, *Anne*, *Else*, *Leene* og *Mette*), det er modstykket til mandsnavnenes *Christian*, der også fortrinsvis bruges som andet fornavn i navnesammensætninger. *Karen* er gået tilbage fra 11% i K 1706–10 til 6,6% efter i 100 år at have været det næsthyppigste pigenavn i området. Også *Kirsten*, *Kiersten* er gået en del tilbage, fra 9% til 6,6%. Derimod er både *Anna* og *Anne* stærkere repræsenteret i denne periode end i den forrige. *Else* er steget fra 4% til 7,4% og er nu det fjerdehyppigste navn i området. Det bliver aldrig siden så populært i de 5 sogne som i denne periode. Nyt blandt de hyppigste navne er *Iing*, *Ing*. Begge præster (Grimstrup og Næsbjerg-Øse) anvender enstavelsesformen. De er begge jyder, og denne form må for dem have været den almindelige. Formen i K 1756–60 stemmer udmærket med Feilbergs form fra det tilgrænsende Malt herred: [*Jeŋ*]. Navnet er sjældent i området i ældre tid, det har aldrig opnået den popularitet, der blev *Ingeborg* til del. Først i allernyeste tid genoptages det udefra og bliver ret almindeligt (8 gange i K 1956–60).

2 gange findes navnene *Appelone*, *Birgithe/Birgethe*, *Bodild/Bodil*, *Ingeborg*, *Johanne*, *Kirstine/Kierstine*. For *Johanne* er det en ret betydelig nedgang fra 5% i forrige periode til 1,6% i denne. Navnet var i middelalderen umådelig populært som hunkønsform til *Johannes*, muligvis skyldes nedgangen i popularitet, at det tilsvarende mandsnavn *Johannes* slet ikke findes i området før K 1806–10, og at *Hanne* nu er be-

gyndt at gøre sig gældende som opkaldelse efter *Hans* (1 gang i K 1756–60). *Birgithe* og *Birgethe* har vi efterhånden haft i mange forskellige former i materialet fra T 1636's *Biritte, Birette, Beritte, Bertte* til Grimstrup sogns K 1661–75: *Berrethe, Birgitte, Birrithe.* Udtaleformen af alle disse skriftformer er antagelig den af Feilberg noterede form [*Ber·əl*]. *Bodild, Bodil* og *Ingeborg* hører til områdets faste skat af bondenavne. *Ingeborg* er gået en smule tilbage. *Bodil* findes i denne periode for første gang i formen *Bodil* (tidligere *Buoelde, Bolde, Boeld*). *Appelone* er gået tilbage fra 4% til 1,6%. Det findes nu kun i firstavelsesformen. *Kirstine, Kierstine* findes i denne periode for første gang som eneste fornavn (K 1706–10 *Helena Kierstine*), dog kun 1 gang. Navnet bliver fortrinsvis i de følgende perioder brugt som andet fornavn, som eneste fornavn er det populære *Kirsten, Kiersten* næsten enerådende. Grimstruppræsten bruger formerne *Kirsten* og *Kirstine*, derimod skriver Næsbjerg-Øsepræsten uden konsekvens *Kirsten*, men *Kierstine.* Fåborgpræsten bruger den jyske form *Kiersten.*

1 gang forekommer *Christiana, Christina, Dorethea, Dorret, Ellen, Esther, Hanne, Leene, Magdalena, Margaretha, Margreta, Margrethe, Penelle, Sidtzel* og *Sophie.*

I denne periode har vi det første eksempel på den mode, der skulle præge landets kvindenavne helt op til vore dage: kvindenavne afledt af mandsnavne. Det første eksempel er dog ikke et navn af -ine-typen, men navnet *Christiana.* Den første *Kristiane* i Danmark var datter af Kristian IV og den eneste i mandtalslisten 1655 blandt adelen, der bar dette navn (se T 1636, tillægget), men med denne *Kristiane* har skikken at aflede kvindenavne af populære mandsnavne holdt sit indtog i dansk navneskik. En datter af Frederik III døbes *Frederikke*, en anden *Ernestine Vilhelmine*, med dette navn lanceres de rene -ine-navne af kongehuset, og gennem det næste århundrede grasserer denne mode blandt adelen og det oplyste borgerskab. Til bondestanden når den først senere. Vi har den første *Christiana* i materialet 100 år efter Kristian IV's datter, og det første kvindenavn med afledningsendelsen -ine findes i K 1806–10. Man skulle synes, at bondestanden med dens strenge opkaldelseskrav hurtigt havde adopteret denne mode, men således er det ikke. Mellem adelsnavne og bøndernavne var der, som vi så i mandtalslisten af 1655, store forskelle, og disse har antagelig holdt sig endnu 100 år efter. For at driste sig til at give sit barn et fornavn, der brugtes af adelen, må en barnefader af bondestanden sikkert have haft adelige velyndere. Og adelige var der, som nævnt i indledningen, ikke mange af i området. Men muligvis har de traditions-

bundne jyske bønder slet ikke ønsket at give deres børn andre navne end dem, der brugtes i familien, så langt de kunne huske tilbage.

Af tingbogens *Mergrette* har hver præst i området sin form: *Margaretha*, *Margreta* og *Margrethe*. *Dorethea*, *Dorret*, *Ellen*, *Esther*, *Leene*, *Magdalena*, *Sidtzel* og de nævnte former af *Margrethe* hører til områdets faste skat af personnavne. *Sidtzel* går efter denne periode ud af områdets navnestof og deler hermed skæbne med *Giertrud*, der forsvandt efter K 1706–10 [1]. *Hanne* findes i modsætning til *Leene* sjældent som døbenavn før i allernyeste tid, hvor det forekommer 9 gange i K 1956–60. Kortformen *Leene* af *Magdalena* eller *Helena* fandtes allerede i K 1656–60 som døbenavn. *Margaretha*, *Sophie*, *Dorethea* og *Christina* findes som andet fornavn. Navnet *Penelle* (fordanskning af helgenindenavnet *Petronilla*) er ret almindeligt i Danmark i eftermiddelalderlig tid, men findes kun denne ene gang i materialet. Om mulig opkaldelse efter Holbergs komedier se p. 51.

d. To fornavne

Skikken med to fornavne har i denne periode taget et stort opsving, ialt 16 personer er nu døbt med 2 fornavne mod 5 personer i K 1706–10. Skikken er endelig nået ned til bondestanden, af de 16 personer er kun 2 præstebørn, *Jesper Jacob* og *Magdalena Christina*. Første fornavn er som regel et almindeligt bondenavn, hvorimod andet fornavn for en stor del består af navne, der ikke findes i området som eneste fornavn. De foretrukne efterled er *Marie* og *Christian*:

Hans Christian (2 gange)	Else Dorethea
Jesper Jacob	Else Marie
Peder Christian	Karen Sophie
Anna Margaretha	Leene Marie
Anna Marie	Magdalena Christina
Anne Kierstine	Mette Marie (2 gange)
Anne Marie (2 gange)	

Hvor intet andet er anført, findes navnekombinationen 1 gang.

Periode V. K 1806–10

a. Kilde

Der er i perioden 1806–10 i de 5 sogne Næsbjerg, Øse, Årre, Fåborg og Grimstrup døbt 242 personer, 129 mænd og 113 kvinder, med ialt

[1] Som eksempel på navnet *Sidsels* anseelse i det 19. århundrede kan nævnes, at H. C. Andersen bruger dette navn til Otto Tolstrups hæslige formodede søster i romanen O.T. 1836.

309 navne, 145 mandsnavne og 164 kvindenavne, fordelt på 71 forskellige personnavne, 30 mandsnavne og 41 kvindenavne. Det er en nedgang på 5 døbte fra forrige periode, K 1756–60. Antallet af forskellige mandsnavne er gået tilbage fra 38 til 30, hvorimod antallet af kvindenavne er steget fra 30 til 41. I denne periode findes der for første gang flere forskellige kvindenavne end mandsnavne, således vil forholdet være i de kommende perioder, skønt antallet af døbte piger aldrig når antallet af døbte drenge.

b. Opstilling af navnestoffet

Anders	4	2,8 %	Johannis	1	
Andreas	1		Jørgen	1	
Christen	13	9,0	Knud, Knuud	4	2,8 %
Christian	10	6,9	Laust	4	2,8
Claus	1		Mads	6	4,1
Ditlev	1		Marcus	1	
Enevold	1		Marius	1	
Erich	1		Martini	1	
Eske	1		Morten	3	2,1
Hans	18	12,4	Niels	18	12,4
Herman	2	1,4	Peder	17	11,7
Ivar	1		Peter	1	
Jacob	2	1,4	Powel, Povel	3	2,1
Jens	9	6,2	Søren, Sørren	13	9,0
Jeppe	3	2,1	Thomas, Tomas	3	2,1
Amalia	1		Johanna	3	1,8
Ana	8	4,9	Johanne	2	1,2
Anna	14	8,5	Karen	6	3,7
Anne, Añe	7	4,3	Kjersten, Kirsten	12	7,3
Appelona	1		Kjerstina	1	
Bertelsine	1		Kjerstine, Kirstine	5	3,0
Birthe	1		Lena, Læna	2	1,2
Bodild	1		Magdalena	1	
Carolena, Carolæna	2	1,2	Malena	1	
Cathrina	1		Malene	1	
Cathrine, Catrine	7	4,3	Maren	9	5,5
Christina	1		Margretha	1	
Christine	3	1,8	Margrete, Magrethe	3	1,8
Dorret, Dorreth	3	1,8	Maria	14	8,5
Dorthe	3	1,8	Mariane	2	1,2
Dorthea	1		Marie	13	7,9
Elle	1		Mette	18	11,0
Else	4	2,4	Sophia	1	
Ester	2	1,2	Sophie	1	
Friderika	3	1,8	Vina	1	
Ingeborg	2	1,2			

c. Beskrivelse af navnestoffet

1. Mandsnavne

Periodens almindeligste mandsnavne ordnet efter hyppighed:

K 1806–10		K 1756–60	
Hans, Niels	18	Niels	25
Peder	17	Hans	23
Christen, Søren	13	Christen	16
Christian	10	Peder	14
Jens	9	Jens	11
Mads	6	Søren	6
Anders, Knud, Laust	4	Christian	4
		Jeppe, Jep, Jørgen, Ole	3

Hans er for første gang i de fem sogne ligeså almindeligt som *Niels*. Alligevel er navnet gået tilbage i hyppighed. Også *Niels* er gået tilbage (fra 17,2% til 12,4%). Også *Christen* og *Jens* er gået en smule tilbage i hyppighed. Derimod er navnet *Søren* steget stærkt fra forrige periode (K 1756–60 4,1%, K 1806–10 9%). Navnet bliver hverken før eller senere så populært i materialet som i denne periode. I T 1636 udgjorde det 6,5% af tingbogens samlede antal mandsnavne, siden har det udgjort mellem 3 og 5% i de forløbne perioder. Også *Christian* er steget (fra 2,8% til 6,9%), navnet er dog ikke med til at præge periodens navnestof i samme grad som f. eks. *Søren* eller *Jens*, da det kun forekommer som andet fornavn. Muligvis har det været brugt som opkaldelse efter *Christen*; det kan dog også være et rent modelune at føje *Christian* efter barnets almindelige bondenavn.

Nye på listen over periodens hyppigste navne er *Mads*, *Anders*, *Knud* og *Laust*. *Mads* er en del hyppigere end i forrige periode (K 1756–60 1,4%, K 1806–10 4,1%). Ligesom *Søren* er det et navn, der altid har hørt og i de kommende perioder vil høre til navneforrådets faste skat, men aldrig i så stort et antal som i denne periode. *Anders*, *Knud* og *Laust* er alle gået en smule frem. *Anders* var jo i K 1706–10 det næsthyppigste navn i området (9,3%), hvorefter dets popularitet i K 1756–60 kun udgjorde 1,4%. Navnet er nu igen populært i området, men en hyppighed som i K 1706–10 når det aldrig mere. Også *Knud* hører til områdets faste skat af gamle bondenavne. Det forekommer hyppigst

i denne periode. *Laust* er i K 1806–10 den eneste form af *Laurids*; hvorfor det pludselig er blevet moderne at hedde *Laust* og umuligt at hedde *Laurids* eller *Laurs*, var en af de ting, man gerne ville have oplysning om. *Laust* var i K 1706–10 blandt de hyppigste navne, dog fandtes formen *Laurids* også. I det ene af eksemplerne er det tydeligt, at det er en *Laurids*, der opkaldes ved navnet *Laust*, da barnets fader hedder *Peder Lauridsen*.

Af forrige periodes hyppigste navne findes *Ole* ikke en eneste gang i K 1806–10, hverken i formen *Oluf* eller *Ole*.

3 gange forekommer i K 1806–10 *Jeppe*, *Morten*, *Powel* og *Thomas*. For *Morten* og *Thomas* er det en lille fremgang fra forrige periode. *Jeppes* popularitet er uændret. Nu er énstavelsesformen *Jep* forsvundet fra kirkebøgerne. *Povel* hed i T 1636 1 % af tingbogens mænd, siden har det kun været repræsenteret 1 gang i K 1756–60. I denne periode er navnet ret hyppigt, i næste periode K 1856–60 findes det 2 gange, hvorefter det først genfindes i nyeste tid, K 1956–60, i ikke mindre end 8 eksempler.

2 gange findes navnene *Herman* og *Jacob*, der begge hører til den faste navneskat. At *Herman* findes 2 gange i denne periode i stedet for 1 gang som i de foregående, skyldes nok et tilfælde og hverken Klopstocks eller Goethes indflydelse (se p. 44).

1 gang forekommer i perioden følgende 13 navne: *Andreas*, *Claus*, *Ditlev*, *Enevold*, *Erich*, *Eske*, *Ivar*, *Johannis*, *Jørgen*, *Marcus*, *Marius*, *Martini* og *Peter*. Af disse hører *Claus*, *Enevold*, *Eske*, *Ivar* og *Jørgen* til områdets gamle bondenavne. *Claus* og *Enevold* forsvinder efter denne periode ud af materialet. *Jørgen* har siden K 1706–10 beskrevet en dalende kurve i hyppighed i materialet: K 1706–10 5,1 %, K 1756–60 2,1 %, K 1806–10 1 eksempel. *Erik* fandtes 5 gange i T 1636, men ikke i de mellemliggende perioder, navnet har sikkert eksisteret i området, men i så ringe et antal, at det ikke har været repræsenteret i de 3 mellemliggende perioder. Derimod findes *Andreas*, *Ditlev*, *Johannis*, *Marcus*, *Marius*, *Martini* og *Peter* i denne periode for første gang i materialet. *Andreas* var i det 18. århundrede et yndet navn i adels- og borgerstanden (f. eks. *Peter Andreas Heiberg*, *Andreas Peter Bernstorff*). Den i K 1806–10 forekommende *Andreas* er sikkert opkaldt efter en *Anders*, da faderens patronymikon er *Andersen*. *Ditlev* er muligvis et vidnesbyrd om grev *Christian Ditlev Reventlows* popularitet i bondestanden efter stavnsbåndets løsning. Navnet kan dog også være kommet til området sydfra, i Holsten var det et yndet navn i flere adelige slægter

(blandt andet *Ahlefeldt* og *Reventlow*) [1]. *Johannis* er den første *Johannes* i materialet, i bondestanden fandtes af middelalderens populæreste mandsnavn *Johannes* indtil nu »kun« formerne *Jens*, *Jes*, *Johan*, *Jon* og *Hans* (*Johan* og *Jon* dog meget sjældent). Det er dog ikke det første eksempel på navnet i de 5 sogne, da en barnefader i K 1806–10 hedder *Johansen* til efternavn. Denne første *Johannis* i materialet er antagelig opkaldt efter en *Hans*, da faderen hedder *Niels Hansen*, og kan således sidestilles med *Andreas*, opkaldt efter en *Anders*. I begge tilfælde har man givet børnene den »finere« form af navnet. *Marcus* findes kun denne ene gang i materialet, navnet er ikke populært i Danmark overhovedet. Blandt barnets faddere findes en madam *Poulsen* i Varde, født *Borgen*, ligesom barnet er indført i kirkebogen med navnene *Marcus Borgen*. Muligvis er barnet opkaldt efter en *Marcus Borgen*, og navnet stammer således ikke fra området, men antagelig fra Varde by. *Marius* er opkaldt efter en anden *Marius*, som dog også synes at tilhøre bondestanden, dette romerske konsulnavn passer underligt ind i områdets navnestof. J. M. Jensen har i 1897 et eksempel på *Martini* fra Børglum herred, som han antager for at være et forsøg på at forfine *Marthinus* (Om navngivning i nutiden (d.v.s. ca. 1897) i Børglum herred, Hjørring amt. Blandinger til Oplysning om dansk Sprog II, 1897, p. 51). Jeg vil dog i betragtning af det tidlige tidspunkt (den første *Marthinus* i materialet findes i K 1906–10) anse *Martini* i K 1806–10 for en forfinet *Martin*. Endelig findes som nævnt i denne periode det første eksempel på *Peter*, den genoptagne tyske form af det i området populære *Peder*.

Af nordiske navne findes i denne periode *Enevold*, *Erich*, *Eske*, *Ivar* og *Knud*, navnene udgør 5,5 % af det samlede antal mandsnavne (mod 7,6 % i K 1756–60).

2. Kvindenavne

(Tabel over periodens almindeligste kvindenavne ordnet efter hyppighed øverst på næste side).

Maren, der i næsten 200 år har været det mest yndede kvindenavn er nu stærkt på retur. Navnet er gået tilbage fra 18 % i K 1756–60 til 5,5 % i denne periode. *Maren* må mere end noget andet navn på denne tid, hvor bønderne for første gang kom i nærmere kontakt med om-

[1] Også blandt den holstenske adelsslægt *Brockdorffs* medlemmer var navnet *Ditlev* almindeligt. Slægten ejede 1727–1758 herregården Visselbjerg i Alslev sogn, Skast herred. Oluf Nielsen p. 192.

K 1806–10		K 1756–60	
Mette	18	Maren	22
Anna / Maria	14	Mette	13
Marie	13	Anne	12
Kirsten	12	Else	9
Maren	9	Karen / Kirsten	8
Ana	8	Marie	6
Anne / Cathrine	7	Anna	5
Karen	6	Iing, Ing	3
Kirstine	5		
Else	4		

verdenen, have stemplet sin bærer som tilhørende bondestanden [1]. Muligvis er det derfor, navnet nu forlades. Muligvis skyldes navnets nedgang i denne periode, at det har været populært for længe. Man er blevet træt af *Maren*, selv i den traditionsbundne bondestand. En anden grund har antagelig været, at til at indgå i de nu også i bondestanden moderne sammensætninger af fornavne, har Maren været helt umuligt. Det har gået i spand med navne som *Amalia*, *Christina* og *Magdalena* som en belgisk hest med en oldenborger. Der er da heller ikke et eneste eksempel på navnekombinationer med *Maren* i denne periode. Det hyppigste kvindenavn i K 1806–10 er *Mette*, navnet udgør dog kun 11% af periodens samlede antal kvindenavne, hvorimod *Maren* i K 1756–60 udgjorde 18%. Der er nu kommet flere kvindenavne at vælge imellem, og kun *Marie* vil i kommende perioder nå op på de frekvenser, *Maren* har haft, men det er vel at mærke som andet fornavn, hvorfor navnet aldrig vil præge en periode, som *Maren* har gjort det. *Mette* kan kombineres med mange forskellige navne, mest yndet er i K 1806–10 kombinationen af *Mette* og *Marie*. *Mette Marie* og *Mette Maria* findes ialt 8 gange i perioden. *Maria* og *Marie* findes henholdsvis 14 og 13 gange i K 1806–10. Navnene findes næsten ikke som første eller eneste fornavn, og de kan således ikke, som *Johannis* og *Andreas* var opkaldelser efter *Hans* og *Anders*, være opkaldelser efter slægtninge ved navn *Maren*, da det må have været en fornærmelse at opkalde en nær slægtning i andet fornavn, som navnebærersken i mange tilfælde ikke vil kalde sig ved senere i livet. *Maria* er formen i

[1] Allerede 1655 var *Maren* forladt af adelen, hvorimod en femtedel af kvinderne omkring 1600 i de fynske præstefamilier hed *Maren*. De præstedøtre, der findes i materialet fra K 1706–10, bærer ufolkelige dobbeltnavne, hvad der tyder på, at navnet allerede da kun har været yndet i bondestanden.

Fåborg og Næsbjerg-Øse sogns kirkebøger, *Marie* i Grimstrup og Årre sogns kirkebøger. *Anna, Ana* og *Anne* findes tilsammen i 29 eksempler i denne periode. Spørgsmålet er, hvormange udtaleformer der har hørt til disse tre skriftsprogsformer. *Anna* og *Anne* har antagelig været udtalt ens [*anə*], men hvad står formen *Ana* for? Er den en forløber for *Ane*, der i næste periode fuldstændig fortrænger *Anna* og næsten *Anne* (*Anne* findes 1 gang i K 1856–60) med udtaleformen [*an·*], eller er det en enkelt præsts skrivemåde af *Anna*? Man antager det sidste, da formen kun findes i Grimstrup og Årre sogns kirkebøger, hvorimod præsten i Fåborg har formen *Anna*, og præsten i Næsbjerg og Øse veksler mellem *Anna* og *Anne*. Alle 3 navne bruges fortrinsvis som første fornavn i navnekombinationer. Det gamle bondenavn *Kirsten* er gået en smule frem i hyppighed. Navnet indgår 4 gange i kombinationen *Kirsten Marie*, men er ellers hyppigst som eneste fornavn. Navnet findes i formerne *Kirsten* og *Kjersten*. Af de andre gamle bondenavne, der før i tiden var almindelige, er *Karen* gået tilbage fra 6,6% til 3,7% og *Else* fra 7,4% til 2,4%. Nye blandt de hyppigste navne er *Kirstine, Kjerstine* og *Cathrine*. De anvendes dog fortrinsvis som andet fornavn. Det i forrige periode almindelige kvindenavn *Iing, Ing* (2,5%) findes slet ikke i K 1806–10.

3 gange forekommer navnene *Christine, Dorret/Dorreth, Dorthe, Friderika, Johanna* og *Margrete/Magrethe*. *Christine* (og *Christina*, der findes 1 gang) forekommer kun i Næsbjerg og Øse og kun som eneste fornavn. Muligvis er her tale om et modenavn i disse to sogne med fælles præst. De to eksempler på navnet *Christine* står lige ved siden af hinanden i kirkebogen, hvilket kunne tyde på, at det sidste navn var opkaldelse efter det første. *Dorret/Dorreth* findes 3 gange i Fåborg sogns kirkebog, det adskilles fra *Dorthe*, som findes 1 gang i samme sogns kirkebog (og i Grimstrup og Årre sogns kirkebog). Disse to navne tyder på, at der også i de 5 sogne, som i Darum sogn, Gørding herred, har været to udtaleformer af oprindeligt *Dorthea*: [*dår·ət*] og [*dår'te'*] (Feilberg). Formen *Dorthea* findes 1 gang som første fornavn i kombinationen *Dorthea Vina*. *Friderika* forekommer kun i Grimstrup sogns kirkebog, den ene gang som navn på præstens datter *Friderika Amalia*. Muligvis er de to andre eksempler på navnet fra samme sogn opkaldelser efter hende. Navnet er det andet eksempel i materialet på et kvindenavn afledt af mandsnavn (første eksempel var *Christiana* i forrige periode). *Johanna* er Fåborgpræstens form af det gamle bondenavn *Johanne*, der i denne form findes 2 gange i området. Tager man de to former af navnet under ét, er navnet i denne periode steget fra 1,6% i forrige periode

til 3%. *Margrete/Margrethe* findes også i formen *Margretha* (1 gang), ligeledes i Fåborgpræstens ortografi, hvor -a-formerne af kvindenavne er dominerende.

2 gange forekommer *Carolena/Carolæna*, *Ester*, *Ingeborg*, *Johanne*, *Lena/Læna*, *Mariane*. Alle belæg på *Carolena/Carolæna* og *Lena/Læna* er fra Fåborg sogns kirkebog. Præsten må have antaget endelsen i *Caroline* for at være navnet *Lene*. Formerne med æ tyder på en meget åben udtale af det lange e. *Carolena* er også eksempel på et kvindenavn afledt af mandsnavn, men ligesom de tidligere eksempler af fremmed oprindelse. Det oprindelig franske navn *Caroline* er i Danmark indkommet med Christian VII's engelske dronning *Caroline Mathilde*. *Ester*, *Ingeborg* og *Johanne* hører til områdets gamle bondenavne. *Mariane* findes derimod for første gang i materialet. Navnet er oprindelig en sammensætning af *Maria* og *Anna*, der blev populært allerede i middelalderen (DgP har eksempel på navnet fra 1285: *Thury Mariennæ s:*).

1 gang forekommer *Amalia*, *Appelona*, *Bertelsine*, *Birthe*, *Bodild*, *Cathrina*, *Christina*, *Dorthea*, *Elle*, *Magdalena*, *Malena*, *Malene*, *Margretha*, *Sophia*, *Sophie* og *Vina*. Om *Christina*, *Cathrina*, *Dorthea* og *Margretha* se ovenfor. *Appelona*, *Birthe*, *Bodild*, *Elle* og *Magdalena* hører til områdets gamle bondenavne. Selv tingbogens *Apelun* er ikke sluppet for endelsen -a i Fåborgpræstens ortografi! *Birthe* fandtes allerede i T 1636 i formen *Bertte*, men i kirkebøgerne er navnet indtil denne periode blevet indført i forskellige former som *Birgithe*, *Birgethe*, *Berrethe* etc. *Malena* og *Malene* findes første gang i materialet i denne periode, navnet fandtes allerede i folkevisen, men i området er *Lene* den normale kortform af *Magdalene*. – *Lene* fandtes allerede brugt som døbenavn i K 1656–60. *Malene* findes 1 gang i næste periode, men går derefter ud af navneforrådet, *Malena* findes kun denne ene gang. Ifølge Feilberg er navnet »vist sjældent« i Jylland. *Amalia* og *Vina* findes i denne periode for første gang i materialet. *Amalia* er som nævnt en præstedatters andet fornavn: *Friderika Amalia*. *Vina* findes kun denne ene gang i materialet, navnet indgår som andet fornavn i kombinationen *Dorthea Vina*. Navnet findes ikke hos Hornby eller Steenstrup, antagelig er det en kortform af et navn som Ditlevina, Malvina eller lignende. *Sophia* fandtes 2 gange i materialet i K 1706–10, begge gange som led i navnekombinationer af ufolkelig oprindelse, *Sophie* fandtes i forrige periode som andet fornavn i navnekombinationen *Karen Sophie*, øjensynlig navn på et bondebarn.

Bertelsine er det første eksempel af hjemlig oprindelse på et kvindenavn afledt af mandsnavn. I denne periode findes foruden *Bertelsine*

af -ine-afledninger det noget smukkere *Carolena*, men det er jo som nævnt indlånt fra fransk. *Bertelsine* er ikke nogen ren -ine-afledning, men en -sine-afledning, hvilket viser, at -ine-endelsen anvendt ved mandsnavne, der endte på -s (*Hansine*, *Jensine* etc.), er blevet så almindelig, at s'et anses for at høre med til afledningsendelsen (se videre om denne type p. 72). Moden at aflede kvindenavne af mandsnavne ved endelsen -ine er nu endelig, mere end 100 år efter det første -ine-navn i Danmark, trængt ud til bondestanden. Endelsen bliver i de to følgende perioder meget populær i området, ethvert mandsnavn kan nu omdannes til et kvindenavn, og denne navnetype, der indførtes i Danmark med navnet på en prinsesse (Frederik III's datter *Vilhelmine Ernestine*) og senere gennem hele det 18. århundrede brugtes i den oplyste borgerstand (f.eks. *Thomasine Bunzen*, *Adolphine Rostgaard*), vil i slutningen af det 19. århundrede fuldt så vel som Maren omkring år 1800 karakterisere sin bærerske som tilhørende bondestanden.

Af nordiske kvindenavne findes i denne periode kun *Bodild* og *Ingeborg*.

d. Flere fornavne

I denne periode har ikke mindre end 65 døbte børn mere end 1 fornavn, en enkelt pige endda 4. De øvrige 64 personer, 26,9% af det samlede antal døbte i K 1806–10, nøjes dog med 2 fornavne. Der findes følgende navnekombinationer:

Andreas Christian
Erich Christian
Hans Christian (3 gange), Hans Jacob (2 g), Hans Peder (3 g)
Jens Christian (2 g), Jens Knuud, Jens Peter
Niels Christian
Søren Christian (2 g)

Ana Catrine, Ana Malene, Ana Margrete, Ana Marie (2 g)
Anna Cathrina, Anna Cathrine (2 g), Anna Dorthe, Anna Malena, Anna Kjerstina, Anna Kirstine, Anna Maria (2 g), Anna Maria, Sophia Magdalena
Anne Cathrine, Anne Kjerstine, Anne Margrethe (2 g), Anne Maria
Dorreth Cathrine, Dorret Kirstine, Dorreth Maria, Dorthe Marie, Dorthea Vina
Elle Maria
Else Maria (2 g)
Ester Maria (2 g)
Friderika Amalia

Kirsten Maria (2 g), Kirsten Marie (2 g)
Maria Lena
Mette Cathrine (2 g), Mette Kirstine, Mette Maria (2 g), Mette Marie (6 g), Mette Sophie

Interessant er det, at nogle navnekombinationer kun findes i et enkelt sogn. Således findes sammensætninger med *Dorret/Dorreth*, *Dorthe* og *Dorthea* som første fornavn kun i Fåborg sogn. *Ester Maria*, en ret usædvanlig kombination, findes også kun i dette sogn, hvorimod kombinationerne *Else Marie*, *Hans Jacob* og *Søren Christian* kun findes i Grimstrup sogn (alle 2 gange). Mest populær er sammensætningen *Mette Marie*, der findes 6 gange (plus *Mette Maria* 2 gange). Derimod findes den i vore dage populære kombination *Else Marie* kun 2 gange, og en i nutiden almindelig sammensætning som *Karen Margrethe* findes slet ikke. *Maria Lena* peger bort fra dansk navneskik, hvor *Maria* er almindeligst som andet fornavn, og mod romansk navneskik, hvor *Maria* udelukkende findes som første (aldrig eneste) fornavn (f. eks. *Marie Claire*, *Marie Louise* etc.).

Det foreliggende materiale tyder på, at det andet fornavn er et modenavn, der føjes efter det første af skønhedshensyn og ikke for at opkalde endnu en slægtning i barnets andet fornavn. Navnene, der benyttes som andet fornavn, fandtes ikke i forrige periode som første eller eneste fornavn, men har for størstedelens vedkommende kun været almindelige i området som andet fornavn (f. eks. *Christian*, *Marie*, *Sophie*, *Cathrina*).

C. Klitgaard har fremsat følgende påstand (Personnavne og Slægtsnavne i Vendsyssel. Sprog og Kultur 8. p. 76): »Indtil Forordning af 30 Maj 1828 var Børnene ikke blevet døbt med Slægtsnavne, men kun med Fornavne, og selv om Barnet havde flere Fornavne, fik det sædvanligvis kun det ene indført i Kirkebogen«. Denne påstand bekræftes ikke af materialet fra de 5 sogne i Skast herred. Det ville tyde på en underlig inkonsekvens hos præsterne, dersom de førte 26,9% af de døbte børn ved deres fulde fornavn, men kun indførte de resterende 73,1% døbte ved 1 navn i kirkebøgerne, skønt nogle af dem i dåben havde fået mere end 1 fornavn. Den mulighed kunne tænkes, at forældrene havde givet barnet 2 navne, men at kun det ene af disse navne var blevet nævnt ved dåben. Men kan man i så tilfælde sige, at barnet har fået 2 fornavne? Betragter man de navne, der i K 1806–10 findes som eneste fornavn, viser det sig, at det for en stor dels vedkommende er navne, der i senere perioder (hvor man ved, at barnet indførtes ved alle sine fornavne) aldrig eller uhyre sjældent står som første fornavn,

men næsten altid bruges som eneste fornavn, f. eks. *Christen, Eske, Ivar, Jeppe, Johannes, Mads, Laust, Thomas, Bodild, Ingeborg* og *Maren*. Dette kunne tyde på, at navnet også i K 1806–10 repræsenterer barnets eneste fornavn, og at de eneste børn i området, der i dåben har fået mere end 1 fornavn, er de 26,9% døbte, der i kirkebøgerne findes indført med 2 eller flere fornavne. Om tilfældet har været det samme i de forrige perioder, er vanskeligt at bedømme.

Dette hindrer naturligvis ikke, at forholdet andre steder i landet er, som Klitgaard fremstiller det.

Periode VI. K 1856–60

a. Kilde

Der er i perioden 1856–60 i de 5 sogne Næsbjerg, Øse, Årre, Fåborg og Grimstrup døbt 468 personer, 236 mænd og 232 kvinder, med ialt 732 navne, 330 mandsnavne og 402 kvindenavne, fordelt på 121 forskellige personnavne, 57 mandsnavne og 64 kvindenavne. Det er en fremgang på 226 i antallet af døbte fra forrige periode, K 1806–10 (242 døbte). Levealderen er nu steget og spædbørnsdødeligheden faldet. Bønderne er for en stor del selv blevet ejere af deres gårde, hvorfor de sidder økonomisk bedre i det og har råd til at få flere børn. Disse forhold kan have forårsaget den store stigning i antallet af døbte fra forrige periode til nu.

Endelig skal nævnes, at i denne periode træder for første gang i materialet forordningen af 1828 i kraft, således at børnene indføres i kirkebøgerne ved deres fulde navn, både for- og efternavn(e).

b. Opstilling af navnestoffet

Adser	1		Ebbe	1	
Anders	9	2,7%	Elias	1	
Andreas	7	2,1	Eske	2	
Anton, Anthon	4	1,2	Eskild	1	
Balthasar	1		German	1	
Bartholin	1		Greger	1	
Bernhardt	1		Gregers	1	
Berthel	2		Hans	35	10,6%
Carl	6	1,8	Herman	2	
Christen	16	4,8	Iver	2	
Christian	32	9,7	Jacob	3	

Jens	27	8,2 %
Jeppe	2	
Jes	2	
Jesper	1	
Jochum	3	
Johan	4	1,2
Johannes	2	
Jørgen	12	3,6
Kai	1	
Knud	4	1,2
Lambert	2	
Lars	1	
Laurids	7	2,1
Laust	3	
Leonard	1	
Lorents	1	
Lucas	1	
Ludvig	1	
Mads	8	2,4 %
Marius	3	
Martin	2	
Matthias, Mathias	2	
Michael	1	
Morten	2	
Niels	33	10
Nis	1	
Ole	4	1,2
Peder	36	10,9
Peter	6	1,8
Poul	2	
Severin	1	
Søren	13	3,9
Terman	1	
Thomas	9	2,7
Tyge	1	

Abelone	1	
Abrahamine	1	
Amalia	1	
Andrea	3	
Ane	53	13,2
Anelise	1	
Anne	1	
Augusta	1	
Birthe	2	
Bodild, Bodil	4	1,0
Bolette	2	
Caroline	3	
Cathrine	18	4,5
Christiane	4	1,0
Christine	14	3,5
Dorthea	9	2,2
Eleonore	1	
Eline	1	
Elisabeth	1	
Elise	2	
Ellen	4	1,0
Else	9	2,2
Emilie	1	
Hanne	1	
Hansine	4	1,0
Helene	1	
Ida	2	
Ingeborg	1	
Inger	3	
Inne	1	
Jacobine	1	
Jensine	3	
Johanne	17	4,2
Juliane	1	
Karen	17	4,2
Kirsten, Kjersten	9	2,2
Kirstine, Kjerstine	37	9,2
Laura	1	
Laurette	2	
Laurine	4	1,0
Magdalene	1	
Malene	1	
Maren	15	3,7
Margrethe, Magrethe	7	1,7
Maria	1	
Mariane	2	
Marie	81	20,0
Martha	1	
Mathea	1	
Mette	25	6,2
Nielsine	4	1,0
Pauline	1	
Permine	1	
Petrine, Pethrine	5	1,2
Petræa	3	
Rebekke	1	

Regine	1	Susanne	1
Semine	1	Thea	1
Sophie	3	Vibekke	1
Stine	1	Vilhelmine	1

c. Beskrivelse af navnestoffet

1. Mandsnavne

Periodens hyppigste mandsnavne ordnet efter hyppighed:

K 1856–60		K 1806–10	
Peder	36	Hans, Niels	18
Hans	35	Peder	17
Niels	33	Christen, Søren	13
Christian	32	Christian	10
Jens	27	Jens	9
Christen	16	Mads	6
Søren	13	Anders, Knud, Laust	4
Jørgen	12		
Anders, Thomas	9		
Mads	8		
Andreas, Laurids	7		
Carl, Peter	6		

Peders høje placering i denne periode skyldes først og fremmest navnets popularitet som andet fornavn. Af de 36 belæg på *Peder* er kun 10 som første eller eneste fornavn. Forøvrigt er navnet gået lidt tilbage siden forrige periode. *Hans* er nu blevet hyppigere end *Niels*, men både *Hans* og *Niels* er gået tilbage. *Christian* er steget i popularitet, men ligesom *Peder* findes navnet fortrinsvis som andet fornavn, kun 2 gange forekommer det som første eller eneste fornavn. *Jens* er igen det femtehyppigste navn i området, som det har været i alle perioder indtil nu med undtagelse af K 1806–10. Navnet er gået frem fra 6,2% til 8,2% og har aldrig været så almindeligt i området som nu. Det findes fortrinsvis som første fornavn, blandt andet findes kombinationen *Jens Christian* ikke mindre end 8 gange. *Christen*, der i K 1806–10 var hyppigere end *Jens*, er gået tilbage fra 9% til 4,8%, en ret betydelig tilbagegang. Dette skyldes muligvis, at navnet næsten udelukkende findes som eneste fornavn (1 gang *Christen, Jens*), og at mange *Christen*'er opkaldes ved den »finere« form *Christian*. *Søren* er gået tilbage fra 9% i forrige periode til 3,9% i denne. Det findes ligesom *Christen* udeluk-

kende som første eller eneste fornavn. *Jørgen*, der i forrige periode fandtes 1 gang, har i denne periode taget et opsving til 3,6%. Navnet findes både som første, som eneste og som andet fornavn. *Anders* og *Mads* findes stadig blandt de hyppigste navne, *Anders*' placering er næsten uændret, *Mads* er gået ca. 2% tilbage. Nye på listen over de hyppigste navne er *Thomas*, *Andreas*, *Laurids*, *Carl* og *Peter*. *Thomas* har altid været almindeligt i området, men det har aldrig været så populært som i denne periode. *Andreas* fandtes i forrige periode kun 1 gang (*Andreas Christian*), nu udgør det 2,1%. Det forekommer både som første, eneste og andet fornavn. Interessant er det, at *Laurids* igen er blevet den almindelige form i modsætning til *Laust*, der var enerådende i forrige periode, men kun findes 3 gange i denne. *Laurids* udgør nu 2,1%, *Laust* under 1%. *Carl* findes i denne periode for første gang i materialet. I T 1636 fandtes navnet endnu som gammelt bondenavn i Skast herred, men som efternavn: *Karlßøn* (3 gange). I denne periode er navnet dog uden tvivl indkommet udefra. *Carl* var et af romantikkens foretrukne mandsnavne. Dets store udbredelse i det 19. århundrede skyldes antagelig, at Ingemann valgte det til navn på sin populære helt *Carl af Rise* i Valdemar Sejr (1826) [1]. Det er et af de oprindelig nordiske navne, der genoptages under romantikken. *Peter* bruges på samme måde som *Peder*, men er ikke nær så almindeligt. Navnekombinationen *Peder Peter* må enten opfattes som et bevis på, at navnene har været anset for to forskellige navne eller regnes for en skrivefejl fra præstens hånd.

4 gange forekommer i denne periode *Anthon*, *Johan*, *Knud* og *Ole*. *Knud* og *Ole* hører til områdets gamle bondenavne, to af de få navne af nordisk oprindelse, der har holdt sig op gennem tiden. *Ole* fandtes overhovedet ikke i forrige periode; *Knud* er gået en smule tilbage fra forrige periode. *Anthon* og *Johan* er derimod indkommet udefra. Den almindelige vestjyske form af det middelalderlige helgennavn *Anthonius* er *Tonnes*. Denne form har dog ikke været repræsenteret i materialet siden K 1656–60 (*Thonnis* 1 gang). *Johan* fandtes i formerne *Jehan* og *Johan* 2 gange i T 1636 (se p. 22), men har ikke siden været repræsenteret i perioderne. Navnet er antagelig lånt fra borgerstanden, her var navnet almindeligt i sidste halvdel af det 18. århundrede. Det kan dog også være kommet til området sydfra. *Johan* er i denne periode dobbelt så hyppigt som *Johannes*, der kun findes 2 gange.

---

[1] Ingemanns romaner var nogle af de første bøger, der for alvor nåede ud i bondestanden. Om deres popularitet blandt bønderne se Vilh. Andersen: Illustreret dansk Litteraturhistorie III p. 234.

3 gange findes navnene *Jacob*, *Jochum*, *Laust* og *Marius*. Om *Laust* se ovenfor. *Jacob* hører til områdets gamle bondenavne, det er gået tilbage fra forrige periode. *Marius* fandtes 1 gang i K 1806–10, det forekommer i denne periode kun som andet fornavn. Muligvis har det været brugt som opkaldelse efter kvindenavnet *Marie* (Hornby p. 52). *Jochum* findes i denne periode for første gang i materialet. Feilberg har kun eksempel på navnet fra Sønderjylland, muligvis er det indlånt herfra, det kan dog også være lånt fra borgerstanden, hvor navnet på denne tid var almindeligt.

2 gange findes navnene *Berthel*, *Eske*, *Herman*, *Iver*, *Jeppe*, *Jes*, *Johannes*, *Lambert*, *Martin*, *Matthias/Mathias*, *Morten* og *Poul*. Af disse hører *Berthel*, *Eske*, *Herman*, *Iver*, *Jeppe*, *Jes*, *Lambert* og *Morten* til områdets gamle bondenavne. *Berthel* går efter denne periode ud af navnestoffet. *Johannes* fandtes 1 gang i forrige periode, men er endnu ikke populært i området. Regner man den underlige navneform *Martini* i K 1806–10 for en form af *Martin*, fandtes dette navn allerede 1 gang i området i forrige periode. Navnet er indlånt fra borgerstanden, den normale form i området er *Morten*. I denne periode genfindes navnet *Matthis*, der gik ud af navneforrådet efter K 1656–60. Navnet har dog ikke overlevet i området, men er genoptaget i nyere tid i formen *Matthias*, antagelig fra præstestanden.

1 gang forekommer følgende navne: *Adser*, *Balthasar*, *Bartholin*, *Bernhardt*, *Ebbe*, *Elias*, *Eskild*, *German*, *Greger*, *Gregers*, *Jesper*, *Kai*, *Lars*, *Leonard*, *Lorents*, *Lucas*, *Ludvig*, *Michael*, *Nis*, *Severin*, *Terman* og *Tyge*. Af disse hører kun *Gregers*, *Lars* og *Nis* til områdets gamle bondenavne. *Gregers* og *Lars* har dog aldrig været populære navne i området, men da de findes i T 1636 (begge 3 gange) og siden en enkelt gang i de mellemliggende perioder (*Gregers* K 1706–10, *Lars* K 1756–60), må man regne med, at navnene har været i brug op gennem tiden. *Greger* er den sydslesvigske form af navnet *Gregers*. Derimod er det et stort spørgsmål, om navnene *Adser*, *Ebbe*, *Eskild* og *Tyge* har overlevet i området eller er genoptaget i nyere tid udefra. Alle 4 navne hører til de navne af nordisk oprindelse, der med romantikken blev genoptaget i Danmark. Ingen af navnene findes i materialet mellem T 1636 og K 1856–60. *Ebbe* og *Tyge* findes nogle få gange i de mellemliggende perioder som for- eller efternavn på børnefædre, hvorfor man må antage, at disse navne kun på grund af deres ringe popularitet i området ikke er repræsenteret i perioderne K 1656–60, K 1706–10, K 1756–60 og K 1806–10. *Eskild* var også i tingbogen et sjældent navn (*Eschel* 1 gang), det findes øjensynlig ikke som navn på en fader i de mellemliggende perioder, hvor-

for man må antage, at navnet er genoptaget udefra i K 1856–60. Heller ikke *Adser* findes som navn på en fader i de mellemliggende perioder. Barnet er opkaldt efter sin far, *Simon Adsersen*, men det er uægte født, og faderens hjemsted er ikke oplyst, så navnet kan i realiteten stamme fra mange forskellige egne af Jylland. *Jesper* fandtes 2 gange i tingbogen og en enkelt gang i K 1756–60, men denne gang som navn på et præstebarn, hvorfor det er tvivlsomt, om navnet har overlevet som bondenavn i området. Navnene *Balthasar*, *Bartholin*, *Bernhardt*, *Elias*, *German*, *Greger*, *Kai*, *Leonard*, *Lorents*, *Lucas*, *Ludvig*, *Michael*, *Severin* og *Terman* findes i denne periode for første gang i materialet. Om *Greger* se ovenfor. *Lorents* og *Terman* er sønderjyske navne (Terman er den sønderjyske, delabialiserede form af Thormund. Jfr. Therchel p. 20). Navne optaget fra borger- og præstestanden er *Balthasar*, *Bartholin*, *Bernhardt*, *Elias*, *Leonard*, *Lucas*, *Ludvig*, *Michael* og *Severin*. Navnene *Bernhardt* og *Severin* er muligvis opkaldelse efter Bernhard Severin Ingemann. *Bernhardt Ludvig Christian* er navnene på et præstebarn i K 1856–60. *Lucas* er ikke det første eksempel på navnet i de 5 sogne, da faderen hedder *Hans Lucaksen* (sic). Den første (?) *Lucas* må altså være døbt i området omkring 1800. *Lucas* findes i K 1856–60 som eneste fornavn, men ellers gælder det for mange af disse nye navne, at de står som andet fornavn. *German* var ifølge DgP i eftermiddelalderlig tid et populært bondenavn i Østjylland. Om navnet er indkommet herfra, eller om det er det med romantikken genoptagne *German* fra folkevisen er ikke til at afgøre [1]. *Kai* er muligvis indkommet fra Fyn, hvor det var ret almindeligt i forrige århundrede (Hornby p. 103). I borgerstanden var navnet ikke almindeligt. Den herostratisk berømte adelsmand *Kaj Lykke* (død ca. 1700) har tilknytning til Skast herred, da han endte sine dage på Bramminge Hovedgård, lige syd for herredets grænse. Muligvis kan eksemplet i K 1856 skyldes en mundtlig tradition i området om denne.

Bartholin er et oprindeligt efternavn (jævnfør den berømte lægefamilie Bartholin) brugt som fornavn. Da navnet findes som eneste fornavn, kan det ikke være et mellemnavn. Peter Jørgensen har tilsvarende eksempler fra Brede sogn på oprindelige efternavne brugt som fornavne (*Heseler*, *Nissen* og *Lehmand*) (Fornavn i Brede sogn gennem 100 år. Sprog og Kultur 18. p. 35 ff.). Bartholin findes også i næste periode brugt som fornavn.

Af nordiske navne findes i denne periode *Adser*, *Carl*, *Ebbe*, *Eske*,

[1] Nyerups og Rahbeks folkeviseudgave fra 1821 havde gjort folkevisens navnestof kendt i vide kredse.

Eskild, German, Iver, Knud, Ole, Terman og *Tyge*. Navnene udgør 7% af periodens samlede antal mandsnavne, dette tal skyldes dog først og fremmest Carl, der udgør 1,8%. Af de nordiske navne har antagelig kun *Eske, Iver, Knud, Ole* og *Tyge* været i brug i området op gennem tiden.

2. Kvindenavne

Periodens almindeligste kvindenavne ordnet efter hyppighed:

K 1856–60		K 1806–10	
Marie	81	Mette	18
Ane	53	Anna, Maria	14
Kirstine	37	Marie	13
Mette	25	Kirsten	12
Cathrine	18	Maren	9
Johanne, Karen	17	Ana	8
Maren	15	Anne, Cathrine	7
Christine	14	Karen	6
Dorthea, Else, Kirsten	9	Kirstine	5
Margrethe	7	Else	4

Marie er langt det hyppigste navn i denne periode, men ligesom mandsnavnene *Christian* og *Peder* findes det især som andet fornavn. I forrige periode udgjorde *Maria* 8,5% og *Marie* 7,9%. Formen *Maria* findes kun 1 gang i K 1856–60, hvorimod *Marie* udgør 20% i denne periode. Er navnet *Ane* identisk med *Ana* i forrige periode (se herom p. 60), er navnet steget fra 4,9% til 13,2% i denne periode, ellers står vi overfor en helt ny form af forrige tiders populære kvindenavn *Anna, Anne*. Svækkelsen af *Anna* og *Anne* [*anə*] til *Ane* [*an*] skyldes muligvis, at navnet næsten altid indgår som første fornavn i en navnekombination og i denne stilling er udsat for tryktab. Navnet *Anne* findes en enkelt gang i K 1856–60, *Anna* overhovedet ikke. *Ane* er nu i bondestanden den dominerende form af navnet. Det tredjehyppigste navn *Kirstine*, er gået stærkt frem fra forrige periode, men bruges ligesom *Marie* fortrinsvis som andet fornavn (kombinationen *Mette Kirstine* findes 6 gange, dog forekommer navnet ret hyppigt som første fornavn i *Kirstine Marie* (4 gange)). Tostavelsesformen *Kirsten, Kjersten* er gået ret stærkt tilbage fra 7,3% til 2,2%. Muligvis skyldes *Kirstines* popu-

laritet også, at endelsen i navnet er den samme som i de nu så yndede -ine-afledninger. Det samme kan være tilfældet med *Cathrine* og *Christine* [1]. *Cathrines* frekvens er næsten uændret fra forrige periode. *Christine* fandtes lige siden K 1706–10 i området i formerne *Christina* og *Christine*, men har sjældent været repræsenteret mere end en enkelt gang i perioderne, i forrige periode dog 3 gange. Både *Cathrine* og *Christine* findes fortrinsvis som andet fornavn. *Karen* er gået frem, hvorimod *Maren* er gået tilbage endnu en gang. Navnet udgør nu kun 3,7 % af periodens samlede antal kvindenavne, og ingen ville drømme om, at en femtedel af områdets kvinder for 100 år siden bar dette nu så upåagtede navn. Nye blandt periodens hyppigste navne er de gamle bondenavne *Johanne* og *Margrethe/Magrethe*. *Johanne* fandtes i K 1806–10 i formerne *Johanna* og *Johanne*, tilsammen udgjorde de 3 %. I K 1856–60 udgør Johanne 4,2 %. *Margrethe/Magrethe* findes næsten udelukkende som andet fornavn, navnet er gået en smule tilbage i hyppighed. *Dorthea* (2,2 %) er også et nyt navn blandt periodens hyppigste, det er den eneste form i K 1856–60 af dialektens kvindenavn [*dår·ət*] eller [*dårˈteˈ*] (Feilberg, udtalen i Darum sogn, Gørding herred). *Elses* frekvens er næsten uændret fra forrige periode.

Mest iøjnefaldende blandt denne periodes kvindenavne er de mange navne afledt af mandsnavne. I forrige periode fandtes det første eksempel på en -ine-afledning af hjemlig oprindelse: *Bertelsine*, i denne periode findes der adskillige -ine-afledninger:

Abrahamine (1 gang), *Caroline* (3), *Hansine* (4), *Jacobine* (1), *Jensine* (3), *Laurine* (4), *Nielsine* (4), *Pauline* (1), *Permine* (1), *Petrine/Pethrine* (5), *Semine* (1) og *Vilhelmine* (1).

Semine er afledt af *Simon*, de øvrige navnes mandlige oprindelse lader sig let gennemskue. I *Permine* er kvindenavnet afledt ikke af et mandsnavn, men af efternavnet *Permin*. I navnene kan man aflæse de tilsvarende mandsnavnes popularitet, således er det almindeligste -ine-navn *Petrine/Pethrine*, 5 gange, derefter *Hansine* og *Nielsine*, begge 4 gange, og *Jensine*, 3 gange. *Laurine* findes dog også 4 gange, skønt det tilsvarende mandsnavn rangerer langt nede på listen over periodens hyppigste navne.

Disse -ine-afledninger hærger i den grad i Danmark fra ca. 1750 til op i vort århundrede, at alle personnavneforskere er rede til at fraken de dem enhver form for poetisk værdi. Jeg vil dog driste mig til at mene, at af de i K 1856–60 forekommende -ine-navne, er *Abrahamine*,

[1] *Christine* har antagelig været opfattet som -ine-afledning til *Christen*. Også opkaldelse efter *Christian* kan have bidraget til navnets yndest.

Jacobine, *Caroline* og *Vilhelmine* smukke og vellydende navne [1]. Typen er endnu ikke begyndt at yngle på sig selv, som det sker, når man først forkorter navnene til *Bine*, *Fine*, *Mine*, *Line* etc. og derefter danner kvindenavne af mandsnavne med disse afledningsendelser, hvorved der fremkommer navnerædsler som *Erikgine*, *Hansmine*, *Jeppebine*, *Madsmine*, *Olufdine* etc. (alle eksempler fra Hornby p. 51 ff.). Som man ser, vil *Abrahamine*, *Jacobine*, *Permine* og *Vilhelmine* danne et udmærket grundlag for sådanne forkortelser og efterfølgende nye afledninger. (Jfr. dog Bertelsine, K 1806–10).

Af kvindenavne afledt af mandsnavne ved andre afledningsendelser end -ine findes i K 1856–60:

Andrea (3 gange), *Augusta* (1), *Christiane* (4), *Emilie* (1), *Juliane* (1), *Laura* (1), *Laurette* (2), *Mathea* (1), *Petræa* (3).

Til mandsnavnet *Laurids* findes der således ikke mindre end 3 afledninger: *Laura*, *Laurette* og *Laurine*, og i næste periode vil vi møde én til: *Laurendse*. Til *Peder* findes *Petrine/Pethrine* og *Petræa* (og i næste periode desuden *Petra*). Navnet *Regine* er antagelig indkommet i området sammen med -ine-afledningerne, skønt det jo ikke er afledt af et mandsnavn. Et gammelt bondenavn i området, *Bodil* er blevet omdannet til det franskklingende *Bolette* i analogi med mandsnavneafledninger som *Henriette* og *Charlotte*. Begge *Bolette'r* er døbt i Næsbjerg-Øse samme år, hvorfor det sidste eksempel antagelig er efterligning af det første. Fælles for nogle af disse afledte kvindenavne er, at de fortrinsvis findes som andet fornavn. Man har, som vi før har set, givet barnet det gamle bondenavn som første fornavn og modenavnet som andet. For flere af navnenes vedkommende findes det tilsvarende mandsnavn ikke eller endnu ikke i materialet (f. eks. *Augusta*, *Emilie*, *Abrahamine* og *Vilhelmine*).

4 gange forekommer navnene *Bodild/Bodil*, *Christiane*, *Ellen*, *Hansine*, *Laurine* og *Nielsine*. *Bodild/Bodil* og *Ellen* hører til områdets gamle bondenavne. Om de øvrige se ovenfor.

3 gange findes *Andrea*, *Caroline*, *Inger*, *Jensine*, *Petræa* og *Sophie*. *Inger* fandtes kun 1 gang før i materialet, i K 1706–10, men da navnet som nævnt p. 47 også fandtes i Skast herreds tingbog 1638 (*Ingier*), må man antage, at navnet har overlevet i området. I de følgende perioder bliver navnet ret almindeligt. *Sophie* fandtes i formerne *Sophia* og *Sophie* i området siden K 1706–10. Navnet har dog aldrig været så almindeligt

[1] En så kræsen dyrker af smukke kvindenavne som Karen Blixen lader sin heltinde i novellen »Digteren« hedde *Frandsine* (Syv fantastiske Fortællinger. 1935). Heltinden i »Historien om en Perle« hedder endda *Jensine*, et af de mest forkætrede -ine-navne (Vintereventyr 1942).

som i denne periode. Navnet indgår næsten altid i navnekombinationer, tit af ufolkelig art, som første eller andet fornavn. Om de øvrige navne se ovenfor.

2 gange findes navnene *Birthe*, *Bolette*, *Elise*, *Ida*, *Laurette* og *Mariane*. *Birthe* fandtes allerede i forrige periode brugt som døbenavn for kvindenavnet [*ber'øt*], der før indførtes i kirkebøgerne som *Birgitte*, *Berrethe* etc. Om *Bolette* se ovenfor. *Elise* findes for første gang i materialet. Den almindelige form af det middelalderlige helgenindenavn *Elisabeth* har op gennem tiden i de 5 sogne været *Else*, der har været ret almindeligt i alle perioder. *Elisabeth* findes i denne periode for første gang i materialet. Det er ligesom kortformen *Elise* indkommet udefra. Navnet *Ida* er indkommet fra borgerstanden, hvor det var ret almindeligt i det 19. århundrede (f. eks. *Ida Brun*, senere grevinde af Bombelles, H. C. Andersens eventyr »Den lille Idas Blomster« etc.). *Mariane* fandtes allerede i K 1806–10. Muligvis er dets popularitet styrket ved, at Frederik VII's anden hustru bar dette navn. Om *Laurette* se ovenfor.

1 gang findes en mængde navne: *Abelone*, *Abrahamine*, *Amalia*, *Anelise*, *Anne*, *Augusta*, *Eleonore*, *Eline*, *Elisabeth*, *Emilie*, *Hanne*, *Helene*, *Ingeborg*, *Inne*, *Jacobine*, *Juliane*, *Laura*, *Magdalene*, *Malene*, *Maria*, *Martha*, *Mathea*, *Pauline*, *Permine*, *Rebekke*, *Regine*, *Semine*, *Stine*, *Susanne*, *Thea*, *Vibekke* og *Vilhelmine*. Af disse hører *Abelone*, *Anne*, *Hanne*, *Ingeborg*, *Magdalene*, *Maria* til områdets gamle bondenavne. *Helene* fandtes i K 1706–10 som første fornavn i den ufolkelige sammensætning *Helena Kierstine*. *Eline* fandtes som fornavn i T 1636 og i Grimstrup sogns kirkebog 1661–75. Om det har overlevet i området eller er genoptaget udefra, er vanskeligt at afgøre. *Malene* fandtes i forrige periode i formerne *Malena* og *Malene*, begge 1 gang. *Amalia* indgik i K 1806–10 som andet fornavn i navnet på en præstedatter: *Friderika Amalia*. De øvrige navne findes i denne periode for første gang i materialet. Om *Abrahamine*, *Amalia*, *Augusta*, *Elisabeth*, *Emilie*, *Jacobine*, *Juliane*, *Laura*, *Mathea*, *Pauline*, *Permine*, *Regine*, *Semine* og *Vilhelmine* se under kvindenavne afledt af mandsnavne p. 72. Sammensætningen *Anelise* må være indkommet udefra, da hverken *Elisabeth*, *Elise* eller *Lise* findes i materialet i ældre tid. *Eleonore* er sikkert ikke opkaldelse efter *Eleonora Christina*, da Jammersmindet først udkom 1869. Antagelig lånt fra borgerstanden. Navnet har været anvendt i den danske – og især den svenske – kongeslægt. *Martha*, *Rebekke* og *Susanne* er bibelske navne, som nu også vinder indpas i bondestanden. Af bibelske navne fandtes i ældre tid i området kun *Maria*, *Ester*, *Magdalene* og *Anna*. *Inne* kan være en fejlskrivning for *Inge*. I så fald har navnet også været repræsenteret i T 1636 (*Jenge*) og

i K 1756–60 (*Iing, Ing*). Navnet kan dog også være en kortform af et navn på -ine, denne endelse udtales i dialekten, i modsætning til rigssproget, med kort i, hvilket muligvis har kunnet give anledning til dobbeltskrivningen af n. Endelig kan navnet være det frisiske kvindenavn *Inne*. Man kunne have ventet, at *Vibekke* havde været repræsenteret tidligere i materialet. Navnet *Vibeke* har i Skast herred fundet en ret enestående anvendelse, da ejeren af herregården Visselbjerg, Alslev sogn, i 1771 opkaldte en fra godset udstykket by efter sin hustru *Vibeke* (Wøldike). Men muligvis har netop denne anvendelse af personnavnet *Vibeke* som stednavn afskrækket folk fra at give deres børn dette navn: Børnene skulle jo nødig blive til spot blandt de andre, fordi de hed det samme som en by.

d. Flere fornavne

I tidligere perioder har over halvdelen af de døbte børn nøjedes med 1 fornavn. I K 1806–10 havde således kun 26,9% af de døbte børn mere end 1 fornavn. I denne periode har forholdet ændret sig, så over halvdelen af børnene har 2 eller flere fornavne, dog således fordelt, at af drengene har kun 39,8% 2 eller flere fornavne, hvorimod 65,5% af pigerne er døbt med 2 eller flere fornavne. Til gengæld døbes drengene med flere efternavne. Der findes følgende navnekombinationer:

Anders Jørgen, Anders Peder (2 gange)
Andreas Anton
Anton Marius
Balthasar Mathias
Bernhardt Ludvig Christian
Carl Elias, Carl Johan, Carl Peder, Carl Thomas
Christen Jens
Christian Lorents Peter, Christian Peder
Hans Andreas, Hans Christian (6), Hans Gregers, Hans Jacob, Hans Jochum (2), Hans Jørgen, Hans Peder (5), Hans Peter, Hans Severin
Jens Christian (8), Jens Jørgen, Jens Mads, Jens Mathias, Jens Morten, Jens Peder, Jens Peter (2)
Jeppe Andreas
Johan Marius, Johan Peder
Jørgen Peder
Kai Johan Christian
Knud Berthel
Lambert Peder
Laust Christian, Laust Peder (2)
Mads Andreas, Mads Peder

Niels Christian (6), Niels Eskild, Niels Jesper, Niels Jørgen, Niels Laurids, Niels Marius, Niels Peder (5), Niels Peter (2), Nis Peder
Ole Christian, Ole Peter
Peder Jørgen, Peder Martin, Peder Peter
Poul Christian, Poul Christian Jens
Søren Christian, Søren Martin, Søren Peder (2)
Thomas Christian

Abelone Kirstine
Ane Cathrine (6), Ane Cathrine Kirstine, Ane Dorthea, Ane Eline, Ane Elise Johanne, Ane Else, Ane Johanne, Ane Johanne Kirstine, Ane Johanne Marie, Ane Kirstine (5), Ane Malene, Ane Margrethe (3), Ane Magrethe Christine, Ane Marie (14), Ane Marie Caroline, Ane Mette, Ane Petrine Christiane
Anne Mette
Birthe Christine, Birthe Marie
Bodil Cathrine Abrahamine, Bodild Kirstine, Bodild Marie
Bolette Cathrine, Bolette Marie
Cathrine Marie (2), Cathrine Vilhelmine
Dorthea Kirstine, Dorthea Marie (3)
Eleonore Rebekke
Elisabeth Marie
Ellen Kirstine, Ellen Marie, Ellen Marie Cathrine
Emilie Kirstine Marie Petræa
Else Cathrine, Else Kirstine, Else Magrethe, Else Marie (3)
Hanne Marie
Hansine Caroline, Hansine Kirstine, Hansine Nielsine
Ida Caroline
Ingeborg Christiane Pethrine
Inger Cathrine, Inger Christine, Inger Laurine
Inne Marie
Jacobine Kirstine
Johanne Cathrine, Johanne Christine, Johanne Margrethe, Johanne Marie (3), Johanne Marie Nielsine, Johanne Mathea
Karen Cathrine, Karen Marie (5), Karen Petræa
Kirsten/Kjersten Marie (6)
Kirstine Bodil Marie, Kirstine Marie (4), Kirstine Mette Marie
Laura Johanne
Laurette Jensine Juliane
Laurine Hansine Kirstine Marie
Maren Kjerstine, Maren Jensine
Mariane Marie
Maria Andrea (2), Marie Ane Kjerstine, Marie Christine, Marie Dorthea (2), Marie Jensine, Marie Kirstine, Marie Kirstine Permine, Marie Sophie
Martha Christine
Mette Christine, Mette Kirstine (6), Mette Kirstine Marie, Mette Marie (6), Mette Sophie
Nielsine Marie (2)
Petrine Pauline

Semine Laurette
Sophie Amalia
Stine Marie
Thea Augusta
Vibekke Margrethe

Hvor intet andet er anført, findes navnekombinationen 1 gang.

Nogle navnekombinationer er tilsyneladende særegne for enkelte sogne. Således findes *Johan* som første fornavn kun i Fåborg sogn: *Johan Marius* og *Johan Peder*. Også de ret usædvanlige sammensætninger med det gamle bondenavn *Mads* som første fornavn findes kun i Fåborg sogn: *Mads Andreas* og *Mads Peder*. I Grimstrup sogn findes sammensætningen *Hans Jochum* 2 gange. Sammensætningerne *Poul Christian* og *Poul Christian Jens* findes også kun i Grimstrup sogn. Det kan være et tilfælde, at disse kombinationer kun findes i et enkelt sogn, men det kan også pludselig være blevet mode at anvende usædvanlige sammensætninger i et enkelt sogn.

Som man ser, er 2 fornavne det almindelige. 3 fornavne har 16 kvinder og 2 mænd (heraf 1 præstebarn). Kun 2 kvinder har 4 fornavne.

Periode VII. K 1906-10

a. Kilde

Der er i perioden 1906–10 døbt 697 personer i de 5 sogne, 370 mænd og 327 kvinder, med ialt 1.137 navne, 568 mandsnavne og 569 kvindenavne, fordelt på 262 forskellige personnavne, 118 mandsnavne og 144 kvindenavne. Antallet af døbte i området kulminerer i denne periode (K 1856–60: 468 døbte, K 1956–60: 680 døbte).

b. Opstilling af navnestoffet

Aage	7	1,2 %	Arnold	4	
Adolf	1		Arthur	2	
Aksel, Axel	4		Bartholin	1	
Alfred	21	3,7	Bendix	1	
Amandus	1		Bernhardt	1	
Anders	4		Bertram	1	
Andreas	4		Boje	1	
Ansgar	1		Broder	1	
Anton	2		Charles	1	
Antonius	1		Carl, Karl	16	2,8 %
Arne	2		Carlo, Karlo	4	

Christen, Kristen	7	1,2 %
Christian, Kristian	58	10,2
Ditlev	1	
Ejler	2	
Ejnar, Ejner, Einar	14	2,7
Elias	2	
Ellung	1	
Elvin	1	
Emanuel	1	
Emil	4	
Erhardt, Erhard	2	
Erik	4	
Eske	1	
Esra	1	
Frede	1	
Frederik	2	
Frode	1	
Georg	3	
Gerhardt	1	
Gothfred, Gotfred	2	
Gunnar	2	
Hans	41	7,2
Harald	6	1,1
Hartvig	1	
Henrik	1	
Henry	9	1,6
Herluf	3	
Herman	1	
Holger	2	
Ib	1	
Ingvardt, Ingvard	4	
Iver	4	
Jakob	5	
Jens	26	4,6
Jeppe	1	
Jochum	1	
Johan	2	
Johannes	8	1,4
John	2	
Jørgen	7	1,2
Kaj	1	
Karsten	1	
Knud	4	
Kresten	1	
Kristoffer	1	
Lars	1	
Laurids	15	2,6
Leo	2	
Leonel	1	
Levien	1	
Lyhne	1	
Mads	6	1,1 %
Magnus	17	3,0
Marensius	1	
Marianus	1	
Marinus	21	3,7
Marius	4	
Martin	3	
Martinus	4	
Mathias	1	
Morten	1	
Niels	22	3,9
Nikolaj	2	
Olav	1	
Ole	2	
Oluf	2	
Oskar	4	
Otto	6	1,1
Palle	1	
Peder	42	7,4
Peter	6	1,1
Rask	1	
Richard, Rikard	4	
Rudolf, Rudolph	2	
Sigfred	2	
Sigurd	1	
Sigvald	1	
Simon	1	
Sofus	3	
Svend	6	1,1
Søren	7	1,2
Tage	2	
Terkel	1	
Theodor	5	
Thomas	8	1,4
Thormod	2	
Thorvald	7	1,2
Vagn	1	
Vagner, Wagner	3	
Valdemar	4	
Verner	1	
Viggo	6	1,1
Viktor	1	
Vilhelm	3	
Villads	1	
Villiam	2	

Abelline	1	
Abelone	1	
Agnes	9	1,6 %
Agnete	1	
Alfrida	1	
Alma	10	1,8
Amalia	1	
Amalie	2	
Andrea	7	1,2
Ane	9	1,6
Anine	1	
Anna	31	5,4
Anne	5	
Anninne	1	
Asta	3	
Astrid	3	
Augusta	1	
Bastiane	1	
Benedikte	1	
Benny	2	
Bertha	1	
Betty	2	
Birgitte	1	
Birtha	1	
Bodil	2	
Bodilfine	1	
Bothilde	1	
Christine, Kristine	18	3,2
Clara, Klara	7	1,2
Clauda	1	
Cæcilia, Cecilia	2	
Cecilie	2	
Dagmar	6	1,1
Dagny	9	1,6
Dortha	1	
Dorthea	5	
Dusine	1	
Ebba	1	
Elfrida	2	
Eline	3	
Elinor	1	
Elisabeth	2	
Elise	1	
Ellen	2	
Elly	2	
Elna	5	
Else	7	1,2
Emilia	1	
Emilie	1	
Emma	3	
Emmy	1	
Erna	1	
Esther, Ester	5	
Florentine	1	
Frederikke	2	
Gerda	1	
Gudrun	5	
Hansine	9	1,6 %
Hedvig	1	
Helene	3	
Helga	3	
Henny	1	
Henriette	1	
Herdis	1	
Inga	1	
Ingeborg	5	
Inger	3	
Ingrid	4	
Jakobine	1	
Jenny	5	
Jensine, Jensigne	6	1,1
Johanne	19	3,3
Jonna	1	
Juditte	1	
Julia	1	
Juliane	1	
Julie	2	
Jørgine	1	
Kamilla	2	
Karen	20	3,5
Karla	1	
Karoline	3	
Katharina	1	
Kathrine, Katrine	15	2,6
Kirsten	7	1,2
Kirstine	36	6,3
Kjeldine	1	
Klaudine	1	
Kristiane	7	1,2
Laura	3	
Laurense	1	
Laurette	2	
Laurine	1	
Lautruptine	1	
Louise	1	
Madssine	2	

Magda	2		Olga	4	
Magdalene	2		Oline	2	
Magny	2		Olivia	2	
Maren	3		Otilia	1	
Margrethe, Margrete	15	2,6 %	Ottilie	1	
Margurita	1		Pauline	1	
Maria	6	1,1	Petra	7	1,2 %
Mariane	2		Petrea	3	
Marie	61	10,9	Ragna	1	
Martha	3		Rigmor	1	
Martine	1		Sara	3	
Mary	5		Selma	1	
Mathilde	3		Severine	1	
Meta	5		Signe	4	
Mette	6	1,1	Sigrid	5	
Mikoline	1		Sine	1	
Minna	2		Sophie, Sofie	3	
Nanna	2		Sørine	3	
Nathalie	1		Theodora	1	
Nelly	1		Thora	3	
Nicoline, Nikoline	2		Thyra, Tyra	3	
Nielsine	10	1,8	Valborg	1	
Ninna, Nina	2		Vilhelmine	3	
Nora	1		Viola	1	

c. Beskrivelse af navnestoffet

1. Mandsnavne

Periodens almindeligste mandnavne ordnet efter hyppighed:

K 1906–10		K 1856–60	
Christian	58	Peder	36
Peder	42	Hans	35
Hans	41	Niels	33
Jens	26	Christian	32
Niels	22	Jens	27
Alfred, Marinus	21	Christen	16
Magnus	17	Søren	13
Carl	16	Jørgen	12
Laurids	15	Anders, Thomas	9
Ejnar	14	Mads	8
Henry	9	Andreas, Laurids	7
Johannes, Thomas	8	Carl, Peter	6

Der er aldrig før på 50 år sket så store forandringer i de hyppigste navnes antal og art som fra K 1856–60 til K 1906–10. Navne, der i K 1856–60 var placeret højt på listen, er forsvundet i denne periode. Således er *Christen* gået tilbage fra 4,8% i forrige periode til 1,2% i denne, *Søren* fra 3,9% til 1,2%, *Jørgen* fra 3,6% til 1,2%, *Anders* fra 2,7% til 4 eksempler, *Mads* fra 2,4% til 1,1%, *Andreas* fra 2,1% til 4 eksempler og *Peter* fra 1,8% til 1,1%. *Christen, Søren, Jørgen, Mads* og *Anders* hører til bondestandens gamle navne, som nu endelig er blevet forladt til fordel for nye navne som *Alfred, Magnus, Carl, Ejnar* etc. *Peter* og *Andreas* er nye navne, der første gang forekom i materialet i K 1806–10; de er nu efter en kortvarig glansperiode i K 1856–60 igen gået tilbage i hyppighed. Det er ikke før hændt, at et navn, der aldrig før har været repræsenteret i materialet, indenfor de 50 år, der er forløbet siden forrige periode, er blevet så almindeligt i bondestanden, at det nu er det sjettepopulæreste navn i området, som *Alfred* og *Marinus* (begge 3,7%). Også *Magnus* (3,1%), *Ejnar* (2,7%) og *Henry* (1,6%) er helt nye navne i materialet, der i løbet af de sidste 50 år er blevet yndede navne i området. Periodens hyppigste mandsnavn er *Christian*; navnet findes som i forrige perioder fortrinsvis som andet fornavn, men forekommer dog også som første fornavn (*Kristian Laurids, Kristian Peder*). *Peder*, det næsthyppigste navn i denne periode, er gået lidt tilbage siden K 1856–60. Det bruges hyppigst som andet fornavn, men er dog også almindeligt som eneste fornavn. Enkelte gange findes det som første fornavn i navnekombinationer (*Peder Magnus, Peder Thomas* etc.). Derimod bruges de 3 gamle bondenavne *Hans, Jens* og *Niels* næsten udelukkende som første fornavn, hyppigst i kombination med navnene *Christian/Kristian* og *Peder*. *Hans* er gået en smule tilbage, men er alligevel det tredjehyppigste navn i området. *Jens* er også gået lidt tilbage, men er for første gang i området hyppigere end *Niels*. Dette navn, der fra T 1636 til K 1756–60 var det populæreste mandsnavn, er nu gået ret betydeligt tilbage fra 10% til 3,9%. Navnet har hermed lidt samme skæbne som det engang så yndede kvindenavn *Maren*, der pludselig faldt fra 18% af det samlede antal kvindenavne i K 1756–60 til 5,5% i K 1806–10. Af områdets gamle bondenavne hører endvidere *Laurids* og *Thomas* til periodens almindeligste navne. *Laurids* er gået en smule frem, *Thomas* en smule tilbage. De øvrige navne på listen over de hyppigste navne er personnavne, der i nyere tid er indlånt udefra. Af disse fandtes *Johannes* allerede i K 1806–10, om end i begrænset antal (K 1806–10: 1 gang, K 1856–60 2 gange). *Carl* var også repræsenteret i forrige periode, navnet er steget lidt i hyppighed.

Derimod findes navnene *Alfred*, *Marinus*, *Magnus*, *Ejnar* og *Henry* for første gang i materialet. Disse 5 navne repræsenterer 3 vigtige grupper af indlånte navne i K 1906–10: 1. Navne indlånt fra andre europæiske lande i moderne tid (*Alfred* og *Henry*, i begge tilfælde engelske navne), 2. nordiske navne genoptaget under romantikken (*Ejnar* og *Magnus*) og 3. latinske navne mest yndede som velklingende efterled i navnekombinationer (*Marinus*). *Alfred* udgør 3,7 % af periodens samlede antal mandsnavne, *Marinus* det samme, *Magnus* 3 %, *Ejnar* 2,7 % og *Henry* 1,6 %.

I tiden mellem K 1856–60 og K 1906–10 har personnavnestoffet i området undergået så store forandringer, at det ikke mere er hensigtsmæssigt at inddele navnestoffet efter navnenes antal forekomster i de enkelte perioder, som det har været gjort for perioderne K 1656–60 til K 1856–60. I stedet er navnestoffet inddelt i to grupper: 1. Områdets gamle bondenavne. 2. Indlånte eller genoptagne navne. Denne gruppe omfatter flere underafdelinger.

Af områdets gamle bondenavne findes i denne periode:

Anders (4), *Christen* (7), *Christian* (58), *Erik* (4), *Eske* (1), *Hans* (41), *Herman* (1), *Iver* (4), *Jakob* (5), *Jens* (26), *Jeppe* (1), *Jørgen* (7), *Knud* (4), *Kresten* (1), *Lars* (1), *Laurids* (15), *Mads* (6), *Morten* (1), *Niels* (22), *Ole* (2), *Oluf* (2), *Palle* (1), *Peder* (42), *Søren* (7), *Thomas* (8).

Udeladt er *Andreas* og *Johannes*, der først findes i området fra K 1806–10, og *Antonius*, *Ib*, *Kristoffer* og *Simon*, der ikke findes i perioderne mellem T 1636 og K 1906–10. Navnene *kan* have overlevet i området, men i så fald ville de vel have været repræsenteret i nogle af de senere perioder, hvor antallet af døbte er ret stort.

Bondestandens gamle navneforråd, der til og med perioden K 1806–10 udgjorde næsten 100 % af navnestoffet, udgør i denne periode kun 47,7 % af det samlede antal mandsnavne. Dette tal skyldes endda kun nogle få populære navne som *Christian*, *Hans*, *Jens*, *Niels* etc. Fjernede man dem, ville de resterende bondenavne udgøre en meget lille procent af periodens navnestof.

Over halvdelen af de i K 1906–10 anvendte mandsnavne er således navne, der aldrig eller meget sjældent har været repræsenteret i materialet før denne periode. En del af disse navne er gamle nordiske navne, som bønderne dels kan have lært at kende gennem højskolens dyrkelse af den nordiske oldtid, dels kan have mødt hos borgerstanden, der ret tidligt i det 19. århundrede begyndte at give deres børn den romantiske digtnings foretrukne nordiske personnavne (*Axel*, *Thora* etc.). Af nordiske navne, genoptaget i det 19. århundrede, findes i K 1906–10

følgende (i parentes er anført historiske eller litterære skikkelser, der kan have bidraget til navnets popularitet):

Aage (7 gange, folkevisen om Aage og Else, Drost Aage Jonsøn i Ingemanns roman Kong Erik og de fredløse (1833)), *Arne* (2 g, Bjørnsons Arne (1858), Bjørnson hørte til højskolens faste læsning), *Carl*, *Karl* (16 g, Carl af Rise i Ingemanns Valdemar Sejr (1826)), *Ejnar*, *Ejner*, *Einar* (14 g, Ejnar Tambeskælver i Olav Tryggvesøns saga, Oehlenschlägers Hakon Jarl og Bjørnsons Bergliot), *Frede* (1 g), *Frode* (1 g, Frode i Oehlenschlägers Helge (1814), dog snarere Frode Fredegod (Saxo)), *Gunnar* (2 g, Gunnar på Hlidarende i Njals saga), *Harald* (6 g, Harald Blåtand), *Herluf* (3 g, Herluf Trolle), *Holger* (2 g, Holger Danske, folkevisen, sagnet og Ingemanns cyklus Holger Danske (1837)), *Ingvardt*, *Ingvard* (4 g), *Magnus* (17 g, Magnus den Gode [1]), *Olav* (1 g, Olav den Hellige, Olav Tryggvesøn i sagaen og i Oehlenschlägers Hakon Jarl), *Rask* (1 g), *Sigurd* (1 g, Sigurd Fafnesbane, den nordiske oldtids største helt), *Sigvald* (1 g), *Svend* (6 g, Svend Estridsøn, Svend Tveskæg), *Tage* (2 g), *Thormod* (2 g), *Thorvald* (7 g, Hauchs Thorvald Vidførle (1849)), *Vagn* (1 g, jomsvikingen Vagn Aagesen), *Viggo* (6 g, latinisering hos Saxo af Wiggi, Rolf Krakes hirdmand og hævner).

Til denne gruppe knytter sig *Aksel*, *Axel* (4 gange, Axel i Oehlenschlägers Axel og Valborg, Ingemanns navn på Absalon i digtet Valdemar den Store og hans Mænd (1824)), *Valdemar* (4 g, Valdemar d. Store, Valdemar Sejr, Danmarkshistorien og Ingemanns romaner) og måske *Otto* (6 gange, tysk kejsernavn, men populært i Danmark med Ingemanns roman Prins Otto af Danmark (1835)). Navnene er ikke af nordisk oprindelse, men udbredt i Danmark i det 19. århundrede som navn på danske middelalderhelte. Det samme gælder navnet på Danmarks første missionær, *Ansgar*. *Otto* kan dog også være indlånt fra tysk i moderne tid.

Blandt de gamle bondenavne i området fandtes nogle navne af tysk oprindelse: *Herman*, *Berthel* etc. Fra disse må udskilles navne, der i moderne tid er indlånt fra tysk. Af disse findes en del i K 1906–10,

[1] *Magnus* er jo egentlig ikke noget nordisk navn, men Karl den Stores latinske tilnavn »Stor«. Det er medtaget i denne gruppe, da det kun i Norden har udviklet sig til et selvstændigt personnavn. Magnus den Gode er den første konge af dette navn, han fik i dåben Carolus Magnus' tilnavn, fordi han var svagelig og så ud til at ville dø. Magnus den Gode slog venderne ved Lyrskov hede 1043 og blev af den grund efter tabet af Sønderjylland dyrket som forsvarer af Nordens sydgrænse i lighed med Uffe hin Spage og andre helte. Navnets popularitet i Skast herred kan skyldes Skibelundstenen, rejst af Thor Lange 1898: »Magnus, tvende Rigers Pryd, / Unde Gud din Kongesjæl / At se Nordens Grænsepæl / Atter rykket frem mod Syd«.

skønt området ikke ligger langt nord for Kongeåen og den daværende tyske grænse. Enten kender personnavne ikke til landegrænser og fjendskab, eller navnene har, når de over den danske borgerstand endelig var nået til områdets bondestand, ikke længere været følt som tyske. Vi har i K 1906–10 følgende i nyere tid indlånte tyske navne:

Adolf (1 gang), *Arnold* (4 g), *Bernhardt* (1 g, navnet fandtes også i K 1856–60), *Bertram* (1 g), *Ditlev* (1 g, navnet fandtes allerede i K 1806–10 i området), *Ejler* (2 g), *Erhardt* (2 g), *Frederik* (2 g, dette navn kan jo ikke kaldes indlånt i nyere tid, men må indgå i denne gruppe, da navnet for første gang findes i materialet i denne periode. Navnet er nu endelig, 200 år efter *Christian*, nået ud til områdets bondebefolkning, hvilket dels kan skyldes kontakten med andre landsdele og andre stænder, dels Frederik VII's, Frederik Folkekærs, popularitet), *Gerhardt* (1 g), *Gothfred/Gotfred* (2 g, navnet kan dog også af navngiverne være opfattet som det nordiske Gudfred, konge hos Saxo, der byggede den ældste del af Dannevirke), *Hartvig* (1 g, almindeligt navn i Sønderjylland, antagelig indkommet sydfra til området), *Henrik* (1 g, navnet fandtes 1 gang i K 1756–60), *Johan* (2 g, se p. 22 og 67), *Karsten* (1 g), *Otto* (6 g, se ovenfor), *Rudolph/Rudolf* (2 g), *Sigfred* (2 g, Sîfrit i Nibelungenlied og Siegfried i Wagners operaer), *Vagner/Wagner* (3 g), *Verner* (1 g) og *Vilhelm* (3 g).

Ingen navne af tysk oprindelse er dog særlig hyppige i området. Hyppigst er *Otto*, der forekommer 6 gange.

Oprindelig frisiske navne er *Boje* (1 g) og muligvis *Kaj* (1 g) [1]. *Kaj* fandtes allerede i forrige periode 1 gang.

Fra sønderjysk er indlånt navnene *Broder*, *Villads* og som nævnt det oprindelig tyske *Hartvig*. Disse 3 navne er antagelig de eneste af de i K 1906–10 i området indkomne nye navne, der er direkte lån fra navnenes hjemsted, og ikke er indkommet over den danske borgerstand. (Om den tvivlsomme forekomst af *Villads* i T 1636 se p. 24).

For første gang har vi nu også i materialet en del engelske personnavne:

Alfred (21 g), *Arthur* (2 g), *Charles* (1 g, dog skjuler der sig muligvis i områdets mange *Carl*'er et oprindeligt *Charles*, således omdannedes navnet jo på dansk), *Elvin* (1 g), *Henry* (9 g), *John* (1 g), *Leonel* (1 g, engelsk *Lionel* med forleddet omdannet efter Leo), *Richard/Rikard* (4 g), *Villiam* (2 g).

Endelig *Oskar* (4 g) indirekte indkommet fra engelsk. Ifølge

[1] At *Kaj* i området har været sat i forbindelse med adelsmanden *Kaj Lykke* (se p. 69), viser sig ved, at barnet *Kaj* i K 1906–10 som mellemnavn er døbt Lykke.

Ossians udgiver Macpherson et gammelt keltisk navn, men i virkeligheden en engelsk form af Ansgar, oldnord. Ásgeirr [1]. I Danmark er navnet sikkert indkommet fra svensk, hvor navnet brugtes som kongenavn. Af engelske navne er kun *Alfred* og *Henry* hyppige, men de hører til gengæld til periodens hyppigste navne. Navnene har en ret kort glansperiode, i næste periode er de næsten forsvundet (*Alfred* findes 1 gang i K 1956–60 og *Henry* 2 gange).

Også en del latinske navne har vundet indpas i området, mest som velklingende efterled i navnekombinationer, men også som første eller eneste fornavn:

Amandus (1 g), *Anton* (2 g), *Antonius* (1 g), *Emil* (4 g), *Leo* (2 g), *Marensius* (1 g), *Marianus* (1 g), *Marinus* (21 g), *Marius* (4 g), *Martin* (3 g), *Martinus* (4 g) og *Viktor* (1 g). Navnet findes som første navn i *Viktor Emanuel* (italiensk kongenavn). Hyppigst er *Marinus* (21 gange).

Et enkelt italiensk navn har vundet indpas i området: *Carlo/Karlo* (4 g), skrevet med godt, dansk K i 2 af eksemplerne.

Græske er navnene *Sofus* (3 g), *Theodor* (5 g) og *Georg* (3 g).

Af bibelske navne findes *Elias* (2 g), *Emanuel* (1 g), *Esra* (1 g), *Jochum* (1 g, *Jochum* er den eftermiddelalderlige form af bibelens *Joachim*. Navnet fandtes 3 gange i K 1856–60).

Endelig har vi ligesom i forrige periode nogle eksempler på oprindeligt efternavn brugt som fornavn: *Bartholin*, *Ellung*, *Levien* og *Lyhne* (alle 1 gang). *Bartholin* fandtes også brugt som fornavn i K 1856–60, de øvrige findes kun i K 1906–10. Navnet *Levien* findes hverken hos Steenstrup eller Hornby opført som fornavn, men foruden eksemplet på *Levien* som navn på et barn, findes navnet som fornavn på en barnefader i K 1906–10. (Efternavnene *Levinsen* og *Levinsohn* (tysk) tyder også på, at navnet på et vist tidspunkt har været anvendt som fornavn).

Bondestandens navneforråd udgør i denne periode et broget syn. Men mange af de fremmede navne har i virkeligheden ikke spillet så stor en rolle, da de har været anvendt som andet fornavn i kombination med et godt, dansk bondenavn, som navnebæreren aldrig behøvede at skamme sig over, dersom han – i modsætning til sine forældre – ikke fandt det ønskeligt at gå gennem livet med navne som *Kristian Vagner* eller *Niels Charles*.

---

[1] Skotten Macpherson udgav 1760 »Fragments of Poetry translated from the Gaelic and Erse Languages«, der efter hans udsagn skulle være forfattet af den gamle, gaeliske barde Ossian.

2. Kvindenavne

Periodens almindeligste kvindenavne ordnet efter hyppighed:

K 1906–10		K 1856–60	
Marie	61	Marie	81
Kirstine	36	Ane	53
Anna	31	Kirstine	37
Karen	20	Mette	25
Johanne	19	Cathrine	18
Christine	18	Johanne, Karen	17
Margrethe, Kathrine	15	Maren	15
Nielsine, Alma	10	Christine	14
Agnes, Ane, Dagny, Hansine	9	Dorthea, Else, Kirsten	9
		Margrethe	7

Også indenfor kvindenavnene er der sket store forandringer siden K 1856–60. *Marie* er endnu det almindeligste kvindenavn, men stadig almindeligst som andet fornavn. Navnet er gået ret betydeligt tilbage, fra 20% til 10,9%. Næsthyppigste navn er *Kirstine*, men også dette navn er gået tilbage i antal. Som *Marie* bruges det fortrinsvis som andet fornavn. *Ane*, der i denne form var næsten enerådende i K 1856–60 (*Anne* fandtes 1 gang, *Anna* slet ikke), er gået tilbage fra 13,2% til 1,6%. Den yndede form er nu *Anna*, der udgør 5,4% af periodens kvindenavne og er det tredjehyppigste navn i området. Navnet er hyppigst som første eller eneste fornavn, sjældent som andet fornavn. Af forrige periodes hyppigste kvindenavne er *Mette*, *Maren*, *Dorthea*, *Else* og *Kirsten* udgået af listen i denne periode. *Mette* og *Maren* er begge gået ret betydeligt tilbage, *Mette* fra 6,2% til 1,1%, *Maren* fra 3,7% til 3 eksempler (under 1%). *Dorthea*, *Kirsten* og *Else* er gået lidt tilbage i hyppighed. Alle disse 5 kvindenavne har lige siden T 1636 hørt til områdets mest yndede kvindenavne, der kun i meget få perioder har manglet på listen over de almindeligste navne. Derimod findes de gamle bondenavne *Cathrine*, *Johanne*, *Karen*, *Christine* og *Margrethe* stadig blandt de hyppigste navne. De er dog alle med undtagelse af *Margrethe* faldet i hyppighed. Nye blandt periodens hyppigste navne er *Nielsine*, *Alma*, *Agnes*, *Dagny* og *Hansine*. Af disse hører *Nielsine* og *Hansine* til -ine-afledningerne, der i denne periode er hyppigere end

nogensinde. *Dagny* hører til gruppen af nordiske navne genoptaget under romantikken (se p. 81 ff.). *Alma* er et latinsk navn, hvorimod *Agnes* er et middelalderligt helgenindenavn, genoptaget i det 19. århundrede.

Af bondestandens gamle kvindenavne findes i K 1906–10:

Abelone (1 gang), *Ane* (9 g), *Anna* (31 g), *Anne* (5 g), *Birgitte* (1 g), *Birtha* (1 g), *Bodil* (2 g), *Christine/Kristine* (18 g), *Dortha* (1 g), *Dorthea* (5 g), *Ellen* (2 g), *Else* (7 g), *Esther/Ester* (5 g), *Ingeborg* (5 g), *Inger* (3 g), *Johanne* (19 g), *Karen* (20 g), *Kathrine/Katrine* (15 g), *Kirsten* (7 g), *Kirstine* (36 g), *Magdalene* (2 g), *Maren* (3 g), *Margrethe/Margrete* (15 g), *Maria* (6 g), *Marie* (61 g), *Mette* (6 g) og *Sophie/Sofie* (3 g).

Udeladt er de nyere omdannelser af *Bodil*, *Bodilfine* og *Bothilde*, *Eline*, der ikke findes i perioderne mellem T 1636 og K 1856–60, *Kristiane*, der først findes i materialet fra K 1756–60, og *Valborg*, der ikke findes mellem T 1636 og K 1906–10 (T 1636: *Woldborg*).

De gamle bondenavne udgør nu kun 50,8% af periodens samlede antal kvindenavne. Tallet er altså lidt højere end for mandsnavnenes vedkommende (47,7%). Ligesom der skyldes tallet nogle enkelte navnes høje frekvens, *Marie*, *Anna*, *Christine*, *Kirstine*, *Margrethe* etc. I virkeligheden tegner billedet sig ret mørkt for de gamle bondenavne. Mange af dem har kun været benyttet til opkaldelse, tit som andet fornavn, og har af den almindelige befolkning været betragtet som håbløst forældede navne.

Af nordiske kvindenavne, genoptaget under romantikken, findes følgende (om indlåningsveje se p. 81 ff., i parentes er tilføjet historiske eller litterære skikkelser, der kan have bevirket navnets udbredelse):

Asta (3 gange, kortform af *Astrid*), *Astrid* (3 g), *Bothilde* (1 g, et forsøg på at føre det i området almindelige bondenavn *Bodil* tilbage til den gamle nordiske form, hvori Erik Ejegods dronning bar navnet. Hos Saxo kaldes hun *Botilda*), *Dagny* (9 g, dette navn er det hyppigste af de gamle nordiske navne i K 1906–10; det er ikke navnet på nogen berømt heltinde, men symbolikken i ordet er jo smuk og letfattelig), *Gudrun* (5 g, *Gudrun* i Oehlenschlägers Kjartan og Gudrun, sagaheltinden Gudrun), *Helga* (3 g, Helga den Fagre i Gunløg Ormstunges saga), *Herdis* (1 g), *Inga* (1 g), *Ingrid* (4 g), *Nanna* (2 g, Nanna i Ewalds Balders Død og Oehlenschlägers Baldur hin Gode), *Ragna* (1 g), *Rigmor* (1 g, Rigmor i Ingemanns roman Valdemar Sejr (1826), folkevisen), *Signe* (4 gange, sagnet om Hagbart og Signe hos Saxo, Suhms fortælling og Oehlenschlägers tragedie). Navnet *Jensine* er en enkelt

gang uetymologisk søgt henført til dette smukke nordiske navn, ved at man har stavet sidsteleddet med g: *Jensigne*. Peter Jørgensen har eksempel på *Hansigne* fra Brede sogn 1921–45 (Fornavne i Brede sogn gennem 100 år. Sprog og Kultur 18 p. 35ff.). *Sigrid* (5 g, Sigrid i Saxos fortælling om Øder og Sigrid og i Suhms fortælling med emne herfra), *Thora* (3 g, Baggesens Thora af Havsgaard, Thora i Oehlenschlägers Hakon Jarl), *Thyra/Tyra* (3 g, Thyre Dannebod) og *Valborg* (1 g, Oehlenschlägers Axel og Valborg).

Usikkert er *Magny* (2 g). Navnet er ikke et gammelt nordisk ord, men antagelig et forsøg på at danne en hunkønsform til det populære mandsnavn *Magnus* i analogi med det nordiske kvindenavn *Dagny*.

Til denne gruppe slutter sig, som det også var tilfældet for mandsnavnenes vedkommende, en del navne af udansk oprindelse, der var populære i landet i middelalderen og er genoptaget i det 19. århundrede:

Agnes (9 gange, dronningenavn, Ibsens Brand), *Agnete* (1 g, folkevisens form af Agnes, Agnete i Elverhøj), *Clara/Klara* (7 g, helgenindenavn), *Cæcilia/Cecilia* (2 g, helgenindenavn), *Cecilie* (2 g), *Dagmar* (6 g, omdannelse af bøhmisk Dragomir, indkommet i Danmark med Valdemar Sejrs dronning, først populært efter Ingemanns roman Valdemar Sejr (1826)), *Elisabeth* (2 g, helgenindenavn), *Elise* (1 g, kortform af *Elisabeth*), *Helene* (3 g) og kortformerne heraf *Eline* (3 g) og *Elna* (5 g), *Juditte* (1 g, helgenindenavnet Judith), *Katharina* (1 g), *Mariane* (2 g) og *Martha* (3 g).

Af disse navne hører kun *Agnes* med til områdets populæreste kvindenavne. Antagelig skylder *Margrethe*, der jo fandtes i området som gammelt bondenavn lige fra T 1636 (*Mergrette*), dronningenavnet *Margrethe* sit opsving i denne periode. Dronning Margrethe var jo en af de centrale skikkelser i romantikkens dyrkelse af den danske middelalder (Ingemanns versroman Dronning Margrethe (1836)). Hun stod efter nederlaget i 1864 som symbol på Nordens enhed og storhed, skønt hendes skandinavisme jo var af en lidt speciel art. På en vis måde hører navnet altså også hjemme i gruppen af danske middelaldernavne af fremmed oprindelse, der genoptages under romantikken.

Foruden de gamle (for en stor del fællesnordiske) personnavne, der blev genoptaget under romantikken, består det danske bidrag til områdets forråd af kvindenavne af en del -ine-navne og andre afledninger af mandsnavne samt nogle få kortformer af tvivlsom dansk udvikling.

K 1906–10 er mandsnavneafledningernes glansperiode i området. Der findes følgende navne af såvel hjemlig som fremmed oprindelse:

Abelline (1 g), *Andrea* (7 g), *Augusta* (1 g), *Bastiane* (1 g), *Benedikte* (1 g). *Clauda* (1 g), *Ebba* (1 g), *Emilia* (1 g), *Emilie* (1 g), *Florentine* (1 g, til mandsnavnet *Florentinus*), *Frederikke* (2 g), *Hansine* (9 g), *Henriette* (1 g), *Jakobine* (1 g), *Jensine/Jensigne* (6 g), *Julia* (1 g), *Juliane* (1 g), *Julie* (2 g), *Jørgine* (1 g), *Karla* (1 g), *Karoline* (3 g), *Kjeldine* (1 g), *Klaudine* (1 g), *Laura* (3 g), *Laurense* (1 g), *Laurette* (2 g), *Laurine* (1 g), *Louise* (1 g), *Madssine* (2 g), *Martine* (1 g), *Mikoline* (1 g), *Nicoline/Nikoline* (2 g), *Nielsine* (10 g), *Oline* (2 g), *Olivia* (2 g), *Pauline* (1 g), *Petra* (7 g), *Petrea* (3 g), *Severine* (1 g), *Sørine* (3 g), *Theodora* (1 g) og *Vilhelmine* (3 g). Endelig findes *Sine* 1 gang, kortform til navne som Hansine, Jensine etc.

De fleste -ine-afledninger er af hjemlig oprindelse, hvorimod mange af de øvrige afledninger er indlånt i ovenstående form.

Endelsen *-ine* er nu også taget i brug til andre formål end at danne kvindenavne af mandsnavne. Således kan eksisterende kvindenavne ved den omdannes til mere »moderne« navne. Af det gamle bondenavn *Bodil* dannes *Bodilfine* (1 g), af *Ane* dannes *Anine* (1 g) og af *Anna* eller *Anne Anninne* (1 g). Ligesom i K 1856–60 findes et eksempel afledt ikke af et mandsnavn, men af et efternavn: *Lautruptine* (1 g).

Kortformer antagelig udviklede på dansk grund er:

Elinor (1 g, til *Eleonora*), *Jonna* (1 g, af *Johanne*), *Magda* (2 g, af *Magdalene*, kan dog også være indlånt fra tysk), *Magny* (2 g, se ovenfor), *Meta* (5 g, af Mette), *Ninna/Nina* (2 g, kælenavn til Anna), *Nora* (1 g, af *Eleonora*).

Et navn af helt hjemlig oprindelse er *Dusine* (1 g), der antyder, at navnebærersken er den 12. i rækken af børn (om navne af lignende art se Hornby p. 52 ff.).

Af tyske navne findes i K 1906–10:

Amalia (1 g), *Amalie* (2 g, *Amalia* fandtes i området fra K 1806–10, men kun en enkelt gang i hver periode, *Amalie* findes for første gang i materialet i denne periode), *Bertha* (1 g), *Elfrida* (2 g), *Hedvig* (1 g, allerede i K 1706–10 fandtes et eksempel på *Hedvig* i området, præstedatteren *Sophia Hedevig*), *Mathilde* (3 g, dette tyske navn er som nævnt i Danmark indkommet med Christian VII's engelske dronning Caroline Mathilde), *Minna* (2 g, kortform af *Vilhelmina*), *Otilia* (1 g) og *Ottilie* (1 g).

Engelsk eller tysk er *Emma* (3 g).

Endvidere er en del af mandsnavneafledningerne af tysk oprindelse.

Også blandt kvindenavnene findes der i denne periode engelske navne:

Benny (2 g, kortform af *Benedikte* etc.), *Betty* (2 g, af *Elizabeth*), *Emmy* (1 g, af *Emma*), *Elly* (2 g, af *Elizabeth*), *Erna* (1 g, af *Ernestine*), *Henny* (1 g, af *Henriette*), *Jenny* (5 g, af *Jennifer*, *Joanna* etc.), *Mary* (5 g) og *Nelly* (1 g, af Elizabeth).

Som man ser, er det med undtagelse af *Mary* (og *Emma*) kortformer og kælenavne, der indlånes fra engelsk. Nævnes skal endvidere *Viola* og *Selma*. *Selma* er ligesom *Oskar* et navn fra Ossian (se p. 83 f.), *Viola* er et oprindelig latinsk kvindenavn, indkommet i Danmark over England, da navnet vandt udbredelse gennem fru Heibergs yndlingsrolle, Viola i Shakespeare's »Twelfth Night«.

Gruppen af latinske navne er ikke så stor som for mandsnavnenes vedkommende. Det er altså en mode, der ikke vinder udbredelse indenfor kvindenavnene. Der findes kun 4 latinske kvindenavne i K 1906–10: *Alma* (10 g), *Kamilla* (2 g), *Nathalie* (1 g) og *Viola* (1 g). Af disse er kun *Alma* almindeligt, navnet er antagelig blevet populært i Danmark efter Paludan-Müllers romanheltinde Alma Stjerne i Adam Homo (1842–49).

Endelig har vi for første gang i materialet et russisk navn: *Olga* (4 g). Muligvis er det den russiske litteratur, der nu kan spores i dansk navngivning (den første oversættelse af Turgenjev kom på dansk i 1862). Navnet kan også være indkommet gennem kongehuset (Christian IX's svigerdatter dronning Olga af Grækenland).

Endelig har vi fransk *Margurita* (1 g) og det bibelske navn *Sara*. Det findes 3 gange, kun i Fåborg sogn.

d. Flere fornavne

2 eller flere fornavne har i K 1906–10 40,9% af drengene og 65,7% af kvinderne. I forrige periode var tallene 39,9% af drengene og 65,5% af pigerne. Skikken er altså ikke gået nævneværdigt frem i de forløbne 50 år. Der findes i K 1906–10 følgende navnekombinationer:

Aage Alfred, Aage Christian, Aage Ejnar Palle
Alfred Karl, Alfred Kristian (3 gange), Alfred Marius, Alfred Nikolaj, Alfred Peder, Alfred Theodor
Andreas Georg, Andreas Sofus
Anton Marius
Arne Theodor
Arnold Ditlev, Arnold Ejnar, Arnold Erhardt, Arnold Sigfred
Arthur Gunnar
Axel Elias, Axel Emil
Boje Peder Henry

Christian Carl, Christian Hartvig Marinus, Christian Laurids (2), Christian Marinus, Christian Peder, Christian Wagner
Ejnar Andreas, Ejnar Christian (2), Ejnar Leo, Ejnar Marinus, Einar Thorvald, Ejnar Viggo
Ellung Andreas
Erik Peder, Erik Rudolph
Esra Magnus
Frederik Vilhelm
Frode Georg
Hans Alfred, Hans Bernhardt, Hans Carl, Hans Carlo, Hans Christian/Kristian (4), Hans Christian Carl, Hans Christian Laurids, Hans Elias Marinus, Hans Emil, Hans Henry, Hans Jakob, Hans Laurids, Hans Marinus (3), Hans Peder, Hans Peter (4), Hans Thomas, Hans Thorvald
Harald Emil, Harald Rikard
Henrik Marinus
Henry Einar, Henry Leonel, Henry Marinus
Ingvard Emil, Ingvardt Peder
Jakob Peder (2)
Jens Adolf, Jens Bendix, Jens Christian/Kristian (9), Jens Christian Ejler, Jens Jørgen (2), Jens Knud, Jens Marinus, Jens Peder (4)
Johannes Gotfred
John Nikolaj
Jørgen Kristian, Jørgen Peder, Jørgen Richard
Karl Johannes (2), Karl Magnus (2), Karl Marinus (2), Karl Peter, Karl Viggo
Karlo Kristian
Karsten Marinus
Knud Alfred, Knud Peder
Kresten Theodor
Kristen Andreas
Kristian Herman
Lars Harald
Laurids Kristian, Laurids Kristian Arthur, Laurids Peder, Laurids Theodor
Lyhne Henry
Mads Christian (3), Mads Jakob
Magnus Kristoffer
Marinus Christian
Marius Georg
Martin Verner
Martinus Laurids
Niels Charles, Niels Christian/Kristian (4), Niels Erhard, Niels Erik, Niels Iver, Niels Magnus, Niels Marinus, Niels Peder (4), Niels Sigurd
Ole Marinus
Oluf Karl Christian
Oskar Jens Peder, Oskar Thorvald
Otto Gunnar Villiam
Peder Antonius, Peder Kristian (2), Peder Magnus, Peder Marinus, Peder Martinus, Peder Thomas (2)
Rikard Bertram

Sigvald Kristian
Sofus Marinus
Svend Aage (3), Svend Alfred, Svend Christian
Søren Christian/Kristian (3)
Tage Henry
Terkel Thormod
Theodor Marianus
Thomas Kristian (2)
Thorvald Johan Peter, Thorvald Peder
Vagner Kristian
Valdemar Harald (2)
Viggo Alfred, Viggo Amandus
Viktor Emanuel
Vilhelm Karl Rudolf

Agnes Abelline, Agnes Helene, Agnes Helene Emilie, Agnes Johanne, Agnes Margrethe, Agnes Olga
Alma Gudrun, Alma Kristine (3), Alma Marie, Alma Mary, Alma Otilia
Andrea Marie
Ane Bodil Marie, Ane Dorthea Marie, Ane Johanne, Ane Marie (3), Ane Marie Severine, Ane Sørine
Anna Abelone, Anna Gudrun, Anna Johanne Marie, Anna Kamilla, Anna Kathrine (3), Anna Kirstine (2), Anna Margrethe, Anna Margrethe Jensine, Anna Marie (7), Anna Mary, Anna Mikoline, Anna Ottilie, Anna Petræa
Anne Hansine, Anne Kathrine, Anne Petra
Asta Jakobine Mette Jensine, Asta Karoline, Asta Margrethe
Astrid Nathalie
Betty Kirstine Jensine, Betty Margrethe
Bertha Karoline
Birgitte Kirstine
Bodil Margrethe
Bothilde Kathrine
Christine Anninne, Christine Marie
Cæcilia Marie Madsine
Dagmar Johanne, Dagmar Marie, Dagmar Vilhelmine Kirstine
Dagny Alma, Dagny Kathrine Kristine Marie Margrethe, Dagny Tyra
Dorthea Cecilia, Dorthea Mariane
Ebba Gudrun
Eline Kjeldine
Elinor Kirsten
Ellen Ester
Elly Olivia Kirstine
Elna Christine, Elna Marie, Elna Sofie
Else Cecilie, Else Johanne, Else Kristine, Else Marie, Else Marie Klaudine
Emma Amalia, Emma Kirstine, Emma Marie
Erna Anna Maria
Ester Kathrine Marie, Ester Kirstine Marie, Ester Thora
Gerda Agnete

Hansine Kamilla, Hansine Kathrine, Hansine Marie, Hansine Petræa
Helga Amalie, Helga Kirsten Marie, Helga Olivia
Henny Kirstine
Inga Karen
Ingeborg Hedvig Kristine, Ingeborg Kamilla
Inger Marie Sørine Christine
Ingrid Margrethe, Ingrid Margurita
Jenny Andrea, Jenny Eline (2), Jenny Kirstine, Jenny Margrethe
Johanne Hansine, Johanne Karoline, Johanne Kathrine, Johanne Kirstine, Johanne Sofie
Juliane Nielsine
Julie Marie
Jørgine Elisabeth
Karen Andrea, Karen Julie, Karen Kirstine (2), Karen Kirstine Marie, Karen Marie (4), Karen Marie Nielsine, Karen Meta, Karen Nielsine
Kathrine Marie
Kirsten Marie (3)
Kirstine Dorthea, Kirstine Marie (3)
Klara Dagny, Klara Jonna, Klara Kirstine, Klara Nielsine, Klara Petræa
Kristiane Frederikke
Kristine Marie
Laura Astrid, Laura Marie
Laurette Hansine, Laurette Vilhelmine Kirstine
Louise Johanne
Magda Marie, Magda Sophie
Magny Juditte
Maren Bastiane, Maren Jensine, Maren Kathrine, Maren Nikoline
Margrethe Karla, Margrethe Laurine, Margrethe Lautruptine
Maria Katharina
Marie Andrea (2), Marie Cæcilie, Marie Frederikke, Marie Gudrun, Marie Kirstine (2), Marie Madssine Kirstine, Marie Margrethe
Martha Johanne, Martha Sigrid
Mary Kathrine, Mary Klauda
Mathilde Dorthea
Meta Bodilfine, Meta Kirstine, Meta Marie Elise
Mette Augusta, Mette Hansine, Mette Kathrine (2), Mette Kirstine (4)
Minna Andrea
Nelly Ingrid
Nicoline Florentine
Nielsine Christine, Nielsine Kirstine (2), Nielsine Marie
Nina Kristine
Olga Anine, Olga Oline, Olga Valborg
Oline Dorthea
Petra Ingeborg
Petrea Laurense
Sara Maria
Signe Kristiane, Signe Maren Kirstine, Signe Mathilde, Signe Nielsine
Sigrid Elfrida, Sigrid Marie

Sørine Jensine
Thora Amalie, Thora Kamilla
Thyra Henriette, Thyra Marie Karen
Vilhelmine Alfrida
Viola Mathilde

Som man ser, er det i K 1906–10 helt andre navnekombinationer, der gør sig gældende end i K 1856–60. Den hyppigste kombination i forrige periode: Et gammelt bondenavn + et mere ufolkeligt navn findes endnu, men for de fleste sammensætningers vedkommende er begge led nyindlånte navne (*Henry Einar*, *Alma Gudrun* etc.). Mest yndede er sammensætningerne *Jens Christian/Kristian* (9 gange) og *Anna Marie* (7 gange).

Mens 2 fornavne endnu i forrige periode var næsten enerådende i afsnittet »Flere fornavne« (i K 1856–60 havde 2 mænd og 16 kvinder 3 fornavne, og 2 kvinder 4 fornavne), har i K 1906–10 ikke mindre end 13 mænd og 22 kvinder 3 fornavne. 4 fornavne har 2 kvinder, *Asta Jakobine Mette Hansine* og *Inger Marie Sørine Christine*. 5 fornavne har *Dagny Kathrine Kristine Marie Margrethe*.

Ligesom i forrige periode synes visse sammensætninger at være særegne for enkelte sogne. Således findes sammensætninger med *Jenny* som første fornavn kun i Næsbjerg og Øse sogne, men i ret stort antal (5 g). Sammensætningen *Valdemar Harald*, der findes 2 gange, dog ikke i samme sogn, er antagelig opkaldelse efter kongehuset, der netop på denne tid anvendte de 2 mandsnavne.

Periode VIII. K 1956-60

a. Kilde

Der er i perioden 1956–60 i de 5 sogne Næsbjerg, Øse, Årre, Fåborg og Grimstrup døbt 680 personer, 344 mænd og 336 kvinder, med ialt 895 navne, 447 mandsnavne og 448 kvindenavne, fordelt på 251 forskellige personnavne, 117 mandsnavne og 134 kvindenavne. Det er en nedgang på 17 døbte fra forrige periode. Men endnu større er nedgangen i det samlede antal navne: K 1906–10 1.137, K 1956–60 895. Nedgangen i antallet af døbte skyldes dels, at folk i vore dage får færre børn, dels, at vi befinder os i et rent landbrugsområde, hvor afvandringen fra landbruget er begyndt at sætte sine spor i befolkningstallet. At antallet af navne er gået så stærkt tilbage, skyldes, at de fleste børn nu kun døbes med ét fornavn i modsætning til de 2 foregående perioders navnepragt.

b. Opstilling af navnestoffet

Aage, Åge	4	
Aksel	1	
Alex	1	
Alf	1	
Alfred	1	
Anders	5	1,1 %
Andreas	1	
Anton	1	
Arild	1	
Arne	8	1,8
Bendix	2	
Benny	4	
Bent	12	2,7
Bertram	1	
Bjarne	4	
Bo	1	
Bruno	1	
Børge	3	
Cai, Kaj	4	
Carl, Karl	5	1,1
Carsten, Karsten	8	1,8
Christen	2	
Christian, Kristian	28	6,3
Clemen	1	
Ebbe	1	
Ejnar	1	
Eli	1	
Elmer	1	
Enghardt	1	
Erik	18	4,0
Erling	1	
Ernst	1	
Eyvin, Eyvind	3	
Finn	7	1,6
Flemming	6	1,3
Frank	2	
Freddy	4	
Frederik	1	
Georg	1	
Gert	5	1,1
Gunner	1	
Hans	17	3,8
Harald	1	
Hardy	2	
Hein	1	
Heinrich	1	
Helge	3	
Henning	10	2,2 %
Henrik	2	
Henry	2	
Herluf	1	
Ivan	4	
Iver	2	
Jacob	1	
Jan	6	1,3
Jens	23	5,2
Jes	1	
Jesper	1	
Johan	1	
Johannes	3	
John	3	
Johnny	1	
Jørgen	15	3,4
Jørn	5	1,1
Karlo	1	
Kenneth	2	
Kim	4	
Kjeld	5	1,1
Knud	10	2,2
Kurt	5	1,1
Lars	8	1,8
Laurids	1	
Leif	10	2,2
Mads	1	
Marinus	1	
Marius	1	
Martin	1	
Mogens	2	
Morten	1	
Niels	16	3,6
Olav	2	
Ole	11	2,5
Ove	5	1,1
Peder	7	1,6
Per	5	1,1
Peter	12	2,7
Poul, Povl	8	1,8
Preben	9	2,0
Rasmus	1	
René	1	
Robert	2	
Rudy	1	

Sigurd	2	
Steffen	2	
Steen	3	
Svend	3	
Svenning	1	
Søren	7	1,6 %
Tage	1	
Thomas	4	
Thorkild	1	
Thorvald	1	
Thøger	1	
Tjelle	1	
Tommy	1	
Tonny	1	
Torben	5	1,1 %
Uffe	1	
Ulrik	1	
Uve	1	
Vagn	2	
Verner	6	1,3
Viggo	3	
Vilfred	1	
William	2	
Villy	2	

Åse, Aase	4	
Agnes	1	
Agnete	1	
Alice, Alise	6	1,3
Alse	1	
Andrea	1	
Anita	3	
Anna	15	3,4
Anne	10	2,2
Annegrethe	1	
Annette, Anette	7	1,6
Anny, Anni	3	
Asta	1	
Astrid	2	
Barbara	1	
Bente	10	2,2
Betty	1	
Birgit	11	2,5
Birgitte	10	2,2
Birthe, Birte	10	2,2
Bodil	7	1,6
Britta	5	1,1
Connie, Conny	5	1,1
Dagmar	1	
Ditte	2	
Doris	3	
Dorthea	1	
Elin	2	
Elisabeth	6	1,3
Ellen	1	
Elna	1	
Else	11	2,5
Elsebeth	1	
Elva	1	
Erna	2	
Esther	3	
Eva	4	
Evy	1	
Gerda	1	
Gitte	3	
Grethe, Grete	9	2,0
Gunder	1	
Gunhild	1	
Gurli	5	1,1
Hanna	1	
Hanne	9	2,0
Hanny	1	
Hedvig	1	
Helle	5	1,1
Henny	1	
Herdis	1	
Ina	1	
Inga	2	
Inge	8	1,8
Ingeborg	2	
Ingelise	4	
Inger	3	
Irena	1	
Irene	9	2,0
Irma	1	
Jenny	1	
Jette	6	1,3
Johanne	3	
Jonna	7	1,6
Jytte	8	1,8
Kaja	1	
Kamilla	1	
Karen	10	2,2

Karin	2		Nielsine	1	
Kathrine	2		Noomi	1	
Ketty	2		Oline	2	
Kirsten	11	2,5 %	Petra	1	
Kirstin	1		Petrea	1	
Kirstine	9	2,0	Pia	1	
Krista	2		Ragna	1	
Kristiane	3		Rita	5	1,1 %
Laila	2		Rosa	1	
Lena	2		Rut, Ruth	2	
Lene	4		Sally	1	
Lilian, Lillian	3		Sigrid	1	
Linda	1		Sofie	2	
Lis, Liz	4		Solveig, Solvei	2	
Lisbeth	4		Sonja	3	
Lise	8	1,8	Susanne	3	
Lissi	3		Sørine	1	
Liva	1		Thea	1	
Lona	5	1,1	Tove	5	
Maja	1		Ulla	2	
Maren	1		Ulle	1	
Margit	3		Valborg	1	
Margrethe	3		Vera	2	
Marian	1		Vibeke	2	
Marianne	6	1,3	Vibekka	1	
Marie	29	6,5	Vicki	1	
Martha	2		Vinni	2	
Mary	1		Viola	2	
Mette	4		Vita	1	
Michelly	1		Vivi	1	
Mona	7	1,6	Vivian	1	
Nancy	1		Yrsa	2	
Nanna	1		Yvonne	1	

c. Beskrivelse af navnestoffet

1. Mandsnavne

(Tabel over periodens almindeligste mandsnavne ordnet efter hyppighed øverst på næste side).

Christian er stadig det hyppigste navn i området, men er gået tilbage fra 10,2 % i forrige periode til 6,3 % i denne. Navnet bruges endnu mest som andet fornavn (19 gange ud af de 28 gange, det forekommer). *Peder*, der i K 1906–10 var det næsthyppigste fornavn, er faldet fra 7,4 % til 1,6 % og findes ikke mere på listen over de hyppigste navne. Det stigende samkvem med omverdenen har fået folk til at

K 1956–60		K 1906–10	
Christian	28	Christian	58
Jens	23	Peder	42
Erik	18	Hans	41
Hans	17	Jens	26
Niels	16	Niels	22
Jørgen	15	Alfred, Marinus	21
Peter, Bent	12	Magnus	17
Ole	11	Carl	16
Henning, Knud, Leif	10	Laurids	15
Preben	9	Ejnar	14
		Henry	9
		Johannes, Thomas	8

betragte navnet som bondsk, og den eneste antagelige form af navnet er nu den rigsdanske (oprindelig tyske) form Peter. Dette navn fandtes første gang i området i K 1806–10, men har aldrig været populært (højeste frekvens 1,8% i K 1856–60). Nu udgør Peter 2,7% af periodens samlede antal mandsnavne. Udtalen af begge navne har i nyere tid antagelig været ens i området [*pe'də*], hvad der har lettet Peters fremtrængen. Det findes ligesom Peder fortrinsvis som andet fornavn. En række navne fra forrige periode findes nu ikke mere på listen over de hyppigste navne. Således er modenavnene *Alfred, Marinus, Magnus, Carl, Ejnar, Henry* og *Johannes* igen forsvundet fra listen. *Alfred* og *Marinus* er gået tilbage fra 3,7% til 1 eksempel, *Magnus* findes overhovedet ikke i navneforrådet i K 1956–60, *Carl* er gået betydeligt tilbage, *Ejnar* findes kun 1 gang, *Henry* er gået tilbage fra 1,6% til 2 eksempler og *Johannes* fra 1,4% til 3 belæg. Også det gamle bondenavn *Laurids*, der i K 1906–10 kulminerede i popularitet i området, er gået stærkt tilbage (K 1906–10 2,6%, K 1956–60 1 belæg). *Thomas* er ligeledes forsvundet fra listen over de populæreste navne (4 eksempler). Derimod findes de gamle bondenavne *Hans, Jens* og *Niels* endnu i denne periode blandt de almindeligste navne. *Hans* er gået tilbage fra 7,2% til 3,8% og er blevet distanceret af både *Jens*, der nu er periodens næsthyppigste mandsnavn, og *Erik*. Også *Niels* er gået tilbage. *Jens* er steget lidt i hyppighed, navnets popularitet skyldes antagelig indflydelse fra andre områder, muligvis Nordjylland, hvor navnet *Jens* altid har været den herskende form af middelalderens *Johannes* (se p. 21 og 40). Af forrige periodes almindeligste mandsnavne genfindes altså kun *Christian, Hans, Jens* og *Niels* på listen over de almindeligste navne i denne periode.

Nye på listen i K 1956–60 er *Erik*, *Jørgen*, *Peter*, *Bent*, *Ole*, *Henning*, *Knud*, *Leif* og *Preben*. Om *Peter* se ovenfor. *Erik* har aldrig før været populært i materialet. Det fandtes i T 1636 5 gange (altså under 1 %), men derefter først igen i K 1806–10 (1 gang). Da navnet imidlertid op gennem tiden har været indført i kirkebøgerne som fornavn eller i efternavn hos børnefædre, er der ingen tvivl om, at det har overlevet i områdets navnestof. Den store popularitet, navnet i denne periode har opnået, skyldes sikkert indflydelse udefra, da navnet i nutiden er almindeligt over hele landet. *Jørgens* popularitet i området har været stærkt svingende op gennem tiden (K 1706–10 5,1 %, K 1756–60 2,1 %, K 1806–10 1 belæg, K 1856–60 3,6%, K 1906–10 1,2% og endelig K 1956–60 3,4%). Det kan i realiteten godt være som gammelt jysk bondenavn, at *Jørgen* igen er blevet yndet i området. Men mest sandsynligt er det, at navnets opsving i denne periode skyldes dets popularitet øst for Store-Bælt. De gamle bondenavne, der fortrinsvis var yndede af den jyske landbefolkning, oplever ikke en lignende renæssance. Således findes *Christen*, *Jes*, *Laurids*, *Mads* og *Morten* kun 1 gang hver. Den jyske bondebefolkning følger ikke mere sine gamle navnemoder, men retter sig efter hovedstaden, der gennem de moderne kommunikationsmidler er kommet den så nær. *Ole* fandtes i formen *Oluf* i området lige fra T 1636, navnet har flere gange (*Oluf* 2,1 % i T 1636, *Ole* 2,1 % i K 1756–60) været omtrent lige så almindeligt som i K 1956–60 (2,5 %). I K 1906–10 fandtes der kun 2 eksempler på navnet, hvilket kunne tyde på, at navnets høje antal i denne periode skyldes dets udbredelse øst for Store Bælt. Også Knud har før i tiden været et yndet navn i området, i K 1656–60 (2,4%) og K 1806–10 (2,8%) har det været hyppigere end i K 1956–60 (2,2%). I forrige periode fandtes det dog kun 4 gange, hvilket kunne tyde på, at navnet ligesom *Ole* skylder sin popularitet i K 1956–60, at det findes hyppigt i andre egne af landet. Nye navne blandt periodens hyppigste er *Bent*, *Henning*, *Leif* og *Preben*, der i denne periode for første gang forekommer i materialet. Den almindelige sydvestjyske form af helgennavnet *Benedikt* er *Benned*, der fandtes i T 1636 i formerne *Benet* og *Bened*. Navnet har imidlertid været så sjældent i området, at det ikke senere er repræsenteret i materialet, skønt det flere gange (sidst i K 1856–60) findes som fornavn og i efternavn hos børnefædre. Formen *Bent* kan være indkommet fra så vel andre egne af Jylland som fra øerne. *Henning* (2,2%) og *Preben* (2,0%) var allerede i middelalderen populære navne blandt den danske adel, senere blandt borgerstanden. Til de 5 sogne i Skast herred er navnene altså først nået i helt moderne tid. (Feilberg

har ikke nogen eksempler på de 2 navne). *Leif* er et gammelt nordisk navn, men da navnet er vestnordisk, blev det ikke genoptaget under romantikken, der fortrinsvis dyrkede den *danske* oldtid (østnordisk form af navnet er *Lev, Lef*). – Navnets udbredelse i Danmark kan muligvis skyldes Gunnar Gunnarsons roman »Edbrødre« (1918).

Af områdets gamle bondenavne findes i denne periode:

Anders (5 gange), *Børge* (3 g), *Christen* (2 g), *Christian/Kristian* (28 g), *Erik* (18 g), *Hans* (17 g), *Iver* (2 g), *Jacob* (1 g), *Jens* (23 g), *Jes* (1 g), *Jesper* (1 g), *Jørgen* (15 g), *Knud* (10 g), *Lars* (8 g), *Laurids* (1 g), *Mads* (1 g), *Morten* (1 g), *Niels* (16 g), *Ole* (11 g), *Peder* (7 g), *Per* (5 g, navnet forekommer i denne periode for første gang som døbenavn, men er alligevel medtaget blandt de gamle bondenavne, da det allerede i T 1636 vekslede frit med *Peder*), *Poul* (9 g), *Rasmus* (1 g), *Søren* (7 g) og *Thomas* (4 g).

Udeladt er *Kjeld* (5 g), *Mogens* (2 g) og *Thøger* (1 g), der ikke findes mellem T 1636 og K 1956–60, *Clemen*, der ikke findes mellem K 1656–60 og K 1956–60, *Ebbe*, der ikke findes mellem T 1636 og K 1856–60, og *Svend*, der ikke findes mellem T 1636 og K 1906–10. Disse navne er antagelig genoptaget i moderne tid.

Bondestandens gamle navne udgør i K 1956–60 kun 43,8% af periodens samlede antal mandsnavne (mod 47,7% i K 1906–10). Denne procent skyldes dog for en stor del navne, der aldrig før har været populære i området, men i nutiden har vundet udbredelse på grund af deres popularitet andre steder i landet (*Erik, Jørgen, Poul* etc.).

Af forrige periodes nordiske navne (genoptagne under romantikken) genfindes en del i denne periode, således:

Aage/Åge (4 g), *Arne* (8 g), *Carl/Karl* (5 g), *Ejnar* (1 g), *Gunner* (1 g, dog nu skrevet *Gunner* i modsætning til *Gunnar* i K 1906–10), *Harald* (1 g), *Herluf* (1 g), *Olav* (2 g), *Sigurd* (2 g), *Svend* (3 g), *Tage* (1 g), *Thorvald* (1 g), *Vagn* (2 g) og *Viggo* (3 g).

En del navne af nordisk oprindelse findes for første gang i materialet i denne periode:

Alf (1 g), *Bjarne* (4 g), *Bo* (1 g), *Erling* (1 g), *Eyvind/Eyvin* (3 g), *Flemming* (6 g), *Helge* (3 g), *Leif* (10 g), *Ove* (5 g), *Steen* (3 g), *Svenning* (1 g), *Thorkild* (1 g), *Torben* (5 g), *Uffe* (1 g).

Eyvind/Eyvin er sikkert blevet populært gennem Bjørnsons bondenovelle »En glad gut« (1860), *Flemming* er et oprindeligt tilnavn 'flamlænder', *Svenning* er egentlig et gammelt patronymikon til *Sven*. Det er underligt, at navnet *Uffe* ikke fandtes i forrige periode, man skulle synes, at *Uffe* havde haft lige så store chancer for at blive yndet i grænse-

landet som *Magnus* (se p. 82), men navnet findes først i K 1956–60 og kun 1 gang.

De engelske navne, der i denne periode findes i navneforrådet, afviger en del fra forrige periodes engelske navne:

Alfred (1 g), *Benny* (4 g, af *Benjamin, Benedict* etc.), *Freddy* (4 g), *Elmer* (1 g), *Hardy* (2 g, af *Hartvig*), *Henry* (2 g), *John* (3 g), *Johnny* (1 g), *Kenneth* (2 g), *Kim* (hovedpersonen i Kiplings roman af samme navn, dog har navnet i Danmark sikkert vundet udbredelse gennem frihedskæmperen Kim Malthe-Bruun), *Robert* (2 g), *Rudy* (1 g, af *Rudyard* eller *Rudolph*), *Tommy* (1 g), *Tonny* (1 g), *William* (2 g) og *Villy* (2 g).

Af disse navne fandtes i forrige periode *Alfred, Henry, John* og *William*. Engelske navne fra forrige periode, der ikke genfindes i K 1956–60, er *Arthur, Charles, Elvin, Leonel* og *Richard*. De nyindlånte engelske navne består for størstedelen af kortformer; en del af dem er indkommet gennem den engelske og især amerikanske musik- og filmverden.

Af tyske navne findes i K 1956–60:

Arild (1 g), *Bendix* (2 g), *Bertram* (1 g), *Bruno* (1 g), *Cai/Kaj* (4 g), *Carsten/Karsten* (8 g), *Enghardt* (1 g), *Ernst* (1 g), *Frank* (2 g), *Frederik* (1 g), *Gert* (5 g), *Hein* (1 g, sikkert en kortform af *Heinrich*), *Heinrich* (1 g), *Henning* (10 g), *Henrik* (2 g), *Johan* (1 g), *Kurt* (5 g, gammel kortform af *Konrad*), *Ulrik* (1 g), *Uve* (1 g), *Verner* (6 g) og *Vilfred* (1 g).

Af disse fandtes i forrige periode *Bendix, Bertram, Cai, Carsten, Frederik, Henrik, Johan* og *Verner*, hvorimod *Arild, Bruno, Enghardt, Ernst, Frank, Gert, Hein, Heinrich, Henning, Kurt, Ulrik, Uve* og *Vilfred* ikke fandtes i forrige periode og for størstedelens vedkommende ikke før har været repræsenteret i materialet.

De latinske mandsnavne, der florerede i forrige periode, er svundet ind til en meget lille gruppe:

Marinus og *Marius*, begge 1 gang.

Endelig har vi i denne periode enkelte navne indlånt fra andre lande:

Hebraisk *Eli* (1 g) og *Johannes* (3 g), de græske helgennavne *Georg* (1 g), *Andreas* (1 g) og *Steffen* (2 g, om *Steffen* se p. 38 og 44), italiensk *Karlo* (1 g), fransk *René* (1 g), hollandsk *Jan* (6 g), russisk *Ivan* (4 g), norsk (sønderjysk?) *Tjelle* (1 g) og det oprindelig vendiske navn *Preben* (9 g).

Periodens mandsnavne viser en endnu større tilbagegang for de gamle, jyske bondenavne end forrige periode. Tilgangen af tyske og engelske navne er steget siden K 1906–10, men det er nu mest kortformer, der indlånes. En del af forrige periodes nordiske navne er igen

forladt (f. eks. *Ejnar*, *Frode*, *Magnus*, *Sigvald*, *Thorvald*). Fælles for K 1956–60 periodens mandsnavne er, at de er korte og knappe, hvadenten det er af fremmed eller hjemlig oprindelse. Mange navne består kun af én stavelse (f. eks. *Bo*, *Finn*, *Hein*, *Jan*, *Lars*, *Leif*, *Kim*, *Kurt*). Denne type var man jo vant til fra de gamle bondenavne *Jens*, *Hans*, *Mads* etc.; navne på mere end 2 stavelser er sjældne.

2. Kvindenavne

Periodens hyppigste kvindenavne ordnet efter hyppighed:

K 1956–60		K 1906–10	
Marie	29	Marie	61
Anna	15	Kirstine	36
Birgit, Else, Kirsten	11	Anna	31
		Karen	20
		Johanne	19
		Christine	18
Anne, Bente, Birgitte, Birthe, Karen	10	Margrethe, Kathrine	15
		Nielsine, Alma	10
Grethe, Hanne, Irene, Kirstine	9	Agnes, Ane, Dagny, Hansigne	9

Af forrige periodes hyppigste kvindenavne genfindes i K 1956–60 kun *Marie*, *Kirstine*, *Anna* og *Karen* på listen over de almindeligste kvindenavne. Dette forhold svarer altså ret nøje til mandsnavnene, hvor kun *Christian*, *Jens*, *Hans* og *Niels* havde bevaret deres popularitet fra K 1906–10. *Johanne* er gået tilbage fra 3,3% i forrige periode til 3 eksempler (under 1%) i denne, *Christine*, der i K 1906–10 udgjorde 3,2% af periodens samlede antal kvindenavne, er helt forsvundet i K 1956–60, *Margrethe* og *Kathrine* er gået tilbage fra 2,6% til henholdsvis 3 og 2 belæg, *Nielsine* og *Alma* er gået tilbage fra 1,8% til henholdsvis 1 eksempel og 0, *Agnes* er gået tilbage fra 1,6% til 1 eksempel, og endelig er *Ane*, *Dagny* og *Hansine*, der ligeledes udgjorde 1,6% i K 1906–10, helt forsvundet i K 1956–60. Man kan dog sige, at *Margrethe* og *Johanne* lever videre i kortformerne *Grethe* og *Hanne*, der i K 1956–60 er blandt periodens hyppigste navne (begge 2%). De 2 gamle bondenavne *Marie* og *Anna* er i K 1956–60 de hyppigste kvindenavne. *Marie*

er dog gået tilbage fra 10,9% i forrige periode til 6,5%. Navnets tilbagegang skyldes sikkert, at det mest bruges som andet fornavn, og moden med flere fornavne er nu stærkt på retur (se afsnit d). *Anna* er periodens næsthyppigste kvindenavn (3,4%). Formen *Anne*, der i K 1906–10 kun fandtes 5 gange, er gået frem til 2,2%. Til navnets popularitet i K 1956–60 kan muligvis have bidraget, at *Anne* er den engelske form af navnet. *Kirstine* er gået tilbage fra 6,3% til 2%. Det er jo ligesom Marie et navn, der fortrinsvis bruges som andet fornavn. Karen er ligeledes gået lidt tilbage. Af de hyppigste navne i K 1956–60 findes *Birgit*, *Bente*, *Grethe* og *Irene* for første gang i materialet. *Birgit* og *Grethe* er ikke helt fremmede, da Birgit er en moderne form for det almindelige bondenavn *Birgitte*, der i vekslende former har været repræsenteret i de fleste perioder op gennem tiden, og *Grethe* er en kortform af det populære bondenavn *Margrethe*. Derimod er *Irene* et i moderne tid indlånt navn og *Bente* en kortform af *Benedikte* [1]. *Else*, *Kirsten* (begge 2,5%), *Anne*, *Birgitte*, *Birthe* (alle 2,2%) og *Hanne* (2%) er derimod gamle bondenavne, der indtil K 1906–10 har hørt til områdets populæreste kvindenavne. Deres popularitet i denne periode skyldes antagelig ligesom for mandsnavnenes vedkommende indflydelse fra andre egne af landet.

Af bondestandens gamle kvindenavne findes i denne periode:

Anna (15 gange), *Anne* (10 g), *Birgitte* (10 g), *Birthe* (10 g), *Bodil* (7 g), *Dorthea* (1 g), *Ellen* (1 g), *Else* (11 g), *Esther* (3 g), *Hanne* (9 g), *Inge* (8 g), *Ingeborg* (2 g), *Inger* (3 g), *Johanne* (3 g), *Karen* (10 g), *Kathrine* (2 g), *Kirsten* (11 g), *Kirstine* (9 g), *Lena* (2 g), *Lene* (4 g), *Maren* (1 g), *Margrethe* (3 g), *Marie* (29 g), *Mette* (4 g) og *Sofie* (2 g).

Udeladt er kortformerne *Birgit* og *Grethe*, navnet *Barbara*, der før i materialet kun har været repræsenteret i K 1706–10 (1 gang), *Kristiane*, der først findes i materialet fra K 1756–60, *Valborg*, der ikke findes mellem T 1636 og K 1906–10, *Karin*, der er et fra svensk indlånt navn og *Kirstin*, der er en i moderne tid dannet form (antagelig i analogi med navne som *Cathrin* og *Kristin*). Derimod er kortformen *Hanne* medtaget, da den allerede i K 1656–60 findes som døbenavn.

Disse 25 navne udgør 38,2% af det samlede antal kvindenavne (tallet for mandsnavnene var 43,8%).

Af de nordiske navne, der i forrige århundrede blev genoptaget ad litterær vej, findes i denne periode:

---

[1] *Benedikte* og kortformen *Bente* var allerede i middelalderen populære navne i Danmark. I de 5 sogne har navnene imidlertid ikke været repræsenteret før K 1906–10 (Benedikte 1 gang).

Åse/Aase (4 gange), *Asta* (1 g), *Astrid* (2 g), *Gerda* (1 g), *Gunder* (1 g), *Gunhild* (1 g), *Helle* (5 g), *Herdis* (1 g), *Inga* (2 g), *Nanna* (1 g), *Ragna* (1 g), *Sigrid* (1 g), *Solveig/Solvei* (2 g), *Tove* (5 g) og *Ytsa* (2 g).

Af disse fandtes i forrige periode *Asta, Astrid, Herdis, Inga, Nanna, Ragna* og *Sigrid. Åse/Aase, Gerda, Gunder, Gunhild, Helle, Solveig/Solvei, Tove* og *Ytsa* findes derimod for første gang i materialet [1].

Af danske middelaldernavne, genoptaget under romantikken, men af fremmed oprindelse, findes i K 1956–60:

Agnes (1 g), *Agnete* (1 g), *Dagmar* (1 g), *Elisabeth* (6 g, navnet er nu endelig ved at vinde indpas i området) og *Marianne* (6 g).

Nogle få kvindenavne afledt af mandsnavne findes endnu i denne periode, de anvendes dog fortrinsvis som andet fornavn og er antagelig opkaldelse efter ældre slægtninge:

Andrea (1 g), *Kristiane* (3 g), *Krista* (2 g), *Nielsine* (1 g), *Oline* (2 g), *Petra* (1 g), *Petrea* (1 g) og *Sørine* (1 g). Et enkelt barn har dog fået hele to af dem i dåben: *Nielsine Oline.*

Forrådet af engelske kvindenavne er udvidet betydeligt i denne periode:

Alice/Alise (6 gange), *Alse* (1 g, antagelig en form af *Alice*), *Anni/Anny* (3 g), *Betty* (1 g), *Connie/Conny* (5 g), *Erna* (2 g), *Evy* (1 g), *Hanna* (1 g), *Hanny* (1 g), *Henny* (1 g), *Jenny* (1 g), *Ketty* (2 g), *Lillian/Lilian* (3 g), *Linda* (1 g), *Lissi* (3 g), *Marian* (1 g), *Mary* (1 g), *Mona* (7 g), *Nancy* (1 g), *Vicki* (1 g), *Vinni* (2 g), *Vivi* (1 g) og *Vivian* (1 g).

Om oprindelig latinsk *Viola*, indkommet gennem engelsk, se p. 89. Det oprindelig græske *Doris* har i Danmark vundet udbredelse som navn på flere engelske romanheltinder i det 19. århundrede.

En del af disse navne har sikkert vundet udbredelse i Danmark gennem den engelsksprogede musik- og filmverden (således f. eks. *Alice, Anny, Connie, Evy, Mary, Vivi* etc.).

Derimod findes der kun 2 navne af tysk oprindelse blandt periodens kvindenavne:

Hedvig (1 g), *Vibeke* (2 g) og *Vibekka* (1 g). Om *Vibeke* se p. 74.

Endelig har vi enkelte navne indlånt fra andre lande:

Latinsk *Kamilla* (1 g), *Pia* (1 g), *Rosa* (1 g), *Viola* (2 g), *Vita* (1 g), fransk *Annette/Anette* (7 g), *Michelly* (1 g, fransk *Michelle* med engelsk diminutivendelse (!)) og *Yvonne* (1 g), spansk *Anita* (3 g) og *Elva*

[1] Man kan undre sig over, at et så yndet romantisk motiv som *Valdemar* og *Tove* først nu har sat sig spor i navngivningen. Men motivet blev relativt sent yndet i det 19. århundrede. Ingemann skildrer i romanen »Prins Otto af Danmark« elskerparret ret utiltalende, Heibergs drama »Syvsoverdag« foregår efter Toves død. Først I. P. Jacobsen (»Gurresange«) og Drachmann (dramaet »Gurre«) udnytter til fulde den tragiske kærlighedshistorie.

(1 g, af *Elvira*), græsk *Doris* (3 g), *Irena* (1 g) og *Irene* (9 g), russisk *Sonja* (3 g), slavisk *Noomi* (1 g) og østerlandsk *Gurli* (5 g). Fra bibelen stammer *Eva* (4 g), *Martha* (2 g), *Rut/Ruth* (2 g) og *Susanne* (3 g). Fra svensk stammer *Britta* (5 g), *Kaja* (1 g, svensk kælenavn til *Katharina*), *Karin* (2 g), *Ulla* (2 g) og antagelig *Ulle* (1 g, sikkert en dansk form af svensk *Ulla*). Fra Finland kommer *Laila* (2 g).

Som i forrige periode findes der en mængde kortnavne af delvis hjemlig oprindelse blandt kvindenavnene. Foruden *Hanne*, *Lena* og *Lene*, der hører til de gamle bondenavne i området, findes:

Bente (10 g, til *Benedikte*), *Birgit* (11 g, til *Birgitte*), *Ditte* (2 g, til *Edith* eller *Dorothea*, antagelig udbredt efter Martin Andersen Nexøs roman Ditte Menneskebarn (1917–21)), *Elin* (2 g), *Elna* (1 g) og *Elsebeth* (1 g, alle til *Elisabeth*), *Gitte* (3 g, til *Birgitte*), *Grethe/Grete* (9 g, kortform af *Margrethe*), *Ina* (1 g, til *Vilhelmina* etc.), *Irma* (1 g, kortform af navne på *Irme-*), *Jette* (6 g, til *Henriette*), *Jonna* (7 g, til *Johanne*), *Jytte* (8 g, sideform til *Jutta*), *Lis/Liz* (4 g), *Lisbeth* (4 g) og *Lise* (8 g, alle tre navne kortformer til *Elisabeth*), *Lona* (5 g, til *Magdelone*, *Abelone* etc.), *Maja* (1 g, til *Maria*, *Marina* etc.), *Margit* (3 g, til *Margaretha*), *Liva* (1 g, til *Olivia*), *Rita* (5 g, til *Margerita*), *Sally* (1 g, til *Sara*), *Thea* (1 g, til *Theodora*, *Dorthea* etc.) og *Vera* (2 g, til *Veronika*).

Blandt disse navne findes nogle af periodens hyppigste kvindenavne, således *Birgit*, *Bente* og *Grethe*. Men også andre af navnene er ret almindelige, f. eks. *Jette* (6 g), *Jonna* (7 g), *Jytte* (8 g), *Lise* (8 g) og *Rita* (5 g).

Periodens foretrukne kvindenavne er altså ligesom mandsnavnene korte og knappe. Kortformen er det mest yndede navn, hvad enten denne nu er af hjemlig eller fremmed oprindelse. De gamle bondenavne overlever for en stor del i deres kortformer, *Johanne* i *Hanne*, *Margrethe* i *Grethe*, *Magdalene* i *Lene* og *Birgitte* i *Birgit* og *Birthe*.

d. Flere fornavne

Mere end ét fornavn har i K 1956–60 kun 30,2 % af drengene og 35,1 % af pigerne, det er således en tilbagegang for drengenes vedkommende fra 40,9 % i forrige periode og for pigernes vedkommende fra 65,7 %. For første gang er tallene for de 2 køn ved at nærme sig hinanden. Alt tyder på, at skikken kun at give pigerne flere fornavne, men drengene flere efternavne, er ved at forsvinde, således at drengene for

fremtiden vil få ligeså mange navne som pigerne. (I Grimstrup sogn findes i denne periode 31 døbte drenge med mere end ét fornavn, men kun 21 døbte piger, er det fremtidens udvikling?) Der findes følgende navnekombinationer:

Anders Frederik, Anders Kristian, Anders Peder
Andreas Iver
Anton Marius
Arne Kristian
Axel Niels
Bent Erik
Cai Clemen
Carl Jørgen
Erling Steffen
Ernst Kristian
Finn Christian, Finn Elmer, Finn Lars, Finn Ove
Frank Ivan
Freddy Christian/Kristian (2 gange)
Hans Aage, Hans Christian (3), Hans Jacob, Hans Jørgen (4), Hans Olav, Hans Peter (2)
Harald Kim
Hardy Karlo
Henry Laurids
Ivan Anders
Jens Christian (3), Jens Erik (2), Jens Jørgen, Jens Marinus, Jens Ole, Jens Peder, Jens Peter (2)
John Eli
Jørgen Ulrik
Kaj Erik, Kaj Verner (2)
Karl Georg, Karl Kristian
Kim Arild
Kjeld Alfred, Kjeld Torben
Knud Arne, Knud Erik (3), Knud Thomas
Kurt Henning
Lars Christen, Lars Henrik, Lars Kristian, Lars Peder (2)
Leif Rasmus, Leif Sigurd
Mads Peter
Morten Leif
Niels Carl, Niels Christen (2), Niels Christian (4), Niels Jørgen (2), Niels Peder, Niels Peter, Niels Thomas, Niels Uve
Ole Frank, Ole Torben
Poul/Povl Erik (2), Poul Eyvind, Poul Martin
Sigurd Torben
Steffen Bendix
Svend Aage (2), Svend Erik
Søren Ejnar, Søren Kristian, Søren Peter (2)

Tonny Bendix
Vagn Iver
William Heinrich

Aase Mette
Alse Marie
Anna Elisabeth, Anna Grethe (2), Anna Kirsten, Anna Lene, Anna Lise (3), Anna Lone, Anna Marie (3), Anna Mette (2)
Anne Grethe (2), Anne Kirstine, Anne Lise, Anne Marie (6)
Birgit Agnete, Birgit Johanne
Birgitte Kirstine
Birte Anette, Birthe Margrethe
Bodil Birgitte, Bodil Kathrine, Bodil Marie, Bodil Sofie
Conny Maren, Conny Margrethe
Elna Birgitte
Else Birthe, Else Kathrine, Else Marie (5)
Esther Marie
Eva Birgitte, Eva Elisabeth, Eva Irene
Gerda Kristiane
Grethe Krista
Gunder Marie
Hanne Birthe, Hanne Kamilla, Hanne Marie, Hanne Valborg
Helle Ingeborg, Helle Marianne
Henny Irene
Ina Petrea
Inge Anette, Inge Kirstine, Inge Lise
Inger Birgitte
Irene Birgitte, Irene Kirstine, Irene Oline
Irma Marie
Jette Andrea, Jette Noomi
Johanne Elisabeth
Jytte Kristiane, Jytte Marie
Karen Anette, Karen Kirstine, Karen Margrethe, Karen Marie (2), Karen Marie Helle, Karen Lisbeth, Karen Sørine
Ketty Lillian
Kirsten Irene, Kirsten Marian
Lene Irene, Lene Kirstine
Lis Erna, Lis Vibekka, Liz Yvonne
Lisbeth Hedvig
Lissi Astrid
Lona Marie
Margit Kristiane
Marie Kirstine
Martha Marie
Mary Anne Kirstine
Mette Kirstine
Mona Jonna (2), Mona Lise
Nielsine Oline

Petra Johanne
Pia Barbara
Sigrid Marie
Sonja Hanny
Tove Sofie
Vera Marianne
Vinni Michelly
Yrsa Alise, Yrsa Laila

Den nyeste tids navnelån har sat sit præg på periodens fornavnekombinationer. Navnene indgår dels i kombination med et gammelt bondenavn (*Finn Christian, Freddy Christian, Ivan Anders, Conny Karen, Jytte Marie*), dels i kombination med andre i nyere eller nyeste tid indlånte navne (*Frank Ivan, Hardy Karlo, Kim Arild, Vinni Michelly, Yrsa Alise*). I det første tilfælde repræsenterer det »moderne« navn antagelig forældrenes smag og det gamle bondenavn hensynet til traditionen (opkaldelse). Som regel er disse navnekombinationer kun repræsenteret en enkelt gang. Populærest er stadig de navnekombinationer, der op gennem tiden har været de mest yndede i området (*Hans Christian, Niels Christian, Jens Christian, Hans Jørgen, Anne Marie* og *Else Marie*). Et interessant tilfælde er det, at netop materialets to første navnekombinationer af hjemligt tilsnit (*Hans Jørgen, Anna Maria* – K 1656–60) i denne periode 300 år efter er de populæreste navnekombinationer (Hans Jørgen 4 g, Anna Maria/Anne Marie tilsammen 9 g).

Konklusion

I Skast herreds tingbog 1636 findes en rig samling af gamle vestjyske bondenavne. En del af disse navne forsvinder ud af materialet efter T 1636, dels fordi området efter denne periode indskrænkes til kun at omfatte 5 sogne i den østlige del af herredet, dels fordi en stor del af disse gamle navne antagelig er forsvundet ud af navneforrådet i løbet af det 17. århundrede (se p. 41). Tilbage bliver en række navne, af vidt forskellig oprindelse (se p. 17 ff.), der gennem de næste perioder vil vedblive at være så hyppigt repræsenterede i de 5 sogne Næsbjerg, Øse, Fåborg, Årre og Grimstrup dåbslister, at man for de fleste navnes vedkommende allerede i K 1706–10 kan udskille en gruppe navne, der hører til områdets faste skat af personnavne. Til denne gruppe bondenavne hører:

Mandsnavnene *Anders*, *Berthel*, *Børge*, *Christen*, *Claus*, *Enevold*, *Erik*, *Eske*, *Frands*, *Hans*, *Herman*, *Iver*, *Jacob*, *Jens*, *Jeppe*, *Jes*, *Jørgen*, *Knud*, *Lambert*, *Lars*, *Laurids*, *Laust*, *Mads*, *Mathias*, *Mikkel*, *Morten*, *Niels*, *Nis*, *Ole*, *Oluf*, *Palle*, *Peder*, *Poul*, *Søren* og *Thomas*.

Kvindenavnene *Abelone*, *Anna*, *Anne*, *Birgitte*, *Bodil*, *Cathrina* (*Cathrine*), de mange vekslende former af *Dorte/Dorothea*, *Ellen*, *Else*, *Esther*, *Giertrud*, *Hanne*, *Inge*, *Ingeborg*, *Johanne*, *Karen*, *Kirsten*, *Lene*, *Magdalena* (*Magdalene*), *Maren*, *Margrethe*, *Maria*, *Marie*, *Mette* og *Sidtzel*.

Rækkefølgen af de almindeligste personnavne er i T 1636:

Hanß	Marin
Nielß	Anne
Peder, Per	Mette
Christen	Karin
Søren	Kiersten
Jenß	Doritte
Anderß	Biritte
Madß	Apelun
Lauritz	Johan
Jep	Mergrette
Jørgen	Mae
Thamiß	Elße
Knud	Sidtzel

I dette personnavnestof og denne rækkefølge af de almindeligste navne sker der næsten ingen ændringer fra 1636 til 1856. *Hans* havde ikke i de 5 sogne i den østlige del af Skast herred som i tingbogen været det hyppigste mandsnavn. Men op gennem tiden fortrænger det langsomt *Niels* fra førstepladsen som områdets mest yndede mandsnavn. Enkelte navne får pludselig i en periode et opsving som aldrig før, således stiger *Anders* i K 1706–10 fra 2,4% i K 1656–60 til 9,3% for derefter i næste periode, K 1756–60, igen at falde til kun 1,4% af periodens samlede antal mandsnavne. *Jørgen* stiger fra 3,7% i K 1656–60 til 5,1% i K 1706–10 for derefter igen at falde til 2,1% i K 1756–60 og i næste periode til kun 1 eksempel. Men dette er kun forskydninger indenfor det bestående personnavneforråd.

Enkelte navne forsvinder ud af områdets navneforråd, således findes der ingen eksempler på mandsnavnet *Berthel* efter 1856–60, *Børge* forsvinder ud af navneforrådet efter K 1756–60 for først at blive genoptaget udefra i K 1956–60, *Enevold* findes ikke repræsenteret i perioderne efter K 1806–10, *Frands* forsvinder ud af materialet efter K 1756–60 og *Mikkel* allerede efter K 1706–10. Kvindenavnene udviser større stabilitet. Af de navne, der i K 1656–60 er bevarede i området, går kun 2 helt ud af navneforrådet, *Giertrud* efter K 1706–10, *Sidtzel* efter K 1756–60.

Til områdets faste skat af gamle bondenavne slutter sig enkelte ufolkelige personnavne så tidligt, at de i senere perioder må henregnes under bondenavnene, således *Christian*, der første gang forekommer i K 1706–10, *Christine* (*Christina*), der findes fra K 1706–10, *Kirstine*, der første gang forekommer i samme periode, og *Sophia* (*Sofie*). Andre ufolkelige personnavne forekommer kun i en enkelt periode for derefter enten at gå fuldstændig ud af navneforrådet eller nogle perioder senere at blive genoptaget. Eksempel på det første er *Rigitte* (K 1706–10) og *Marcus* (K 1806–10), eksempel på det sidste er *Henrik*, *Otto* og *Christiana* (alle første gang repræsenteret i materialet i K 1756–60). Disse to navnegrupper regnes i modsætning til navne af typen *Christian*, *Sophia* ikke med til områdets gamle bondenavne.

Allerede i den første kirkebogsperiode, K 1656–60, forsøgte man at skabe variation i dette begrænsede navnestof ved at kombinere 2 fornavne. Denne skik vinder dog, hvis man i dette tilfælde kan stole på kirkebøgernes udsagn (se p. 63 ff.), først udbredelse i området i K 1756–60, hvorefter den gradvist stiger i yndest op gennem tiden, indtil i K 1906–10 40,9% af drengene og 65,7% af pigerne i dåben får mere end 1 fornavn. Denne skik har antagelig været til skade for

bondestandens personnavneforråd og bevirket en stagnation, idet man ikke mere indlånte navne, men i stedet kombinerede de gamle navne, der for størstedelens vedkommende havde eksisteret i området siden middelalderen. Navnekombinationerne består i ældre tid som regel af et gammelt bondenavn som første fornavn og et nyere indlånt, men dog i bondestanden udbredt navn (*Christian, Marie, Sophie*) som andetled.

I K 1806–10 sker der for første gang en alvorlig forskydning indenfor dette gamle personnavnestof: Det yndede kvindenavn *Maren*, der siden T 1636 har udgjort mellen 18 og 25% af de enkelte perioders samlede antal kvindenavne, udgør i denne periode kun 5,5%. Bondestanden er omsider blevet træt af sit foretrukne kvindenavn gennem 200 år. K 1856–60 er den sidste periode, hvor de gamle bondenavne endnu udgør hovedparten af navnestoffet. Allerede i denne periode er en mængde navne kommet til udefra, for størstedelen lånt fra borgerstanden, og kvindenavnene præges stærkt af moden med kvindenavne afledt af mandsnavne. I næste periode, K 1906–10 kommer romantikkens gamle nordiske personnavne til Vestjylland, formidlet gennem højskolen i de fleste tilfælde. Også lån fra andre lande i nyere tid begynder at præge områdets personnavnestof, for første gang siden middelalderen findes engelske personnavne i navneforrådet. Efter i flere hundrede år at have været henvist til et meget begrænset personnavneudvalg svælger bondestanden i smukke og lange personnavne. Intet navn er så fremmed, at det ikke kan anvendes, ingen navnekombination er for lang (et enkelt barn har ikke mindre end 5 fornavne). I K 1906–10 kan man for første gang se, at den vestjyske bondebefolkning døber sine børn med de samme personnavne, der anvendes i København, ja selv indenfor kongehuset. K 1956–60 bringer reaktionen på forrige generations store navneglæde. De fleste børn får nu i dåben kun 1 fornavn, navnene er ikke som i forrige periode lange og romantiske, men korte og knappe. Kortformen er tidens yndede navn. Denne kortform kan have mange oprindelser, en del er dannet på hjemlig grund til gamle danske bondenavne (*Gitte, Grethe, Birthe*), andre er indlånt som kortformer (*Connie, Anny, Kaja*), andre igen er gamle nordiske kortformer (*Arne, Bjarne*). Af bondestandens gamle navne findes i denne sidste periode:

Mandsnavne: *Anders, Børge, Christen, Christian, Erik, Hans, Iver, Jacob, Jens, Jes, Jesper, Jørgen, Knud, Lars, Laurids, Mads, Morten, Niels, Ole, Peder, Per, Poul, Rasmus, Søren* og *Thomas*.

Kvindenavne: *Anna, Anne, Birgitte, Birthe, Bodil, Dorthea, Kathrine,*

Kirsten, *Kirstine*, *Lena*, *Lene*, *Maren*, *Margrethe*, *Marie*, *Mette* og *Sofie*. De gamle mandsnavne udgør i K 1956–60 43,8% af periodens samlede antal mandsnavne, kvindenavnene udgør 38,2%.

Betænker man den gamle bondekulturs uddøen og følgerne af de moderne kommunikationsmidlers påvirkninger, forekommer dette tal at være langt højere end forventet. Virkeligheden er også en lidt anden. De gamle bondenavne, der i denne periode er hyppigst i området, er navne, der overalt i Danmark foretrækkes som døbenavne i disse år, hvorimod de gamle bondenavne, der kun i Vestjylland er almindelige, indtager en meget beskeden plads i K 1956–60. Alt tyder på, at området nu ikke mere følger bondestandens gamle navnemoder, men retter sig efter byernes og i særdeleshed Københavns navnevalg. Endnu er de gamle bondenavne bevaret i området, men vil de vedblive at være repræsenterede i områdets kirkebøger, dersom den øvrige del af landet pludselig vælger helt andre personnavne? Dette spørgsmål kan kun K 2006–10 afgøre.

Tillæg I

Efternavne

1. Tingbogen 1636

De fleste mandsnavne i T 1636 består af en ganske enkel type: Et enkelt fornavn + ægte patronymikon, d.v.s. faderens fornavn + tilføjet -søn, i de fleste tilfælde skrevet -ßøn. Ingen person i tingbogen har mere end ét fornavn. Derimod har 71 af de i tingbogen forekommende mænd enten to efternavne eller et andet efternavn end patronymikon, f. eks.:

Jacob Nielßøn Møller
Hanß Madßøn Ageruig
Claus Barfod
Hans Munck

I nogle tilfælde (således hvor det andet efternavn betegner erhverv) kan fornavn + patronymikon veksle frit med fornavn + erhvervsbetegnelse og fornavn + patronymikon + andet efternavn. Dette gælder også, i nogen grad, hvor det andet efternavn består af et stednavn; men hvor andet efternavn udgøres af et slægtsnavn, er det som regel personens eneste efternavn, således f.eks.: *Jørgen von Allefeld*, *Jørgen Krag*, *Peder Rask* etc.

Har en person to efternavne, vil rækkefølgen altid være: Patronymikon + andet efternavn. Ofte kan dette mere karakteriserende efternavn indgå i så nær en forbindelse med fornavnet, at patronymet ikke nævnes i tingbogen, der dog må gælde for en alvorlig og saglig nævnelse af en mands fulde navn:

Laurids Falckener
Søren Bramming

De 71 proprier af typen andet efternavn deler sig klart i tre grupper:

1. Erhvervsbetegnelse [1]

Erich Hanßøn Bardschier/Erik Hanßøn
Mads Degen, Knud Degen

[1] Usikkert er Hanß Gaardmand, som både kan være proprium og appellativ og derfor ikke er medregnet.

Laurids Falckener
Jenß Fougid, Morten Fougitt
Hanß Glarmester
Hanß Laefougit
Nielß Hanßøn Lenßmand
Peder Møller, Jacob Møller/Jacob Nielßøn Møller, Lauerß Møller/Lauerß Nielßøn/ Lauritz, Jørgen Møller/Jørgen Nielßøn, Tyge Møller
Hanß Rytter
Hanß Schreder, Bened Schreder, Jenß Schreder, Per Schreder/ Per Hanßøn Schreder, Søren Schreder/Søren Nielßøn Schreder, Jørgen Schreder, Niels Mickelßøn Schreder, Nielß Schreder
Peder Schriffuer
Christen Schumager
Nielß Schøtter
Jenß Smed, Jenß Smed, Jep Sørenßøn Smed, Mogenß Smed, Nielß Smed, Ib Smed, Hanß Smed, Søren Smed/Søren Sørenßøn Smed
Brix Steenleger
Peder Knudßøn Throm Slaar

Denne gruppe er langt den største.

2. Stednavn

a) Personens nuværende hjemsted:

Hanß Madßøn Ageruig/Hanß Ageruig/Hanß Madßøn i Ageruig
Anderß Asterup/Anderß Laußøn i Asterup
Hanß Hanßøn Eißbierg/Hanß Hanßøn i Eißbierg
Christen Nißøn Lauerßmarck/Christen Nißøn i Lauerßmarck
Nielß Thranberg/Nielß Lauerßøn i Tranberg
Franz Thude/Frands Jeßøn i Thude

b) Personens fødested eller andet fortidigt opholdssted:

Christen Perßøn Auttrup, Næsbjerg
Hannß Bolding, Grimstrup
Søren Bramming, Liſstrup
Hanß Colding
Anderß Faninger, Rovst
Søren Størßbøl
Hanß Thranberg, Gunderup (?)
Per Hanßøn Wong, Tjæreborg
Per Ydrick, Hjerting
Christen ØB, Rovst

Hvor personens nuværende hjemsted ikke er tilstrækkeligt oplyst, kan de to grupper ikke holdes ude fra hinanden. I a), hvor stednavnet indgår i personens navn, er det gengivet i tingbogens form, i b) er det nutidige hjemsted gengivet i moderne form.

3. Slægtnavne

velbårne Jørgen von Allefeld (adelig)
her Claus Barfod (præst)
Olluff Bech/Beck
Nielß Broch
Hanß Friß
Hanß Friis
Nielß Friis
Anderß Høst
Peder Anderßøn Høst/Per Anderßøn/Peder Høst
Hanß Juel
Nielß Juel/Nielß Nielßøn Juel
Nielß Pederßøn Jul
velbårne Jørgen Krag (adelig)
Hans Munck
Peder Rask
velbårne Godske Raatlou (adelig)
Hanß Rutten
Johan Sturck, foged hos Godske Raatlou

Hvor intet andet er oplyst, er navnebærerne bønder.

Helt for sig selv står navnet *Therchel Perßøn Pederßøn*. At tingskriveren, der hele tiden veksler frit mellem *Per* og *Peder* og ydermere selv bærer efternavnet *Perßøn/Pederßøn*, skulle have opfattet disse to varianter som to forskellige navne, er utænkeligt. Typen står helt isoleret. Muligvis er det en skrivefejl, men skrivefejl er meget sjældne hos den omhyggelige Laurids Perßøn.

Ingen kvinder har mere end ét for- og efternavn. Med undtagelse af Fru *Christends Krag* til Øllufgård, der bærer et adeligt slægtsnavn, dannes kvindernes efternavne på følgende måde:

1. Ugifte kvinder bærer et ægte patronymikon dannet af faderens fornavn med tilføjet -datter, f. eks. *Maren Gierloßdatter*, *Biritte Jeßdatter*. I to tilfælde er patronymikon ikke dannet af faderens fornavn, men af hans tilnavn eller slægtsnavn: *Anne Julßdatter*, *Kiersten Friißdatter*. *Friiß* og *Jul* er almindelige slægtsnavne blandt bønderne i materialet.

2. Gifte kvinder danner deres efternavn af mandens fornavn. I reglen har man en elliptisk form: *Anne Sørenß*, *Anne Pederß*, *Anne Ebiß*. Ender mandsnavnet på -s, tilføjes *-kone*: *Marin Jeskoen*, *Marin Hanskoen*, *Marin Lauerßkoene*. Eneste undtagelse er navnet *Anne Claußis*. I arvesager nævnes gifte kvinder ofte for forståelsens skyld ved deres pigenavn: »*Niß Perßøn* i Seden paa sin hustrus *Karin Jeßdatters* wegne, *Mads Orbonßøn* i Bollerß Ager paa sin hustrus *Biritte Jeßdatters* wegne« etc.

Liene Raskis, gift med *Peder Rask*, er et eksempel på, at den gifte kvindes efternavn kan dannes af mandens til- eller slægtsnavn.

I to tilfælde stemmer den gifte kvindes efternavn ikke med mandens fornavn: *Marin Perß*, gift med *Mortten Sørenßøn*, Jerne, og *Mae Jepis*, gift med *Peder Staffenßøn*, Rodebæk. Her må man formode, at *Perß* og *Jepis* er fejl for henholdsvis *Perßdatter* og *Jepisdatter*, eller at kvinderne har været gift før med en Per og en Jep.

I et tilfælde kaldes den samme kvinde *Doritte Madskoen* og *Dorite Madsdatter*. Muligvis kan hun både være gift med og en datter af en Mads.

2. *Kirkebøgerne indtil 1856*

Hovedreglen er, at til og med K 1806–10 indføres kun fornavnene i kirkebogen. Det ægte patronymikon fremgik jo klart af faderens fornavn og behøvede ikke at blive efterskrevet døbenavnet. I Grimstrup sogns kirkebog indfører præsten Hr. Anders Hansen Rovst 1661–66 sine tre ældste børn ved deres fulde navn: *Maren Andersd.*, *Else Andersdaater* og *Jesper Andersøn*. Disse navne findes dog ikke i selve materialet, men i særundersøgelsen om pesten 1659 (se p. 35). Det er de eneste efternavne, der findes før K 1756–60.

I K 1756–60 er en dreng indført i kirkebogen ved navnene *Hans Svartz* (Næsbjerg sogn 1759). Vi står her overfor et af bondestandens gamle tilnavne, af hvilke der også fandtes flere i T 1636, *Jul*, *Friis*, *Høst*, *Beck* etc. Flere af slægten *Svartz* er nævnt i kirkebogen for Næsbjerg 1756–60, for fædrene er navnet så almindeligt, at patronymikon ikke medtages: *Hans Svartz*, fader til barnet, og *Johan Svartz*. Johan Svartz' barn er desværre en pige, ellers ville det have været interessant at se, om et drengebarn også ville være blevet døbt med navnet *Svartz*.

Disse gamle tilnavne er endnu i T 1636 ret hyppige. Henved 1700 gik de af brug i officielle aktstykker som kirkebøger og tingprotokoller, og der skabtes i befolkningen en uvilje mod tilnavnene, som jo også for en stor del var gamle øgenavne [1]. Mens man i K 1756–60 må betragte navnet *Svartz* som et mellemnavn – familienavn eller tilnavn –

[1] C. Klitgaard: Personnavne og Slægtsnavne i Vendsyssel. Sprog og Kultur 8. 1940, p. 75 ff. Denne uvilje har holdt sig helt ned til vor tid. Klitgaard nævner et par eksempler herpå: Ved en auktion i Vendsyssel blev en bonde ved navn *Bertel Christensen Sort* af auktionarius, der ikke kendte mandens patronymikon og ikke ønskede at støde ham, indført i auktionskataloget som *Bertel – Noir*!

En anden familie havde tilnavnet *Rod*, men døbtes, efter at benævnelsen øgenavne var opstået, kun *Jensen*. Da man senere ønskede navnet anerkendt som familienavn, var det ikke muligt, da en anden familie havde forbeholdt sig det.

og regne med, at drengen, der i kirkebogen er indført som *Hans Svartz*, vil gå gennem livet med tre navne, *Hans Hansen Svartz*, er forholdene ikke så enkle i K 1806–10. I denne periode findes 21 eksempler på indført efternavn i kirkebogen. De 21 efternavne kan klassificeres på følgende måde:

I. Det i kirkebogen indførte efternavn fremtræder efter alt at dømme som mellemnavn.

a) Mellemnavnet udgøres af faderens tilnavn:

søn	fader
Claus Dahl	Peder Chr. Dahl
Hans Tranberg	Hans Hans: Tranberg
Jens Tarp	Christian Jens: Tarp
Peder Tranberg	Hans Hj Tranberg

b) Mellemnavnet er opkaldelse efter fadder:

søn	fader	fadder
Mads-Nielsen	Christen Madsen	Peder Nielsen
Mads-Nielsen	Søren Sørensen	Niels Nielsen
Marcus Borgen	–	Madam Povelsen født Borgen
Peder Thorlund	Anna Peders Datter	Niels Tholund

c) Mellemnavnet er opkaldelse efter hjemsted:

søn	fader
Christen Hinkbøl	Christen Jensen i Hinkbøl

d) Mellemnavnet fremgår ikke af faderens, fadderens eller hjemstedets navn/navne:

søn	fader
Christen Madsen	Niels Christensen
Laust Frandsen	Hans Ibsen Nørgaard
Laust Hjort	Peder Pedersen
Niels Aggervig	Søren Madsen
Peder Skow	Morten Madsen
Povel Smed	Hans Chr. Lønne
tomas (sic) Olling	Christen Christensen

Olling og *Aggervig* er stednavne fra nabosogne til de pågældende personers hjemsted, hvorfra enten barnets mor eller fader kan antages at stamme, eventuelt et fjernere familiemedlem. *Skow*, *Smed* og *Hjort* hører til bondestandens gamle tilnavne, som faderen »kaldes ved«,

men som sønnen nu kommer til at »hedde«. (Om denne sondring se Ib Lunøe: Dansk Personnavneret. 1944 p. 18). De mærkeligste eksempler er de to første. Hvor *Christen Madsen* har fået sit *Madsen* fra og *Laust Frandsen* sit *Frandsen* fra, lader sig ikke mere opklare. Ingen blandt fadderne bærer disse navne som for- eller efternavn, men muligvis findes løsningen i moderens slægt.

II. Det i kirkebogen indførte efternavn må være det ægte patronymikon og navnene i kirkebogen således barnets fulde navn:

søn	fader
Jeppe Andersen	Anders Jepsen
Søren Nielsen	Niels Sørensen
Søren Nielsen	Niels Sørendsen

III.

søn	fader
Christen Bennedsen	Christen Bennedsen
Hans Christensen	Mads Christensen

Hvorledes skal disse to tilfælde forklares? Det er ikke barnets patronymikon, derimod faderens ægte patronymikon efterskrevet sønnens fornavn. Den mulighed er nærliggende, at navnet skal læses som det står, og at der hermed er angivet, at sønnens efternavn ikke er *Christensen* og *Madsen*, de ægte patronymika, men *Bennedsen* og *Christensen*, at -sen-navnet ikke mere er et ægte patronymikon, men et fast, arveligt slægtsnavn, som uændret går videre til næste generation. I byerne var jo allerede på Holbergs tid de ægte patronymika ved at blive forladt til fordel for faste, arvelige -sen-navne. Og i hertugdømmerne blev i 1771 ved kongeligt reskript påbudt, at ethvert barn ved dåben skulle have et fast slægtsnavn, og at dette slægtsnavn skulle indføres i kirkebogen. Dette slægtsnavn blev i de fleste tilfælde (som tilfældet også var i Danmark efter 1856) et fast, arveligt -sen-navn. Skikken kan altså være kommet til Skast herred ad to veje, men mest sandsynlig er den sønderjyske indflydelse, som altid har været stærk i området.

At de i kirkebogen indførte efternavne *Bennedsen* og *Christensen* skulle være mellemnavne og børnenes fulde navn være *Christen Bennedsen Christensen* og *Hans Christensen Madsen*, kan ikke udelukkes. Den i bondestanden normale praksis for opkaldelse – i dette tilfælde efter farfaderen – ville jo være opkaldelse i fornavnet, altså *Benned Christensen* og *Christen Madsen*. En opkaldelse ved indsættelse af faderens ægte patronymikon som mellemnavn ville være et særsyn. Alt tyder på, at vi i

disse to tilfælde har de to første eksempler på fast, arveligt -sennavn i området.

Alle disse 21 eksempler repræsenterer på en eller anden måde et brud med fortidens navnedannelse, som bønderne selv omkring 1800 efter stavnsbåndets ophævelse og udskiftningen repræsenterer et brud med fortidens forkuede bonde. De viser også, at forordningerne af 1828 og 1856 kun videreførte en udvikling, som var begyndt i det små.

3. Tiden efter 1856

Som materialet er lagt an, er der ingen mulighed for at følge, hvilket udslag forordningen om dåb af 30/8 1828 har givet i Skast herreds kirkebøger. Ifølge denne forordning »bør ethvert Barn ved Daaben benævnes ei alene med Fornavn, men og med det Familie- eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære« (§ 18). Senere bestemtes, at faderen selv måtte afgøre, hvorvidt barnets familie- eller stamnavn skulle være hans eget tilnavn, et patronymikon dannet af hans eget fornavn på den gamle måde eller navnet på barnets hjemsted. Blot skulle alle hans børn have samme efternavn, og hvad der vakte mest opsigt blandt bønderne, da de andre bestemmelser ikke greb forstyrrende ind i den gamle skik med at danne efternavn af faderens fornavn: Pigebørn måtte stadigvæk få efternavnet dannet af faderens fornavn, men det skulle dannes med -sen og ikke med -datter. Bønderne forstod ikke, at en pige kunne hedde -søn, og i lang tid vedblev man nogle steder i landet at ignorere bestemmelsen, således at pigerne stadigvæk fik det ægte patronymikon dannet med -datter (Lunøe p. 19ff., Dansk Navneskik 1899 p. 114ff.).

Derimod er der i K 1856–60 rig lejlighed til at følge næste trin i udviklingen: Kirke- og undervisningsministeriets cirkulære af 6/8 1856, hvormed man rådede bod på den dårlige formulering af forordningen af 1828. Heri bestemmes, at det familie- eller stamnavn, som efter 1828-forordningen én gang var valgt og indført i kirkebogen, ikke blot skulle bruges til alle børn i samme generation, men også til alle følgende generationer i samme slægt. Denne forordning greb radikalt ind i bondestandens navneskik og vakte stor opstandelse. Thi mens man for størstedelens vedkommende efter 1828 blot havde fortsat den gamle navneskik ved at indføre det ægte patronymikon som familienavn i kirkebogen, ville det nu sige, »at børnene skulle døbes som sønner af deres farfader i stedet for af deres fader« (Dansk Navneskik p. 119). I nogle egne blev bestemmelsen overhovedet ikke fulgt, men

i slutningen af århundredet havde dog hele landbefolkningen arvelige slægtsnavne (ganske vist for størstedelen -sen-navne).

I det følgende er undersøgt, hvorledes bestemmelsen blev fulgt i Næsbjerg, Øse, Fåborg, Årre og Grimstrup sogne i de første år efter udstedelsen. Her må 1856 udskilles for sig, da det jo for en stor del drejer sig om børn, der er døbt før det ministerielle cirkulæres udsendelse i august 1856.

Der er i 1856 døbt 77 børn i de fem sogne. De fordeler sig således med hensyn til efternavne:

ægte patronymikon:	81,8 %
arveligt -sen-navn (uægte patronymikon):	10,4 %
arveligt slægtsnavn:	1,3 %
ægte patronymikon + arveligt slægtsnavn [1]:	1,3 %
arveligt -sen-navn + arveligt slægtsnavn [2]:	1,3 %
uregelmæssige efternavnedannelser:	3,9 %

Af de arvelige -sen-navne ligger adskillige, så vidt det kan ses af materialet, før august 1856, hvor cirkulæret blev udsendt. Materialet støtter altså oplysninger fra andre egne af landet om, at nogle bønder allerede før 1856 var gået over til fast, arveligt -sen-navn.

For resten af perioden fordeler tallene sig således:

	1857	1858	1859	1860
antal døbte	91	97	95	108
ægte patronymikon	61,5 %	68,1 %	60,0 %	51,9 %
arveligt -sen-navn	33,0	23,7	35,8	40,0
arveligt slægtsnavn	2,2	3,1	1,1	3,7
ægte patr. + arv. slægtsn.	1,1	3,1	–	1,8
arv. -sen-n. + arv. slægtsn.	–	1,0	1,1	1,8
uregelmæssige	2,2	1,0	2,1	2,8

I tilfælde, hvor faderen bærer samme navn som for- og efternavn (*Søren Sørensen, Peder Pedersen*), er det umuligt at afgøre, hvorvidt barnets Sørensen henholdsvis Pedersen er et ægte patronymikon eller et arveligt -sen-navn. Jeg har regnet disse navne for ægte patronymika i betragtning af denne gruppes store overvægt. Dette kan selvfølgelig rykke billedet lidt, men muligvis har disse navnetyper netop for faderen, der bar dem, været en kærkommen udvej til at slippe for problemet om gammelt eller nyt efternavn til barnet; resultatet blev jo det samme! Under uregelmæssige dannelser indgår navne, hvor efternavnet er

[1] f. eks.: Dorthea Nissen Mørk, fader: Nis Christensen Mørk.
[2] f. eks.: Carl Hansen Smidt, fader: Peder Hansen Smidt.

dannet af faderens mellemnavn eller andet fornavn (f. eks. *Jens Peder Olesens* børn døbes alle *Pedersen*, *Jørgen Kjeldsen Hansens* datter døbes *Marie Kirstine Kjeldsen*), eller hvor børnenes efternavn overhovedet ikke er dannet af eller består af faderens (moderens) navne. (Således døbes alle *Christian Peder Skaks* børn uvist af hvilken grund med efternavnet *Nielsen*). Under ægte patronymikon + slægtsnavn og arveligt -sen-navn + slægtsnavn er også medtaget de tilfælde, hvor slægtsnavnet udgøres af et arveligt -sen-navn. (F. eks. *Andreas Hansen Sørensen*, fader *Gregers Hansen Sørensen*, og tvillingebroderen *Søren Hansen Gregersen Sørensen*. Disse to brødres navne falder altså i to forskellige grupper. Se ovenfor). I det hele taget rummer de to sidstnævnte grupper ikke mange navne, hvilket viser, at bondebefolkningen ikke her som i andre egne af landet har benyttet sig af muligheden for at fortsætte deres gamle efternavneskik gennem typen: Fornavn(e) + ægte patronymikon + arveligt -sen-navn. Som det ses af skemaet, rykker de arvelige -sen-navne meget langsomt frem på bekostning af de ægte patronymika. Skemaet viser også, hvor forbløffende få af bønderne der har valgt de gamle tilnavne som fast og arveligt slægtsnavn.

I perioden K 1856–60 findes de sidste eksempler i materialet på bondestandens gamle patronymikonskik. I næste periode kan man ikke tale om »dannelse« af efternavne. De går nu i arv fra generation til generation, praktisk talt uændrede. Man kan ikke beklage den gamle navneskiks bortfald. Den var upraktisk. – Allerede Struensee havde indset dette, da han udsendte reskriptet for hertugdømmerne 1771, og muligvis har kun hans fald hindret en lignende lov for kongeriget. Hvad man derimod ikke kan beklage højt nok, er bøndernes og præsternes opfattelse af forordningerne i 1828 og 1856, således at vi, i stedet for at have en righoldig og varieret samling efternavne i Danmark, dannet af stednavne og bondestandens gamle slægts- og tilnavne, bestandig bliver mindet om, at Hans, Niels, Jens og Peder var de mest yndede fornavne omkring 1850.

Tillæg II

Tvillingenavne

I tingbogen 1636 findes ingen angivelse af, hvorvidt nogle af de i tingbogen nævnte søskendepar er tvillinger. Det ville jo også kun have interesse i meget specielle sager. I kirkebøgerne findes ialt 37 tvillingepar fra alle 7 perioder. I Grimstrup sogns kirkebøger 1661–75 (afsnittet om pesten, se p. 35) findes et tvillingepar og de eneste trillinger i mit materiale. Jeg har undersøgt disse 39 navnegrupper for at se, hvorvidt der ved opkaldelse af tvillinger gør sig særlige forhold gældende, om de døbes med periodens sædvanlige navneforråd, eller om man går udenfor dette for at vælge navne, der klangligt passer godt sammen.

Der findes blandt tvillingenavnene følgende kombinationer:

K 1656–60
Niels
Marten

Niels
Anna

K 1706–10
Mette
Maren

Niels
Maren

K 1756–60
Lars
Else

Lars
Jens

Laust
Niels

Peder
(en piges navn ikke indført)

Ingeborg
Anna

K 1806–10
Enevold
Hans

Friderika Amalia
Mette Sophie

Peder
Søren

Anders
Anna

K 1856–60
Peder Frandsen Nielsen
Elise Kirstine Marie Nielsen

Christen Hansen
Ellen Hansen

Mette Kirstine Christensen
Jens Christian Christensen

Hans Jochum Hansen
Karen Marie Hansen

Mette Christine Christensen
Kirsten Marie Christensen

Søren Hansen Gregersen Sørensen
Andreas Hansen Sørensen

Anders Jeppesen
Søren Peder Jeppesen

K 1906–10
Dagmar Kristensen
Valdemar Kristensen

Elna Terpager Andersen
Peder Terpager Andersen

Margrethe Laurine Schødt
Anton Marius Schødt

Johanne Hansen
Mette Kirstine Hansen

Arthur Gunnar Jensen
Marie Gudrun Jensen

Viktor Emanuel Kampman
Magny Juditte Kampman

Niels Kristian Nielsen
Thomas Kristian Nielsen

Alfred Poulsen Jepsen
Arne Poulsen Jepsen

K 1956–60
Thea Poulsen
Søren Poulsen

Ragna Josiassen
Rut Josiassen

Bruno Dal
Karsten Dal

Jan Flindt Christensen
Bo Flindt Christensen

Kirsten Iversen
Birthe Iversen

Bente Hedegård Bruun
Birte Hedegård Bruun

Ingelise Pedersen
Annegrethe Pedersen

Niels Therkelsen
Erik Therkelsen

John Lyndgård Sørensen
Hein Lyndgård Sørensen

Grimstrup K 1661
Oluff
Anna

Grimstrup K 1669
Hans
Peder
Morten

8 tvillingepar har allitterende fornavne: *Maren-Mette*, *Ingeborg-Anna*, *Anders-Anna*, *Alfred-Arne*, *Ragna-Rut*, *Bente-Birte*, *Ingelise-Annegrethe* og *Oluff-Anna*. I ældre tid må man tage det forbehold, at udvalget af navne var ret begrænset, hvorfor det muligvis ikke er af skønhedshensyn, at to piger døbes *Maren* og *Mette*. Også opkaldelsesskikken må tages i betragtning. Pigerne kan udmærket være opkaldt *Mette* efter en farmor og *Maren* efter en mormor eller lignende. Navnepar som *Oluff-Anna* og *Ingeborg-Anna* har sikkert ikke i ældre tid været opfattet som knyttet til hinanden ved allitteration. Men har et tvillingepar i vore dage fået navnene *Ragna-Rut* eller *Birte-Bente*, er der ingen tvivl om, at man bevidst har valgt allitterende navne til dem.

Navneforrådet i tvillingenavnene består af tidens almindelige personnavne. Der er ingen litterære krumspring i opkaldelsen, ingen *Hans og Trine* eller *Axel og Valborg* blandt navnekombinationerne. Folk i Skast herred er sunde jyder med benene på jorden, som aldrig ville drømme om de navneudskejelser, som københavneres fantasi kan op-

finde, når det drejer sig om at finde navne til tvillinger. Den tvilling, der i K 1906–10 har fået det italienske kongenavn *Viktor Emanuel*, får ikke følge af sin søster, som døbes med det i perioden almindelige navn *Magny* (+ *Juditte*).

En vis symmetri skal der være mellem tvillingernes navneantal. Allerede de første tvillinger med 2 fornavne har det begge to. Og i K 1956–60 er det helt gennemført, at tvillingerne har samme antal fornavne (nemlig 1 i alle tilfældene) og samme antal efternavne. I K 1856–60, hvor fornavnepragten virkelig florerer, er tilfældet næsten det samme. – Drengen kan udstyres med det ægte patronymikon som mellemnavn, mens pigen i stedet får et par ekstra fornavne (*Peder Frandsen Nielsen – Elise Kirstine Marie Nielsen*). I et tilfælde har kun den ene af tvillingsønnerne fået det ægte patronymikon til mellemnavn: *Søren Hansen Gregersen Hansen – Andreas Hansen Sørensen*. Dette skyldes muligvis, at *Søren* er den ældste tvilling, og den der, hvis ministeriet ikke var kommet med sit krav om faste efternavne (se tillæg I), skulle have fortsat slægtens faste rytme som *Søren Gregersen*, søn af *Gregers Sørensen*.

Af andre iagttagelser kan nævnes:

Tvillingerne kan have samme andet fornavn, f. eks. *Niels Kristian Nielsen – Thomas Kristian Nielsen* (K 1906–10), hvor *Kristian* synes valgt af hensyn til symmetrien i navnene og ikke som opkaldelse (selvom den mulighed selvfølgelig foreligger, at to *Kristian*'er kan være opkaldt i tvillingerne.)

En pige og en dreng kan få et andet fornavn, der lydligt minder om hinanden, f. eks. *Arthur Gunnar Jensen – Marie Gudrun Jensen* (K 1906–10) og *Mette Kistine Christensen – Jens Christian Christensen* (K 1856–60).

Konklusionen på denne lille undersøgelse må blive, at vestjyderne også på dette område beviser deres afhængighed af traditionen. Tvillingernes navne består af de gængse navne i periodens personnavnestof. Netop derfor er det glædeligt, at ingen af de 39 navnekombinationer er direkte uheldige, men for de fleste navnes vedkommende endog passer smukt til hinanden, som navne helst skal, der en stor del af navnebærernes liv skal nævnes i ét åndedrag.

Tillæg III

Fortegnelse over navnenes former i de forskellige perioder [1]

Mandsnavne:

Åge: 1906: Aage (7), 1956: Aage, Åge (4)
Adolf: 1906 (1)
Adser: 1636: Adtzer (3), 1856: Adser (1)
Aksel: 1906: Aksel, Axel (4), 1956: Aksel (1)
Alex: 1956 (1)
Alf: 1956 (1)
Alfred: 1906: Alfred (21), 1956: Alfred (1)
Amandus: 1906 (1)
Anders: 1936: Anderß, Anders (32), 1656: Anders (2), 1706: Anders (11), 1756: Anders (2), 1806: Anders (4), 1856: Anders (9), 1956: Anders (5)
Andreas: 1806: Andreas (1), 1856: Andreas (7), 1906: Andreas (4), 1956: Andreas (1)
Ansgar: 1906 (1)
Anton: 1856: Anton, Anthon (4), 1906: Anton (2), 1956: Anton (1)
Antonius: 1636: Anthoniß, Antoniß (2), 1906: Antonius (1)
Arild: 1956 (1)
Arne: 1906: Arne (2), 1956: Arne (8)
Arnold: 1906 (4)
Arthur: 1906 (2)
Bachen: 1636: Bachen, Backen (1)
Balthazar: 1856 (1)
Bartholin: 1856: Bartholin (1), 1906: Bartholin (1)
Bendix: 1906: Bendix (1), 1956: Bendix (2)
Bened: 1636: Bened, Benet (11)
Benny: 1956 (4)
Bent: 1956 (12)
Bernhardt: 1856: Bernhardt (1), 1906: Bernhardt (1)
Berthel: 1636: Bertel, Berttel (7), 1656: Bertil (1), 1706: Bertel, Berthel (3), 1756: Bertel (1), 1856: Berthel (2)
Bertram: 1906: Bertram (1), 1956: Bertram (1)
Bjarne: 1956 (4)
Bo: 1956 (1)
Brix: 1636 (4)
Broder: 1906 (1)
Bruno: 1956 (1)
Børge: 1636: Byrge (1), 1656: Byrre (1), 1756: Byrrhe, Børre (2), 1956: Børge (3)
Carl: 1856: Carl (6), 1906: Carl, Karl (16), 1956: Carl, Karl (5)
Karlo: 1906: Carlo, Karlo (4), 1956: Karlo (1)
Charles: 1906 (1)
Kresten: 1906 (1)
Christen: 1636: Christen, Christenn, Chresten (72), 1656: Christen (7), 1706: Christen (7), 1756: Christen (16), 1806: Christen (13), 1856: Christen (16), 1906: Christen, Kristen (7), 1956: Christen (2)

[1] Opslagsformen er den yngst forekommende. Hvor navnet kun findes i én form i én periode, angives denne form i opslagsformen. Tallet i parentes angiver navnets antal forekomster i en periode. 1636 = Tingbogen 1636, 1656 = K 1656–60 etc.

Christian: 1706: Christian (2), 1756: Christian (4), 1806: Christian (10), 1856: Christian (32), 1906: Christian, Kristian (58), 1956: Christian, Kristian (28)
Claus: 1636: Clauß, Claus (8), 1656: Claus (1), 1706: Claus (1), 1806: Claus (1)
Clemen: 1636: Clemend (5), 1656: Clement (1), 1956: Clemen (1)
Ditlev: 1806: Ditlev (1), 1906: Ditlev (1)
Dynißß: 1636 (2)
Ebbe: 1636: Ebbe, Ebe (3), 1856: Ebbe (1), 1956: Ebbe (1)
Ejler: 1906 (2)
Ejnar: 1906: Ejnar, Ejner, Einar (14), 1956: Ejnar (1)
Eli: 1956 (1)
Elias: 1856: Elias (1), 1906: Elias (2)
Ellung: 1906 (1)
Elmer: 1956 (1)
Elvin: 1906 (1)
Emanuel: 1906 (1)
Emil: 1906 (4)
Enevold: 1636: Eneuold, Enould (6), 1656: Ennevold (1), 1756: Enevold (1), 1806: Enevold (1)
Enghardt: 1956 (1)
Erhardt: 1906: Erhardt, Erhard (2)
Erik: 1636: Erick, Erich (5), 1806: Erich (1), 1906: Erik (4), 1956: Erik (18)
Erling: 1956 (1)
Ernst: 1956 (1)
Eske: 1636: Esche (3), 1706: Esche (1), 1806: Eske (1), 1856: Eske (2), 1906: Eske (1)
Eskild: 1636: Eschel (1), 1856: Eskild (1)
Espen: 1636 (1)
Esra: 1906 (1)
Eyvind: 1956: Eyvin, Eyvind (3)
Finn: 1956 (7)
Flemming: 1956 (6)
Frands: 1636: Frands, Franz (7), 1656: Frantz (2), 1706: Frands (1), 1756: Frands (1)
Frank: 1956 (2)
Freddy: 1956 (4)
Frede: 1906 (4)
Frederik: 1906: Frederik (2), 1956: Frederik (1)
Frode: 1906 (1)
Georg: 1906: Georg (3), 1956: Georg (1)
Gerhardt: 1906 (1)
Gierlou: 1636: Gierlou, Gierloe (3)
German: 1856 (1)
Gert: 1956 (5)
Giriel: 1636 (1)
Godske: 1636: Godske, Godsche (1)
Gothfred: 1906: Gothfred, Gotfred (2)
Greger: 1856 (1)
Gregers: 1636: Gregerß (3), 1756: Gregers (1), 1856: Gregers (1)
Gunde: 1706: Gunde (1), 1756: Gunde (1)
Gunner: 1906: Gunnar (2), 1956: Gunner (1)
Giøde: 1756 (1)
Hans: 1636: Hanß, Hans, Hannß, Hanns (130), 1656: Hans (14), 1706: Hans (10), 1756: Hans (23), 1806: Hans (18), 1856: Hans (35), 1906: Hans (41), 1956: Hans (17)
Harald: 1906: Harald (6), 1956: Harald (1)
Hardy: 1956 (2)
Hartvig: 1906 (1)
Hein: 1956 (1)
Heinrich: 1956 (1)
Helge: 1956 (3)
Henning: 1956 (10)
Henrik: 1756: Henric (1), 1906: Henrik (1), 1956: Henrik (2)
Henry: 1906: Henry (9), 1956: Henry (2)
Herluf: 1906: Herluf (3), 1956: Herluf (1)
Herman: 1636: Hermand (1). 1706: Herman (1), 1756: Hermann (1), 1806: Herman (2), 1856: Herman (2), 1906: Herman (1)
Holger: 1906 (2)
Ib: 1636: Ib (6), 1906: Ib (1)
Ingvardt: 1636: Inguor, Inguord (3), 1906: Ingvardt, Ingvard (4)

Ivan: 1956 (4)
Iver: 1636: Iffuer (5), 1706: Ifver (2), 1756: Iver (1), 1806: Ivar (1), 1856: Iver (2), 1906: Iver (4), 1956: Iver (2)
Jacob: 1636: Jacob (6), 1706: Jacob (2), 1756: Jacob (2), 1806: Jacob (2), 1856: Jacob (3), 1906: Jakob (5), 1956: Jacob (1)
Jan: 1956 (6)
Jens: 1636: Jenß, Jens, Jennß (51), 1656: Jens (6), 1706: Jens (8), 1756: Jens (11), 1806: Jens (9), 1856: Jens (27), 1906: Jens (26), 1956: Jens (23)
Jeppe: 1636: Jep (26), 1656: Jep (3), 1706: Jep, Jeppe (5), 1756: Jeppe, Jep (3), 1806: Jeppe (3), 1856: Jeppe (2), 1906: Jeppe (1)
Jes: 1636: Jeß (11), 1656: Jes (1), 1706: Jes (1), 1756: Jes (1), 1856: Jes (2), 1956: Jes (1)
Jesper: 1636: Jesper (2), 1756: Jesper (1), 1856: Jesper (1), 1956: Jesper (1)
Jochum: 1856: Jochum (3), 1906: Jochum (1)
Johan: 1636: Jehan, Johan (2), 1856: Johan (4), 1906: Johan (2), 1956: Johan (1)
Johannes: 1806: Johannis (1), 1856: Johannes (2), 1906: Johannes (8), 1956: Johannes (3)
John: 1906: John (2), 1956: John (3)
Johnny: 1956 (1)
Jon: 1636 (1)
Jørgen: 1636: Jørgen (26), 1656: Jørgen (3), 1706: Jørgen (6), 1756: Jørgen, Jürgen (3), 1806: Jørgen (1), 1856: Jørgen (12), 1906: Jørgen (7), 1956: Jørgen (15)
Jørn: 1956 (5)
Kaj: 1856: Kai (1), 1906: Kaj (1), 1956: Kaj, Cai (4)
Karsten: 1906: Karsten (1), 1956: Karsten, Carsten (8)
Kenneth: 1956 (2)
Kim: 1956 (4)
Kjeld: 1636: Kield (1), 1956: Kjeld (5)
Knud: 1636: Knud (21), 1656: Knud (2), 1756: Knud (2), 1806: Knud (4), 1856: Knud (4), 1906: Knud (4), 1956: Knud (10)
Kristoffer: 1636: Christoffer, Christopher (1), 1906: Kristoffer (1)
Kurt: 1956 (5)
Lambert: 1636: Lambert (3), 1756: Lambert (1), 1856: Lambert (2)
Lars: 1636: Laß (3), 1756: Lars (1), 1856: Lars (1), 1906: Lars (1), 1956: Lars (8)
Laurids: 1636: Lauerß, Laurß, Laurs, Lauritz, Laurids (27), 1656: Lauritz, Lauridtz (2), 1706: Lauridtz (1), 1756: Laurids (2), 1856: Laurids (7), 1906: Laurids (15), 1956: Laurids (1)
Laurs: 1756 (1)
Laust: 1706: Laust (3), 1756: Laust (2), 1806: Laust (4), 1856: Laust (3)
Laue: 1636: Laue, Laffue (6)
Leif: 1956 (10)
Leo: 1906 (2)
Leonard: 1856 (1)
Leonel: 1906 (1)
Levien: 1906 (1)
Lorents: 1856 (1)
Lucas: 1856 (1)
Ludvig: 1856 (1)
Lyhne: 1906 (1)
Mads: 1636: Mads, Madß, Maths, Madtz, Maz (28), 1656: Maatz (1), 1706: Madtz (1), 1756: Mads (2), 1806: Mads (6), 1856: Mads (8), 1906: Mads (6), 1956: Mads (1)
Magnus: 1906 (17)
Marcur: 1756 (1)
Marcus: 1806 (1)
Marensius: 1906 (1)
Marianus: 1906 (1)
Marinus: 1906: Marinus (21), 1956: Marinus (1)
Marius: 1806: Marius (1), 1856: Marius (3), 1906: Marius (4), 1956: Marius (1)
Marten: 1656 (1)
Martin: 1806: Martini (1), 1856: Martin (2), 1906: Martin (3), 1956: Martin (1)
Martinus: 1906 (4)

Matthias: 1636: Mattis, Mattiß, Matis (5), 1656: Matthis (2), 1856: Matthias, Mathias (2), 1906: Mathias (1)
Mikkel: 1636: Michel, Mickel, Michell, Mickell (12), 1656: Mickel, Michel (2), 1706: Michel (1)
Michael: 1856 (1)
Mogens: 1636: Mogenß (1), 1956: Mogens (2)
Morten: 1636: Mortten, Morten (16), 1706: Morten (3), 1756: Morten (2), 1806: Morten (3), 1856: Morten (2), 1906: Morten (1), 1956: Morten (1)
Mourids: 1636: Mourids, Mouritz (1)
Niels: 1636: Nielß, Niels (118), 1656: Niels (15), 1706: Niels (20), 1756: Niels (25), 1806: Niels (18), 1856: Niels (33), 1906: Niels (22), 1956: Niels (16)
Nikolaj: 1706: Nicolaj (1), 1906: Nikolaj (2)
Nis: 1636: Niß (20), 1756: Nis (1), 1856: Nis (1)
Olav: 1906: Olav (1), 1956: Olav (2)
Ole: 1756: Ole (3), 1856: Ole (4), 1906: Ole (2), 1956: Ole (11)
Oluf: 1636: Olluff, Oluff, Olle (20), 1656: Oluff (1), 1706: Oluf (2), 1906: Oluf (2)
Orbon: 1636 (1)
Oskar: 1906 (4)
Otte: 1636 (1)
Otto: 1756: Ottho (1), 1906: Otto (6)
Ove: 1956 (5)
Palle: 1636: Palle (1), 1706: Palle (1), 1906: Palle (1)
Peder: 1636: Peder, Per (101), 1656: Peder (7), 1706: Peder (11), 1756: Peder (14), 1806: Peder (17), 1856: Peder (36), 1906: Peder (42), 1956: Peder (7)
Per: 1956 (5)
Peter: 1806: Peter (1), 1856: Peter (6), 1906: Peter (6), 1956: Peter (12)
Poul: 1636: Pouel (11), 1756: Povel (1), 1806: Powel, Povel (3), 1856: Poul (2), 1956: Poul (8)
Preben: 1956 (9)
Rask: 1906 (1)
Rasmus: 1636: Raßmuß (2), 1756: Rasmus (1), 1956: Rasmus (1)
René: 1956 (1)
Richard: 1906: Richard, Rikard (4)
Robert: 1956 (2)
Rudolf: 1906: Rudolf, Rudolph (2)
Rudy: 1956 (1)
Severin: 1856 (1)
Sigfred: 1906 (1)
Sigurd: 1906: Sigurd (1), 1956: Sigurd (2)
Sigvald: 1906 (1)
Sillas: 1706 (1)
Simon: 1636: Simmen (1), 1906: Simon (1)
Scharíß: 1636 (2)
Sofus: 1906 (3)
Steen: 1956 (3)
Steffen: 1956 (2)
Stephan: 1706 (1)
Svend: 1636: Suend, Suen (2), 1906: Svend (6), 1956: Svend (3)
Svenning: 1956 (1)
Søren: 1636: Søren, Søffrin (63), 1656: Søren, Søffren (3), 1706: Søren (6), 1756: Søren, Sørren (6), 1806: Søren, Sørren (13), 1856: Søren (13), 1906: Søren (7), 1956: Søren (7)
Tage: 1906: Tage (2), 1956: Tage (1)
Terkel: 1636: Terchel, Terckel, Therchel, Therckel (11), 1906: Terkel (1)
Terman: 1856 (1)
Theodor: 1906 (5)
Thomas: 1636: Thamiß, Tamiß, Tamis (21), 1656: Thomas (2), 1706: Thomas (3), 1756: Thomas (2), 1806: Thomas, tomas (3), 1856: Thomas (9), 1906: Thomas (8), 1956: Thomas (4)
Thonnis: 1636: Toniß, Thoniß, Tonniß Thonniß (7), 1656: Thonnis (1)
Thorkild: 1956 (1)
Thormod: 1906 (2)
Thorvald: 1906: Thorvald (7), 1956: Thorvald (1)
Thøger: 1636: Thøger, Tøger (3), 1956: Thøger (1)

Thøste: 1636: Thøste, Tøste (5)
Tjelle: 1956 (1)
Tommy: 1956 (1)
Tonny: 1956 (1)
Torben: 1956 (5)
Torsten: 1636 (2)
Tule: 1706 (1)
Tyge: 1636: Tyge (2), 1856: Tyge (1)
Uffe: 1956 (1)
Ulrik: 1956 (1)
Uve: 1956 (1)
Vagn: 1906: Vagn (1), 1956: Vagn (2)
Vagner: 1906: Vagner, Wagner (3)
Valdemar: 1906 (4)
Verner: 1906: Verner (1), 1956: Verner (6)
Viggo: 1906: Viggo (6), 1956: Viggo (3)
Viktor: 1906 (1)
Vilfred: 1956 (1)
Vilhelm: 1906 (3)
Villads: 1906 (1)
Villands: 1636: Villanz, Willands, Villatz (1)
Wille: 1636 (1)
Villy: 1956 (2)
William: 1906: Villiam (2), 1956: William (2)

Kvindenavne:

Åse: 1956: Aase, Åse (4)
Abelline: 1906 (1)
Abelone: 1636: Apelun (7), 1706: Appelon, Appellone, Apelone (4), 1756: Appelone (2), 1806: Appelona (1), 1856: Abelone (1), 1906: Abelone (1)
Abrahamine: 1856 (1)
Agnes: 1906: Agnes (9), 1956: Agnes (1)
Agnete: 1906: Agnete (1), 1956: Agnete (1)
Alfrida: 1906 (1)
Alice: 1956: Alice, Alise (6)
Alma: 1906 (10)
Alse: 1956 (1)
Amalia: 1806: Amalia (1), 1856: Amalia (1), 1906: Amalia (1)
Amalie: 1906 (2)
Ana: 1806 (8)
Andrea: 1856: Andrea (3), 1906: Andrea (7), 1956: Andrea (1)
Ane: 1636: Ane (1), 1856: Ane (53), 1906: Ane (9)
Anelise: 1856 (1)
Anine: 1906 (1)
Anita: 1956 (3)
Anna: 1656: Anna (11), 1706: Anna (3), 1756: Anna (5), 1806: Anna (14), 1906: Anna (31), 1956: Anna (15)
Anne: 1636: Anne (29), 1656: Anne (9), 1706: Anne (8), 1756: Anne (12), 1806: Anne, Añe (7), 1856: Anne (1), 1906: Anne (5), 1956: Anne (10)
Annegrethe: 1956 (1)
Annette: 1956 (7)
Anninne: 1906 (1)
Anny: 1956 (3)
Asta: 1906: Asta (3), 1956: Asta (1)
Astrid: 1906: Astrid (3), 1956: Astrid (2)
Augusta: 1856: Augusta (1), 1906: Augusta (1)
Barbara: 1706: Barbara (1), 1956: Barbara (1)
Bastiane: 1906 (1)
Benedikte: 1906 (1)
Benny: 1906 (2)
Bente: 1956 (10)
Bertelsine: 1806 (1)
Bertha: 1906 (1)
Betty: 1906: Betty (2), 1956: Betty (1)
Birgit: 1956 (11)
Birgitte: 1636: Biritte, Birette, Beritte, Bertte (7), 1756: Birgithe, Birgethe (2), 1906: Birgitte (1), 1956: Birgitte (10)
Birtha: 1906 (1)
Birthe: 1806: Birthe (1), 1856: Birthe (2), 1956: Birthe, Birte (10)
Bodil: 1636: Buoelde, Boelde (2), 1656: Bolde (1), 1706: Boeld (2), 1756: Bodild, Bodil (2), 1806: Bodild (1),

1856: Bodild, Bodil (4), 1906: Bodil (2), 1956: Bodil (7)
Bodilfine: 1906 (1)
Bolette: 1856 (2)
Bothilde: 1906 (1)
Britta: 1956 (5)
Carolena: 1806: Carolena, Carolæna (2)
Karoline: 1856: Caroline (3), 1906: Karoline (3)
Catarine: 1706 (1)
Katharina: 1906 (1)
Cathrina: 1656: Chatrina (1), 1806: Cathrina (1)
Kathrine: 1706: Cathrine (1), 1806: Cathrine, Catrine (7), 1856: Cathrine (18), 1906: Kathrine, Katrine (15), 1956: Kathrine (2)
Christends: 1636: Christends, Christendtz (1)
Christiana: 1756 (1)
Kristiane: 1856: Christiane (4), 1906: Kristiane (7), 1956: Kristiane (3)
Christina: 1756: Christina (1), 1806: Christina (1)
Christine: 1706: Christine (1), 1806: Christine (3), 1856: Christine (14), 1906: Kristine, Christine (18)
Clara: 1906: Clara, Klara (7)
Clauda: 1906 (1)
Klaudine: 1906 (1)
Connie: 1956: Connie, Conny (5)
Cecilia: 1906: Cecilia, Cæcilia (2)
Cecilie: 1906 (2)
Dagmar: 1906: Dagmar (6), 1956: Dagmar (1)
Dagny: 1906 (9)
Ditte: 1956 (2)
Doris: 1956 (3)
Dorret: 1706: Doreth(e) (1), 1756: Dorret (1), 1806: Dorret, Dorreth (3)
Dorothe: 1656 (3)
Dorothea: 1706: Dorothea (1), 1756: Dorethea (1)
Dortha: 1906 (1)
Dorthe: 1636: Doritte, Dorte, Dorite (9), 1806: Dorthe (3)
Dorthea: 1806: Dorthea (1), 1856: Dorthea (9), 1906: Dorthea (5), 1956: Dorthea (1)
Dusine: 1906 (1)
Ebba: 1906 (1)
Eleonore: 1856 (1)
Elfrida: 1906 (2)
Elin: 1956 (2)
Eline: 1636: Eliene (1), 1856: Eline (1), 1906: Eline (3)
Elinor: 1906 (1)
Elisabeth: 1856: Elisabeth (1), 1906: Elisabeth (2), 1956: Elisabeth (6)
Elise: 1856: Elise (2), 1906: Elise (1)
Ellen: 1636: Elle (2), 1756: Ellen (1), 1806: Elle (1), 1856: Ellen (4), 1906: Ellen (2), 1956: Ellen (1)
Elly: 1956 (2)
Elna: 1906: Elna (5), 1956: Elna (1)
Else: 1636: Elße, Else (4), 1656: Else (2), 1706: Else (4), 1756: Else (9), 1806: Else (4), 1856: Else (9), 1906: Else (7), 1956: Else (11)
Elsebeth: 1956 (1)
Elva: 1956 (1)
Emilia: 1906 (1)
Emilie: 1856: Emilie (1), 1906: Emilie (1)
Emma: 1906 (3)
Emmy: 1906 (1)
Erna: 1906: Erna (1), 1956: Erna (2)
Esther: 1706: Esther (1), 1756: Esther (1), 1806: Ester (2), 1906: Esther, Ester (5), 1956: Esther (3)
Eva: 1956 (4)
Evy: 1956 (1)
Florentine: 1906 (1)
Friderika: 1806 (3)
Frederikke: 1906 (2)
Gerda: 1906: Gerda (1), 1956: Gerda (1)
Giertrud: 1636: Giertrud (1), 1656: Giertrud (1), 1706: Giertrud (2)
Gitte: 1956 (3)
Grethe: 1956: Grethe, Grete (9)
Gudrun: 1906 (5)
Gunder: 1956 (1)
Gunhild: 1956 (1)
Gurli: 1956 (5)
Gye: 1636 (2)

Hanna: 1956 (1)
Hanne: 1656: Hanne (1), 1756: Hanne (1), 1856: Hanne (1), 1956: Hanne (9)
Hanny: 1956 (1)
Hansine: 1856: Hansine (4), 1906: Hansine (9)
Hedvig: 1706: Hedevig (1), 1906: Hedvig (1), 1956: Hedvig (1)
Helena: 1706 (1)
Helene: 1856: Helene (1), 1906: Helene (3)
Helga: 1906 (3)
Helle: 1956 (5)
Henny: 1906: Henny (1), 1956: Henny (1)
Henriette: 1906 (1)
Herdis: 1906: Herdis (1), 1956: Herdis (1)
Ida: 1856 (2)
Ina: 1956 (1)
Inga: 1906: Inga (1), 1956: Inga (2)
Inge: 1636: Jenge (1), 1756: Iing, Ing (3), 1956: Inge (8)
Ingeborg: 1636: Ingeborg (2), 1656: Ingeborg (3), 1706: Ingeborg (3), 1756: Ingeborg (2), 1806: Ingeborg (2), 1856: Ingeborg (1), 1906: Ingeborg (5), 1956: Ingeborg (2)
Ingelise: 1956 (4)
Inger: 1706: Inger (1), 1856: Inger (3), 1906: Inger (3), 1956: Inger (3)
Ingrid: 1906 (4)
Inne: 1856 (1)
Irena: 1956 (1)
Irene: 1956 (9)
Irma: 1956 (1)
Jakobine: 1856: Jacobine (1), 1906: Jakobine (1)
Jenny: 1906: Jenny (5), 1956: Jenny (1)
Jensine: 1856: Jensine (3), 1906: Jensine, Jensigne (6)
Jette: 1956 (6)
Johanna: 1806 (3)
Johanne: 1636: Johane, Johan (7), 1656: Johanne, Jehanne (3), 1706: Johanne (5), 1756: Johanne (2), 1806: Johanne (2), 1856: Johanne (17), 1906: Johanne (19), 1956: Johanne (3)
Jonna: 1906: Jonna (1), 1956: Jonna (7)
Juditte: 1906 (1)
Julia: 1906 (1)
Juliane: 1856: Juliane (1), 1906: Juliane (1)
Julie: 1906 (2)
Jytte: 1956 (8)
Jørgine: 1906 (1)
Kaja: 1956 (1)
Kamilla: 1906: Kamilla (2), 1956: Kamilla (1)
Karen: 1636: Karin (12), 1656: Karen (12), 1706: Karen (11), 1756: Karen (8), 1806: Karen (6), 1856: Karen (17), 1906: Karen (20), 1956: Karen (10)
Karin: 1956 (2)
Karla: 1906 (1)
Ketty: 1956 (2)
Kirsten: 1636: Kiersten (9), 1656: Kiersten, Kirsten (4), 1706: Kirsten (9), 1756: Kirsten, Kiersten (8), 1806: Kjersten, Kirsten (12), 1856: Kirsten, Kjersten (9), 1906: Kirsten (7), 1956: Kirsten (11)
Kirstin: 1956 (1)
Kjerstina: 1806 (1)
Kirstine: 1706: Kierstine (1), 1756: Kirstine, Kierstine (2), 1806: Kirstine, Kjerstine (5), 1856: Kirstine, Kjerstine (37), 1906: Kirstine (37), 1956: Kirstine (9)
Kjeldine: 1906 (1)
Krista: 1956 (2)
Laila: 1956 (2)
Lena: 1806: Lena, Læna (2), 1956: Lena (2)
Laura: 1856: Laura (1), 1906: Laura (3)
Laurense: 1906 (1)
Laurette: 1856: Laurette (2), 1906: Laurette (2)
Laurine: 1856: Laurine (4), 1906 Laurine (1)
Lautruptine: 1906 (1)
Lene: 1636: Liene (2), 1656: Leene (1), 1706: Leene (1), 1756: Leene (1), 1956: Lene (4)
Lilian: 1956: Lilian, Lillian (3)

Linda: 1956 (1)
Lis: 1956: Lis, Liz (4)
Lisbeth: 1956 (4)
Lise: 1956 (8)
Lissi: 1956 (3)
Liva: 1956 (1)
Lona: 1956 (5)
Louise: 1906 (1)
Madssine: 1906 (2)
Mae: 1636: Mae, Maë (4)
Magda: 1906 (2)
Magdalena: 1756: Magdalena (1), 1806: Magdalena (1)
Magdalene: 1656: Magdalene (2), 1856: Magdalene (1), 1906: Magdalene (2)
Magny: 1906 (2)
Maja: 1956 (1)
Malena: 1806 (1)
Maren: 1636: Marin, Marinne (30), 1656: Maren (21), 1706: Maren (21), 1756: Maren (22), 1806: Maren (9), 1856: Maren (15), 1906: Maren (3), 1956: Maren (1)
Margaretha: 1756 (1)
Margarete: 1706 (1)
Margit: 1956 (3)
Margretha: 1756: Margreta (1), 1806: Margretha (1)
Margrethe: 1936: Mergrette (5), 1706: Margrete, Magr(...) (2), 1756: Margrethe (1), 1806: Magrethe, Margrete (3), 1856: Margrethe, Magrethe (7), 1906: Margrethe, Margrete (15), 1956: Margrethe (3)
Margurita: 1906 (1)
Maria: 1656: Maria (2), 1806: Maria (14), 1856: Maria (1), 1906: Maria (6)
Marian: 1956 (1)
Marianne: 1806: Mariane (2), 1856: Mariane (2), 1906: Mariane (2), 1956: Marianne (6)
Marie: 1706: Marie (2), 1756: Marie (6), 1806: Marie (13), 1856: Marie (81), 1906: Marie (61), 1956: *Marie* (29)
Martha: 1856: Martha (1), 1906: Martha (3), 1956: Martha (2)
Martine: 1906 (1)
Mary: 1906: Mary (5), 1956: Mary (1)
Mathea: 1856 (1)
Mathilde: 1906 (3)
Meta: 1906 (5)
Mette: 1636: Mette, Mete (14), 1656: Mette (5), 1706: Mette (10), 1756: Mette, Metthe (13), 1806: Mette (18), 1856: Mette (25), 1906: Mette (6), 1956: Mette (4)
Michelly: 1956 (1)
Mikoline: 1906 (1)
Minna: 1906 (2)
Mona: 1956 (7)
Nancy: 1956 (1)
Nanna: 1906: Nanna (2), 1956: Nanna (1)
Nathalie: 1906 (1)
Nelly: 1906 (1)
Nicoline: 1906: Nicoline, Nikoline (2)
Nielsine: 1856: Nielsine (4), 1906: Nielsine (10), 1956: Nielsine (1)
Ninna: 1956: Ninna, Nina (2)
Noomi: 1956 (1)
Nora: 1906 (1)
Olga: 1906 (4)
Oline: 1906: Oline (2), 1956: Oline (2)
Olivia: 1906 (2)
Otilia: 1906 (1)
Ottilie: 1906 (1)
Pauline: 1856: Pauline (1), 1906: Pauline (1)
Penelle: 1756 (1)
Permine: 1856 (1)
Petra: 1906: Petra (7), 1956: Petra (1)
Petrea: 1856: Petræa (3), 1906: Petrea (3), 1956: Petrea (1)
Petrine: 1856: Petrine, Pethrine (5)
Pia: 1956 (1)
Ragna: 1906: Ragna (1), 1956: Ragna (1)
Rebekke: 1856 (1)
Regine: 1856 (1)
Rigitte: 1706 (1)
Rigmor: 1906 (1)
Rita: 1956 (5)
Rosa: 1956 (1)
Ruth: 1956: Ruth, Rut (1)
Sally: 1956 (1)

Sara: 1906 (3)
Selma: 1906 (1)
Semine: 1856 (1)
Severine: 1906 (1)
Sidtzel: 1636: Sidtzel, Sidßel, Sidßell (3), 1656: Sitzel, Sidsel (2), 1756: Sidtzel (1)
Signe: 1906 (4)
Sigrid: 1906: Sigrid (5), 1956: Sigrid (1)
Sine: 1906 (1)
Sophia: 1706: Sophia (2), 1806: Sophia (1)
Sofie: 1756: Sophie (1), 1806: Sophie (1), 1856: Sophie (3), 1906: Sophie, Sofie (3), 1956: Sofie (2)
Solveig: 1956: Solveig, Solvei (2)
Sonja: 1956 (3)
Stine: 1856 (1)
Susanne: 1856: Susanne (1), 1956: Susanne (3)
Sørine: 1906: Sørine (3), 1956: Sørine (1)
Thea: 1856: Thea (1), 1956: Thea (1)
Theodora: 1906 (1)
Thora: 1906 (3)
Thyra: 1906: Thyra, Tyra (3)
Tove: 1956 (5)
Ulla: 1956 (2)
Ulle: 1956 (1)
Valborg: 1636: Woldborg (1), 1906: Valborg (1), 1956: Valborg (1)
Vera: 1956 (2)
Vibeke: 1856: Vibekke (1), 1956: Vibeke (2)
Vibekka: 1956 (1)
Vicki: 1956 (1)
Vilhelmine: 1856: Vilhelmine (1), 1906: Vilhelmine (3)
Vina: 1806 (1)
Vinni: 1806 (1)
Viola: 1906: Viola (1), 1956: Viola (2)
Vivi: 1956 (1)
Vivian: 1956 (1)
Wueß: 1636: Wueß, Wuß, Wuße (1)
Yrsa: 1956 (2)
Yvonne: 1956 (1)

Litteraturforkortelser.

Alfred Thomsen = Alfred Thomsen: Et Bidrag til dansk Navneskiks Historie. Danske Studier. 1926.
Dansk Navneskik = Dansk Navneskik. 1899, ved Frederik Nielsen og Axel Olrik.
DgF = Danmarks gamle Folkeviser. 1853 ff., ved Sv. Grundtvig, A. Olrik, H. Grüner Nielsen, E. Dal m. fl.
DgP = Danmarks gamle Personnavne. 1936–65, ved M. Kristensen, G. Knudsen og R. Hornby.
Feilberg = Feilberg: Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål I–IV. 1886–1914.
Hornby = Rikard Hornby: Danske navne. 1951.
Klitgaard = C. Klitgaard: Personnavne og Slægtsnavne i Vendsyssel. Sprog og Kultur 8.
Lunøe = Ib Lunøe: Dansk Personnavneret 1944.
Niels Cl. Hansen = Niels Cl. Hansen: Bøndernavne i Ribe Amt i 16. Aarhundrede. Fra Ribe Amt VIII.
Oluf Nielsen = Oluf Nielsen: Historiske Efterretninger om Skadst Herred. 1862.
Peter Jørgensen = Peter Jørgensen: Fornavne i Brede sogn gennem 100 år. Sprog og Kultur 18.
Steenstrup = Johs. Steenstrup: Mænds og Kvinders Navne i Danmark gennem Tiderne. 1918.

ENGLISH SUMMARY

This book is intended to be a contribution towards an examination of the Christian names borne by the peasant population of Denmark in the last three hundred years. The geographical area that has been treated is Skast herred near the town of Esbjerg, a country district in South-West Jutland. The inhabitants are, and were, almost exclusively peasants, apart from a sprinkling of priests and other public servants and even fewer members of the aristocracy. Since the town of Esbjerg was not founded until 1868, the district in older times only had connections with the small market-town of Varde. This means that the peasant population for the largest part of the period under consideration was comparatively free from direct influence from other strata of society such as the aristocracy, the clergy and the bourgeoisie.

The material has been selected in order to throw light on the conventions governing the selection of names in eight different periods. For the first period it consists of personal names from all of the sixteen parishes in the district found in the oldest Court Records for the year 1636, and for the seven subsequent periods of five years at intervals of half a century of all the personal names recorded in the baptismal registers in the Church Records from the five parishes whose records are in the best state of preservation. The name-giving conventions of the eight periods are, then, illustrated by material culled from the following sources:

1. Court Records 1636,			containing the names of 1129 individuals.					
2. Baptismal Registers			1656–60,	–	–	–	162	–
3.	–	–	1706–10,	–	–	–	215	–
4.	–	–	1756–60,	–	–	–	247	–
5.	–	–	1806–10,	–	–	–	242	–
6.	–	–	1856–60,	–	–	–	468	–
7.	–	–	1906–10,	–	–	–	697	–
8.	–	–	1956–60,	–	–	–	680	–

In the introduction (pp. VII–XVI) an account is given of the advantages and disadvantages attached to this selection of source

material. The names in 1. cannot be compared with those in 2. without some reservations:t he material in 1. consists of names from the whole district, while that in 2. consists of names from only four of the district's parishes. Further, the individuals named in 1. are a chance section of the population, whereas 2 contains the names of all the children baptised in the period in question. 1. can, therefore, only be used as an introductory survey of the corpus of names. It is significant in that it, unlike so many other sources, includes female names (only 157 of these, however, as against 972 male names). The subsequent sources can be compared with each other in so far as they all contain the names of every single child baptised in the parishes in question within the stipulated periods (2., however, only comprises material from four parishes).

An alphabetical list of all the personal names found in the source material, with indication of the frequency of their occurence, is given on pp. 2–13. This is followed by a treatment of the names from the individual periods in eight chapters (pp. 14–107). In each chapter the male and female names are dealt with separately. An account is given of the relationship between names of Scandinavian origin and names loaned from abroad. In the Court Records for 1636 names of Scandinavian origin are borne by 11% of the male and 5% of the female population and these percentages gradually decrease in the following periods until period 7. (1906–10), where a large number of Scandinavian personal names reappear owing to the influence of the Folk High Schools (p. 81 f.).

In a separate section (pp. 35–40) attention is paid to a problem connected with the continuity or discontinuity of the conventions governing the giving of names in the area under survey. The question is whether the plague of 1659, which killed almost 40% of the population of the four parishes concerned, had any influence on these conventions. The answer is that immigration into the parishes in the succeeding years has had little or no effect on the said conventions and that the immigrants must, therefore, have come from neighbouring areas, whose conventions were approximately the same as those of the four parishes.

In the preiod 1636–1810 there is a comparatively small group of names which are borne by the majority of the population. In addition to these few names there are many names which only occur infrequently. It is not until 1856–60 that a group of names of medium frequency makes its appearance. In the period up to 1856–60 there is little

variation in the respective frequency of the most common names, whereas there is a certain amount of variation in the frequency of the rarer names, caused by two currents of fashion from Europe.

The first of these fashions was the giving of more than one Christian name. This practice derives from the European Royal families and was adopted by the Danish Royal family in the seventeenth century, when King Christian IV gave thirteen of his children two Christian names, e. g. Leonora Christina and Ulrik Christian (p. 34), and from the Royal family it spread swiftly to the Danish aristocracy and thence to the upper-middle-class. This custom does not become usual among the peasant population of Skast herred until 1756–60 and 1806–10 (pp. 54, 60 ff.).

The second fashion is that of forming female names from male ones, e. g. Frederikke from Frederik. This fashion, too, was introduced into Denmark in the seventeenth century by the daughters of King Christian IV and Frederik III (Kristiane, Frederikke, Ernestine Vilhelmine) and spread quickly to the aristocracy and the upper-middle-class. Among the peasant population of our area, the first instance appears in the period 1756–60 (p. 53) but this type of name does not become common until 1806–10 (p. 60).

The progress of these two changes in fashion demonstrates that the personal names of the peasant population of the area in question can hardly have come under direct influence from those of the aristocracy but only from those of lower classes. This assumption is confirmed by the fact that a comparison between the Christian names of the peasants in Skast herred in period 1. and the names of the Danish aristocracy in the same period reveals a deep cleft between the conventions of the two classes.

A great change in the distribution of the names takes place towards the end of the nineteenth century. In the material from 1906–10, 50% of the names are new. Some of these are old Scandinavian names which the peasants had become acquainted with either through the Folk High Schools or from the bourgeoisie, who began to give their children Scandinavian names under the influence of Romantic poetry as early as the beginning of the nineteenth century. Another group consists of foreign names, which in part derive from the romantic literature of the nineteenth century and in part from South Jutland (pp. 81–84, 86–89). While this period is characterised by a hitherto unknown wealth of differing personal names derived from various sources, many of them long and elegant-sounding names, the last

period, 1956–60, is characterised by a more puritanical taste. Short names are preferred to long ones and the majority of the children are given only one Christian name. There is still considerable variation in the names used, however, and the peasant population would now seem to follow the same fashions as the other classes.

There is a concluding summary (pp. 108–11), followed by three appendices: On surnames (pp. 112–20), Names of twins (pp. 121–23) and finally a list of all the personal names in the area.